

024/73
Д
ПЕКЕЛЬНА СУМІШ НАДПРИРОДНОЇ
ЕНЕРГІЇ ТА НЕПІЗНАНОГО,
ЯКЕ ВРАЖАЄ.

«The New York Times»

ШИРА

ДЖЕКСОН

МИ ЗАВЖДИ ХОДИМО ЗАМІСЬ

— Мерікицю, — каже Конні, — чаю не скуштуєш?
— Ні! — говорить Мерікиця. — Ти мене отруїш.
— Мерікицю, — каже Конні, — може, хочеш спати?
То на кладовищі в землю можемо закопати!

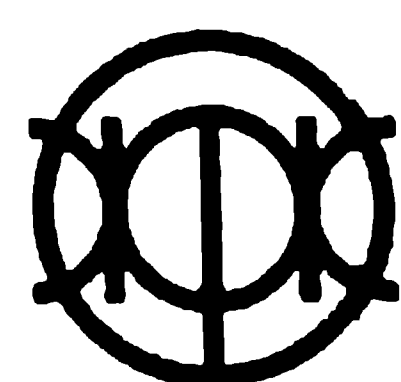
SHIRLEY JACKSON

WE HAVE ALWAYS LIVED IN THE CASTLE

ШИРЛІ ДЖЕКСОН

МИ ЗАВЖДИ ЖИЛИ В ЗАМКУ

Переклад з англійської НАТАЛІЇ ГОЇН

Видавництво «Жорж»

2021

Присвячую Паскалю Ковічі.

Джексон, Ширлі

Д40 Ми завжди жили в замку / Ширлі Джексон; пер. з англ. Н. Гоїн. —
Х.: Видавництво «Жорж», 2021. — 240 с.

ISBN 978-617-7853-99-1

Мері Кетрін Блеквуд живе у старому маєтку разом із сестрою Констанцією та дядьком Джуліаном. Решта родини померла за й досі не з'ясованих обставин. Це зумовлює насторожене ставлення інших мешканців містечка до сім'ї. Мері Кетрін у власний спосіб намагається захистити власний дім від втручання зовнішнього світу. Але навіть її магія безсила перед кузенком Чарльзом, який одного дня з'являється на порозі будинку з палким бажанням чи то допомогти родичам, чи то залізти до них у сейф...

УДК 82-344

ISBN 978-617-7853-99-1

© Shirley Jackson, 1962
Copyright renewed @ Barry Hyman,
Sarah Webster and Joanne Schnurer, 1990
© ТОВ «Видавництво «Жорж», 2021
Усі права застережено

1

Мене звуть Мері Кетрін Блеквуд. Мені вісімнадцять років. Живу зі своєю сестрою Констанцією. Завжди думала, що якби мені бодай трохи пощастило, я могла б народитися перевертнем, бо мої середній і безіменний пальці на обох руках — однакової довжини. Але залишається вдовольнятися тим, що є. Я не люблю вмиватися, не люблю собак і шуму. Люблю свою сестру Констанцію, а ще Річарда Плантагенета і гриб *Amanita phalloides*, бліду поганку. Інші мої родичі померли.

Коли я востаннє бачила бібліотечні книжки на кухонній полиці, термін їхнього повернення минув ще п'ять місяців тому, і я замислилася: чи хотілося б мені якихось інших, якби знала, що це останні книжки і вони залишаться на тій полиці довіку. Ми нечасто переставляли речі. Блеквуди не любили метушні і змін. Ми, звісно, користувалися недовговічними предметами — книгами, квітами чи ложками, — та все наше життя трималося на міцних і тривких речах. Ми завжди складали все на свої місця. Витирали пилюку й підмітали під столами та стільцями, під ліжками й картинами, під килимами й лампами, але ніколи їх не переставляли. Черепахові гребінці на маминому туалетному столику не посувались ані на дюйм. У нашому будинку

споконвіку жили Блеквуди й завше підтримували бездоганний порядок. Щойно сюди перебиралася нова пані Блеквуд, одразу знаходилося місце для її речей, і на будинок щоразу нашаровувалося блеквудське майно, обтяжуючи його й допомагаючи втримати рівновагу в цьому світі.

Бібліотечні книжки я принесла в п'ятницю, наприкінці квітня. П'ятниці й вівторки були жахливими днями, бо мені доводилося ходити в містечко. Хтось же мав ходити в бібліотеку й купувати продукти. Констанція ніколи не ходила далі саду, а дядько Джуліан не міг. Тому двічі на тиждень я вирушала в містечко — не через гордість, навіть не через упертість, а просто тому, що потребувала книжок і їжі. Та, можливо, якраз гордість приводила мене до Стелли — випити чашечку кави дорогою додому. Я казала собі, що це гордість, і не минала Стелли, хай би як мені хотілося додому, а ще тому, що знала: Стелла помітить, якщо пройду повз і не зайду, і може подумати, ніби я боюся, а такого я не можу стерпіти.

— Доброго ранку, Мері Кетрін, — незмінно віталася Стелла, протираючи барну стійку вологою ганчіркою, — як ся маєш?

— Дуже добре, дякую.

— А як почувається Констанція Блеквуд?

— Дуже добре, дякую.

— А як справи в нього?

— Усе гаразд. Чорну каву, будь ласка.

Якщо заходив ще хтось і сідав біля стійки, я залишала каву недопитою й підкреслено неквапно виходила, кивнувши Стеллі на прощання. «Бувай здорова», — завжди казала вона мені вслід.

Книжки в бібліотеці я вибирала ретельно. У нас удома, певна річ, були книжки — дві стіни батькового кабінету заставлені ними до самісінької стелі, однак мені подобалися казки та історичні книжки, а Констанція любила читати про їжу. Хоч дядько Джуліан зроду не брав до рук книжки, він полюбляв увечері, відірвавшись від своїх паперів, дивитись, як Констанція читає. Часом навіть кивав.

— Що ти читаєш, любя? Як же мило виглядає дама з книжкою.

— Я читаю «Кулінарне мистецтво», дядьку Джуліане.

— Чудово.

Нам не вдавалося довго просидіти в тиші, коли в кімнаті був дядько Джуліан; однак я не пригадую, щоб Констанція чи я колись розгортали книжки, які досі стоять на нашій кухонній полиці.

Я вийшла з бібліотеки погожого квітневого ранку — світило сонце, усюди відчувалися оманливі та принадні обіцянки весни, які чудно проступали крізь кіптяву містечка.

Пам'ятаю, як зупинилася на сходах бібліотеки з книжками в руках і з хвилину дивилася на ніжну соковиту зелень поміж гілок на тлі неба, мріяла, як завше, повернутися додому небом, а не йти через містечко. Я могла зійти зі сходів бібліотеки, перетнути вулицю і крокувати протилежним боком, повз бакалійну крамницю, але тоді мені б довелося минути універмаг і чоловіків, які сидять перед входом. У цьому містечку чоловіки не старіли і пліткували, а жінки марніли й сивіли від клятої втоми. Жінки мовчки чекали, коли чоловіки нарешті підведуться й повернуться додому. Або я могла б простувати цим боком вулиці, доки не опинюся навпроти бакалійної крамниці, а вже тоді перейти на інший бік. Так навіть краще, хоча довелося б минати пошту й маєток Рочестера, де у дворі були купи поржавілих заліз'як, поламаних автівки, порожні газові балони, старі матраци, водопровідні труби та умивальники, що їх Гарлери постягали до себе. Мабуть, вони справді любили весь той мотлох.

Маєток Рочестера — найгарніший у містечку. Там колись була бібліотека зі стінами, оздобленими горіховими панелями, на другому поверсі — бальна зала, а вздовж веранди — багато троянд. Тут народилась наша мама, згідно з законом маєток мав би дістатися Констанції. Як завжди, я вирішила, що безпечніше пройти повз пошту й маєток Рочестера, хоч і не люблю дивитися на будинок, де наро-

дилась мама. Уранці той бік вулиці зазвичай затінений і безлюдний. Якщо ж зазирну до бакалії, мені однаково доведеться минати універмаг, а долати такий шлях двічі за день — понад мої сили.

За містечком — на Гілл-роуд, Рівер-роуд та Олд-Маунтін — люди на кшталт Кларків і Каррінгтонів звели симпатичні нові будинки. Аби дістатися до Гілл-роуд і Рівер-роуд, їм доводилося перетинати все містечко, бо тамтешня головна вулиця була zarazом і головною автострадою штату; однак діти Кларків і Каррінгтонів вчать у приватних школах, а їжа на їхніх кухнях — з інших міст і містечок. Листи з нашої пошти їм привозять автівкою, уздовж Рівер-роуд аж до Олд-Маунтін, тамтешні мешканці відправляють листи в інших містечках, а жителі Рівер-роуд стрижуться у великому місті.

Мене завжди дивувало, чому люди, які мешкають у брудних будиночках уздовж автостради чи десь на околиці, на Крік-роуд, усміхаються, кивають і махають руками, коли повз них проїжджають Кларки й Каррінгтони. Коли Гелен Кларк заходить до бакалійної крамниці Елберта по банку томатного соусу чи каву, які забула купити її кухарка, усі бажають їй доброго ранку і кажуть, що погода нині нівроку. Будинок Кларків новіший, але нітрохи не кращий за будинок Блеквудів. Батько привіз до будинку перше

в містечку фортепіано. Каррінгтони володіють паперовою фабрикою, зате Блеквудам належать усі землі між автострадою й річкою. Шепарди з Олд-Маунтін подарували містечку ратушу — білу шпильасту будівлю посеред зеленої галявини з гарматою перед входом. Якось зайшла мова про те, що варто поділити містечко на райони, позносити халупи на Крік-роуд і відбудувати все містечко, допасувавши його до ратуші, але ніхто й пальцем не ворухнув. Може, боялися, що тоді Блеквуди надумують відвідувати засідання ратуші. Мешканці містечка отримували в ратуші дозволи на полювання й риболовлю, а раз на рік Кларки, Каррінгтони й Шепарди приходили на засідання й урочисто голосували за те, щоб прибрати з Мейн-стріт звалище Гарлерів і лавки перед універмагом. І щороку містяни залюбки голосували проти. За ратушею ліворуч простягається Блеквуд-роуд — дорога додому. Блеквуд-роуд великим колом оперізує наші землі, уздовж неї тягнеться дротяна загорожа, поставлена нашим батьком. Неподалік ратуші — велика чорна брила, що позначає початок стежки. Я відмикаю тамтешню хвіртку, замикаю її за собою й через ліс іду додому.

Мешканці містечка завжди нас ненавиділи.

Я грала в гру, коли ходила щось купувати. Вона нагадувала дитячі настільні ігри, де поле ділиться на клітинки

і гравці пересувають фішки, кинувши перед тим кості; гравців завше підстерігали якісь небезпеки: «пропусти хід», «повернися на чотири клітинки» чи «повернися на старт», а також маленькі підмоги на кшталт «перемістися на три клітинки вперед» і «зроби додатковий хід». Бібліотека була моїм стартом, а чорна брила — фінішем. Я рухалась одним боком Мейн-стріт, перетинала її, йшла іншим боком до чорної брили — і тоді перемагала. Я почала добре, безпечно подолала безлюдний відтинок Мейн-стріт, і, схоже, той день мав би стати вдалим; інколи таке траплялося, але весняними ранками нечасто. Якщо день видавався вдалим, на знак подяки я неодмінно робила пожертву якоюсь коштовністю.

Спершу я крокувала дуже швидко, глибоко вдихала, щоб утримати темп, і не роззиралася довкола; я несла бібліотечні книжки й пакет із покупками, дивилась, як одна за одною ступали мої ноги у старих маминих коричневих туфлях. Я відчувала, що хтось стежив за мною з вікна пошти — ми не отримували листів і не мали телефону, адже спекалися одного й другого шість років тому, бо вже не могли їх терпіти, — але стерпіти цей швидкий погляд із вікна я могла. То була літня міс Даттон, вона не дивилася відкрито, як інші, а визирала з-за штор чи крізь жалюзі. Я ніколи не дивилася на маєток Рочестера. Нестерпно

думати, що там народилась наша мама. Мені завжди було цікаво, чи Гарлери знали, що мешкали в будинку, який мав би належати Констанції? У їхньому дворі завше стояв такий гуркіт, що вони навіть не чули моїх кроків. Може, Гарлери думали, що такий безкінечний шум відлякує демонів, або ж любили музику, і цей звук видавався їм приємним. А може, в будинку Гарлерів було не краще, ніж у дворі: вони сиділи на старих ваннах, їли з розбитих тарілок, за столом, яким слугував каркас «форда», брязкали бляшанками, розмовляли так гучно, аж вуха закладало. Тротуар біля будинку Гарлерів був брудний і запилюжений.

Далі мені належало перейти на інший бік вулиці (пропустити хід), аби дістатися бакалійної крамниці навпроти. Я завжди нерішуче стояла на узбіччі, вразлива й незахищена, поки повз мене мчали автівки. Через містечко проходила автострада, тож по Мейн-стріт переважно проїжджали випадкові машини, і їхні водії навряд чи дивилися на мене; зате місцеву автівку я впізнавала відразу — за швидким противним поглядом водія. Мені завжди було цікаво, що трапиться, коли я зійду з тротуару на дорогу, — чи зверне водій, блискавично й мовби випадково, у мій бік? Лише налякає? Чи подивиться, як я відстрибну? А тоді почується сміх — зусібіч, крізь жалюзі на пошті, від чоловіків перед універмагом, від жінок, які визирають із-за прочинених

дверей бакалійної крамниці. Усі вони дивитимуться і зловтішатимуться, коли Мері Кетрін Блеквуд відсахнеться від автівки. Часом я пропускала два чи й навіть три ходи, щоб перейти, бо чекала, доки дорога в обох напрямках звільниться.

Посеред вулиці я вийшла з тіні на яскраве оманливе квітневе сонце; до липня поверхня дороги розм'якне від спеки, мої ноги в'язнутимуть, переходити вулицю стане ще небезпечніше (Мері Кетрін Блеквуд, загрузнувши ногою в смолі, зіщулилася, коли на неї летіла автівка, — повернися на старт і починай спочатку), а будинки здаватимуться ще потворнішими. Майже всі будівлі нашого містечка схожі між собою, збудовані в один час і в одному стилі, наче місцеві мешканці конче потребували цієї потворності, живилися нею. Скидалося на те, що будинки і крамниці звели поспіхом, аби швидше поселити туди злидєнних нечупар. А маєтки Рочестера і Блеквудів, і навіть ратушу, принесло сюди випадково, з якоїсь далекої країни, де люди жили вишукано. Можливо, гарні будинки потрапили в полон — як покарання Рочестерам і Блеквудам за їхні жорстокі серця? — і залишилися в'язнями містечка; можливо, їхнє повільне руйнування — то символ потворності містян? Крамниці вздовж Мейн-стріт були незмінно сірими. Зверху мешкали їхні власники, у притулених одна до одної квартирках, а фіранки на однотипних вікнах видавалися блідими й неживими.

У цьому містечку будь-який колір швидко блякнув. Занепадало воно аж ніяк не через Блеквудів — тутешні мешканці почувалися як удома, це було єдине підхоже для них місце.

Наближаючись до крамниць, я завжди думала про гниль, про чорну бридку гниль, яка з'їдала їх ізсередини, завдаючи жахливого болю. Саме цього я бажала всьому містечку.

Я мала список покупок; Констанція складала його для мене щовівторка і щоп'ятниці перед тим, як я виходила з дому. Мешканці містечка були не в захваті від того, що в нас завжди вдосталь грошей, аби купити все, чого ми бажали; ми, звісно, забрали наші гроші з банку, і я знала, що люди подейкували, ніби ті гроші заховані в нашому будинку, наче там цілі гори золотих монет, і Констанція, і дядько Джуліан, і я сидимо вечорами, забувши про бібліотечні книжки, і граємося ними, перебираємо, перераховуємо, будуємо з них вежі й руйнуємо їх, потішаємося та глузуємо з наших сусідів, сховавшись за зачиненими дверима. Я уявляла, що в містечку чимало гнилих душ, які жадали наших золотих гір, але вони були слабкодушкими й боялися Блеквудів. Разом зі списком я витягла з пакета гаманець, аби Елберт із бакалійної крамниці знав, що в мене є гроші, і не посмів відмовити.

Будь-хто, хто був на той час у крамниці, обслуговував мене відразу; містер Елберт чи його бліда жадібна дружина квапи-

лися з найдальших закапелків дати мені все, що я хочу. Часом, коли на канікулах їм допомагав старший син, вони квапилися ще й тому, що не хотіли, аби він обслуговував мене. Якось маленька дівчинка — певно, не з тутешніх — підійшла до мене зовсім близько, і місіс Елберт відсмикнула її, так грубо, що дівчинка скрикнула, а в крамниці залягла мертва тиша. Усі чекали, що місіс Елберт заспокоїть дихання й скаже: «Бажаєте ще чогось?» Я завше стояла рівненько й нерухомо, коли до мене підходили діти, бо їх боялася. Боялася, що вони торкнуться мене — і тоді миттю, ніби зграя пазуристих шулік, на мене налетять їхні матусі. Чомусь це завжди уявлялося саме так: птахи кидаються, клюють і шматують гострими пазурами. Сьогодні я мала купити чимало всього для Констанції. На щастя, дітей у крамниці не було, та й жінок прийшло небагато. Зроби додатковий хід, подумала я, і сказала містерові Елберту: «Доброго ранку».

Він кивнув у відповідь. Зовсім не привітатися він не міг, але жінки в крамниці стежили за ним. Навіть відвернувшись, я спиною відчувала, що вони стоять позаду, з бляшанкою або неповним пакетом печива, з головкою салату-латуку в руках, не хочуть наблизитися до прилавка, доки я не вийду, тоді вони знову зможуть повернутися до своїх балачок і своїх життів. Десь серед них була й місіс Донелл; я помітила її, коли заходила, і вже вкотре подумала, чи

вона, бува, не прийшла сюди навмисне, коли побачила мене дорогою. Вона завше намагалася щось мені сказати — одна з небагатьох, хто зі мною говорив.

— Запечену курку, — сказала я містерові Елберту, і в іншому кінці крамниці його жадібна дружина відкрила холодильник, вийняла курку і взялася її загортати.

— Невелику баранячу ніжку, — продовжувала я, — на початку весни дядько Джуліан полюбляє їсти запечену баранину.

Не варто було цього казати, бо люди в крамниці ледь чутно охнули. Якби я сказала те, що насправді хотіла, вони б розбіглися, ніби сполохані кролики, подумала я, але потім з'юрмилися б на вулиці і стежили за мною звідти.

— Цибулю, — ввічливо сказала я містерові Елберту, — каву, хліб, борошно. Волоські горіхи і цукор — цукру в нас майже не залишилося.

Десь позаду пролунав приглушений наляканий смішок. Містер Елберт зиркнув у той бік, а тоді знову перевів погляд на продукти. За якусь хвилю місіс Елберт принесе курку і м'ясо, вже загорнуті в папір, і мені не доведеться обертатися, аж доки я не рушу до виходу.

— Дві кварта молока, — продовжувала я, — половину пінти вершків, фунт масла. — Шість років тому Гарріси припинили доставляти нам молочні продукти, тому тепер

я купляла їх у крамниці. — І десяток яєць. — Констанція забула додати до списку яйця, але вдома залишилося тільки два.

— Коробочку арахісових льодяників, — закінчила я. Увечері дядько Джуліан хрумкотітиме над своїми паперами і вкладеться спати весь липкий.

— Блеквуди завжди накривали щедрий стіл, — то була місіс Донелл, її голос долинав звідкись у мене за спиною.

Хтось хихикнув, а хтось шикнув. Я не оберталась, мені вистачало відчуття, що вони стовпилися позаду, не було потреби ще й дивитися на їхні порожні сірі обличчя з повними ненависті очима. Щоб ви всі skoнали, подумала я про себе, а як же мені кортіло сказати це вголос! Констанція казала: «Ніколи не показуй, що тебе це переймає» і «Якщо звернеш на них увагу, буде тільки гірше». Мабуть, вона мала рацію, але мені хотілося, щоб вони всі skoнали. Мені б хотілося якогось ранку прийти до крамниці й побачити, як вони всі, навіть Елберти й діти, лежать на підлозі, кричать від болю і конають. А я переступила б через їхні тіла, взяла з полиць усе, що забажаю, і, вже виходячи, буцнула б ногою місіс Донелл. Я ніколи не соромилася таких думок і мріяла, щоб вони здійснилися. «Не треба їх ненавидіти, — говорила Констанція, — це почуття лише позбавляє тебе сили», — та я однаково їх ненавиділа й дивувалася, навіщо Бог узагалі створив таких людей.

Містер Елберт розклав мої покупки на прилавку й чекав, вдивляючись повз мене в далечінь.

— Це все, що мені потрібно сьогодні, — сказала я, і він, не глянувши на мене, написав ціни на клаптику паперу, додав їх і передав папірця мені, аби я могла пересвідчитися, що він мене не обдунив. Я завжди ретельно все перераховувала, хоч містер Елберт ніколи не помилявся. Я користувалася найменшою нагодою бодай якось їм дошкулити. Продукти наповнили мій пакет і ще один додатковий, але нічого не вдієш — доведеться нести самотужки. Ніхто не запропонував би мені допомоги, навіть якби я погодилася.

Пропусти два ходи. З бібліотечними книжками й покупками я йшла повільно — ще треба проминути універмаг і зайти до Стелли. Я зупинилась на порозі бакалійної крамниці, нишпорячи всередині себе в пошуках якоїсь думки, яка могла б мене підбадьорити. За спиною почалася метушня, хтось кашлянув. Вони вже наготувалися знову заговорити, а Елберти в обох кінцях крамниці, певно, полегшено заковчували очі. Я напустила на себе незворушний вигляд. Замислилася про те, щоб сьогодні ми пообідали в саду. Неуважно дивлячись собі під ноги — мамині коричневі туфлі ступали одна поперед одною, — я подумки розправляла на столі зелену скатертину, виносила жовті

тарілки й білу мисочку з полуницями. Жовті тарілки, подумала я, відчуючи на собі погляди чоловіків біля універмагу, і дядько Джуліан смакуватиме м'яким вареним яйцем з покритими грінками, а я нагадаю Констанції накинути йому на плечі шаль, адже ранньої весни ще досить холодно. Навіть не обертаючись, я відчувала, як вони шкірилися й тицяли в мене пальцями. Я хотіла, щоб усі вони сконали, хотіла пройти по їхніх тілах. Вони рідко говорили щось до мене, плескали язиками між собою. «То одна з блеквудських дівчат, — сказав один глузливо-писклявим голосом, — одна з блеквудських дівчат із маєтку Блеквудів». «Шкода тих Блеквудів, — додав хтось інший ледь чутно, — бідолашні дівчата». «У них чудова ферма, — казали вони, — родючі землі. З тих земель можна добряче розбагатіти. Якби мати у своєму розпорядженні мільйон років, три голови і садити що заманеться, з тих земель можна добряче розбагатіти. Ті Блеквуди нікого не підпускають до своїх земель». «Можна добряче розбагатіти». «Бідолашні блеквудські дівчата». «Хто його знає, що там може вирости на тих землях Блеквудів».

Я уявляла, як іду по їхніх тілах, як ми обідаємо в саду, а на плечах у дядька Джуліана — шаль. У містечку я завжди міцно тримала пакети з покупками, бо одного жахливого ранку впустила пакет — і яйця розбилися, молоко

розлилося, а я кинулася підбирати те, що вціліло, поки люди щось кричали. Я повторювала собі: хай би що трапалося, я не тікатиму — і гарячково закидала до пакета бляшанки й коробки, згрібала розсипаний цукор, повторюючи, що не тікатиму.

На тротуарі перед Стеллиним кафе була тріщина, схожа на палець, який у когось тицяв. Вона була там споконвіку. Інші визначні пам'ятки, як-от відбиток долоні, залишений Джонні Гаррісом у бетонному фундаменті ратуші, чи ініціали сина Мюллерів на бібліотечному ганку, з'явилися в містечку вже за моєї пам'яті. Я була в третьому класі, коли побудували ратушу. Але тріщина на тротуарі перед Стеллиним кафе була завжди, та й саме кафе стояло там скільки я себе пам'ятаю. Пригадую, як каталась там на роликах, намагаючись не втрапити в тріщину, аби не сердити маму, а ще на велосипеді, і волосся розвівалося в мене за спиною. У той час містяни ще не ставилися до нас так відверто вороже, хоча батько завжди вважав їх непотребом. Якось мама сказала мені, що тріщина вже існувала, коли вона сама була маленькою дівчинкою й мешкала в маєтку Рочестера, і тоді, коли вийшла заміж і оселилася в маєтку Блеквудів. Припускаю, що тріщина вказувала на когось пальцем ще тоді, коли тут уперше з'явилися будинки з сірого дерева, коли бозна-

звідки попривозили потворних людей зі злостивими пиками, аби заселити ті будинки.

Стелла купила кавоварку й поставила мармурову барну стійку за гроші, отримані від страховки після смерті чоловіка, а більше в кафе нічого не змінилося. Колись ми з Констанцією заходили сюди по обіді після уроків — витратити кишенькові гроші й купити татові газету, яку він читав вечорами. Тепер газет ми не купляли, та Стелла досі продавала їх, а ще журнали, льодяники за один пенні й сірі листівки з зображенням ратуші.

— Доброго ранку, Мері Кетрін, — сказала Стелла, коли я сіла біля стійки й поставила пакети на підлогу. Часом я думала — коли мені хотілося, аби всі містяни skoнали, — що могла би пощадити Стеллу, бо з них усіх вона була найдобрішою, єдиною, хто зберіг у собі бодай якийсь колір. Стелла була кругленькою й рожевоощокою, а коли вдягала барвисті візерунчасті сукні, вони якийсь час яскравіли — перед тим, як злитися з довколишньою сірістю. — Як ся маєш? — запитала вона.

— Дуже добре, дякую.

— А як почувається Констанція Блеквуд?

— Дуже добре, дякую.

— А як справи в нього?

— Усе гаразд. Чорну каву, будь ласка.

Насправді я люблю каву з цукром і вершками, адже це такий гіркий напій, та оскільки я прийшла сюди від гордості, мушу миритися з тим, що є.

Якщо хтось при мені заходив до Стеллиного кафе, я підводилася і тихенько виходила, але бували дні, коли мені не дуже щастило. Того ранку щойно вона поставила переді мною чашку кави, як за дверима виросла тінь. Стелла сказала: «Доброго ранку, Джиме». Вона відійшла до іншого кінця стійки й чекала, коли він сяде, а я зможу непомітно вислизнути, але то був Джим Донелл, і я миттю зрозуміла, що мені не пощастило. Деякі мешканці містечка мали окремі справжні обличчя, які я впізнавала й могла ненавидіти індивідуально. Джим Донелл з дружиною були якраз із таких, бо ненавиділи нас цілеспрямовано, а не просто знічев'я, за звичкою, як інші. Інші вмостилися б на дальньому кінці стійки біля Стелли, але Джим Донелл рушив прямісінько до мене й сів так близько, як тільки міг, адже хотів, я це знала, щоб той день став для мене нещасливим.

— Подейкують, — сказав він, повернувся на стільці і вперся в мене поглядом, — подейкують, що ви їдете від нас.

Мені не хотілося, щоб він сидів так близько до мене. Стелла підійшла до нас по інший бік стійки. Мені схотілося, аби вона попросила його відсунутися, щоб я могла підвестися і спокійно вийти, не протискуючись повз нього.

— Подейкують, що ви їдете від нас, — повторив він урочисто.

— Ні, — відповіла я, бо він чекав відповіді.

— Дивно, — сказав він, переводячи погляд з мене на Стеллу і знову на мене. — Можу заприсягтися, що хтось сказав мені, ніби ви невдовзі їдете від нас.

— Ні, — відповіла я.

— Кави, Джиме? — запитала Стелла.

— Як гадаєш, Стелло, хто міг пустити таку чутку? Кому спало на гадку сказати мені, що вони їдуть, коли насправді вони нікуди не збираються?

Стелла похитала головою, намагаючись стримати усмішку. Я дивилася на свої руки, які шматували паперову серветку на колінах, відриваючи маленькі клаптики, і примусила руки заспокоїтись. Я вигадала правило: щойно побачу клаптик паперу, маю нагадати собі бути добрішою до дядька Джуліана.

— Ніяк не збагну, як ширяться всі ті плітки, — сказав Джим Донелл. Можливо, незабаром Джим Донелл помре; можливо, Джима Донелла вже роз'їдає зсередини якась гниль, яка його вб'є. — Ти теж чуєш у нашому містечку самі лише плітки? — запитав він Стеллу.

— Дай їй спокій, Джиме, — сказала Стелла.

Дядько Джуліан був уже немолодим і помирав. На превеликий жаль, він, мабуть, помре раніше за Джима Донелла,

Стеллу і всіх інших. Бідолашний старий дядько Джуліан помирає, і я твердо вирішила бути до нього добрішою. Ми влаштуємо обід на галявині. Констанція принесе шаль і накине йому на плечі, а я лежатиму на траві.

— Та я нікого не займаю, Стелло. Хіба я когось займаю? Просто питаю міс Мері Кетрін Блеквуд, чому все містечко гуде про те, що вони зі старшою сестрою невдовзі їдуть від нас. Назавжди. Перебираються мешкати деінде. — Він помішував свою каву; краєм ока я бачила, як ложечка оберталася й оберталася, мені хотілося сміятися. Було щось просте й безглузде в тому, як оберталася ложечка, поки Джим Донелл говорив; цікаво, чи замовкне він, якщо я простягну руку і вхоплю ложечку? Цілком можливо, що замовкне, розважливо припустила я, цілком можливо, він хлюпне кавою мені в обличчя.

— Перебираються мешкати деінде, — повторив він сумовито.

— Досить, — сказала Стелла.

Я уважніше слухатиму оповідки дядька Джуліана. Я несу йому арахісові льодяники, це дуже добре.

— А я вже засмутився, — продовжував Джим Донелл, — що містечко втратить одну зі своїх старих добрих родин. То було б насправду прикро. — Він різко розвернувся на стільці, бо до кафе заходив новий відвідувач; я дивилася на свої

руки на колінах і, певна річ, не оберталася поглянути, хто прийшов, але Джим Донелл сказав «Джо», і я зрозуміла, що то був Дангем, тесля.

— Джо, ти чув таке? Чув, що все містечко гуде, ніби Блеквуди їдуть від нас? А міс Мері Кетрін Блеквуд, яка сидить отутечки, каже, що вони нікуди не збираються.

Усі мовчали. Я знала, що Дангем супився, переводячи погляд із Джима на Стеллу й на мене, обмірковував почуте, намагаючись зрозуміти сенс кожного слова.

— Це правда? — врешті озвався він.

— Послухайте обидва, — сказала Стелла, та Джим Донелл продовжував, сидячи спиною до мене й витягнувши ноги так, щоб я не могла обійти його і вибратися з кафе:

— Я тільки нині вранці казав людям, як це прикро, коли нас покидають такі старі родини. Хоча більшість Блеквудів уже покинули нас, — він засміявся і ляснув долонею по стійці. — Уже покинули, — повторив Джим. Ложечка в його чашці зупинилася, а він усе говорив. — Містечко втрачає свій шарм, коли їдуть такі старі родини. А комусь може видатися, — повільно проказав він, — ніби їм були тут не раді.

— Точно, — сказав Дангем і засміявся.

— Якщо подумати, що вони мешкають у тих своїх старих маєтках, з високими парканами, власними стежками

і розкішним життям... — він завжди говорив, аж доки не втомлювався.

Коли Джим Донелл хотів щось сказати, він повторював це по кілька разів різними словами — певно, тому що мав небагато думок і кожну висловлював до останньої краплі. Окрім того, щоразу повторюючи свої слова, він вважав їх інше веселішими. Я знала, що він міг продовжувати, аж доки не побачить, що його вже ніхто не слухає, тому взяла собі за правило ніколи ні про що не думати більше одного разу, і тихенько складала руки на колінах. «Я живу на Місяці, — сказала я собі, — у мене є будиночок на Місяці, і я живу там сама».

— Звісно, — промовив Джим Донелл, від нього ще й тхнуло, — я завжди можу сказати людям, що знав Блеквудів. Особисто *мені*, наскільки пригадую, вони нічого не зробили і завжди були зі *мною* бездоганно гречними. Щоправда, — додав він і засміявся, — на обід вони мене ніколи не запрошували, жоднісінького разу.

— Та годі тобі, — сказала Стелла суворо. — Займай когось іншого, Джиме Донелл.

— Хіба ж я когось займав? Думаєш, я *хотів*, щоб мене запросили на обід? Думаєш, я *божевільний*?

— А от я, — втрутився Дангем, — завжди можу сказати людям, що якось полагодив поламану сходинку в їхньому маєтку, а мені так і не заплатили.

То була правда. Констанція відправила мене сказати, що ми не платитимемо йому за теслярськими розцінками. Він криво прибив просту дошку, а його просили прилаштувати нову сходинку. Коли я вийшла і сказала, що ми не платитимемо, він посміхнувся, сплюнув, узяв молоток, відірвав ту дошку й кинув її на землю. «Лагодьте самі», — сказав мені Дангем, заліз до своєї вантажівки й поїхав.

— Так і не заплатили, — повторив він.

— Та це якесь неподобство, Джо. Негайно йди до міс Констанції Блеквуд, і вона заплатить усе, що тобі належить. А якщо тебе запросять на обід, Джо, красно подякуй і відмовся.

Дангем розсміявся.

— Навряд чи мене запросять, — сказав він. — Я полагав, що їхню сходинку, а мені так і не заплатили.

— Дивно, — сказав Джим Донелл, — що вони лагодять будинок, а самі збираються їхати від нас.

— Мері Кетрін, — сказала Стелла, наблизившись до мене по іншій бік стійки, — іди додому. Підводься зі стільця і йди додому. Вони не заспокояться, доки ти не підеш.

— А *це* чистісінька правда, — відказав Джим Донелл. Але Стелла подивилась на нього, і він прибрав ноги й дав мені пройти. — Одне ваше слово, міс Мері Кетрін, і ми

всі вийдемо й допоможемо вам із пакунками. Лише одне ваше слово, Мерікицю.

— А своїй сестрі передайте від мене... — почав був Дангем, але я поквапилась до виходу й, опинившись на вулиці, почула тільки сміх — обох чоловіків і Стеллин.

Мені подобався мій будиночок на Місяці, з каміном і садом (що може вирости на Місяці? Треба запитати Констанцію), і я збиралася обідати в саду на Місяці. На Місяці все забарвлене в незвичайні яскраві кольори; нехай мій будиночок буде блакитним. Я дивилася, як мої ноги в коричневих туфлях ступали одна поперед одної, а пакети з продуктами легенько погойдувалися по обидва боки; я вже побувала у Стелли, і мені залишилося минути тільки ратушу, яка в цей час була порожньою, за винятком хіба кількох людей, які виписували довідки власникам собак, збирали штрафи з водіїв та розсилали рахунки за воду, каналізацію і збір сміття, а ще забороняли палити листя чи рибалити; ті люди сиділи в найдальших закопелках ратуші й були зайняті роботою; я не мала причин їх боятися — хіба мені заманулося б ловити рибу в заборонений час. Я саме подумала, що ловитиму пурпурних рибок у річках на Місяці, як раптом помітила хлопців Гаррісів, вони галасували і сварилися у своєму дворі з п'ятьма сусідськими хлопчиками. Я помітила їх уже тоді, коли звернула за

ріг ратуші, й було ще не пізно повернути назад і піти іншою дорогою — уздовж автостради до струмка, перейти його — і прямісінько додому нашою стежкою. Та я вже й так забарилася, ще й несла пакети з продуктами, до того ж переходити струмок убрід у маминих коричневих туфлях було не вельми приємно, і я подумала, що живу на Місяці, і пришвидшила крок. Вони побачили мене відразу, і я уявила, як вони конають, скорчившись від болю, і нестямно кричать; я хотіла, щоб вони зігнулися навпіл і волали на землі біля моїх ніг.

— Мерікиця, — закричали вони, — Мерікиця, Мерікиця, — і всі стали рядочком біля паркана.

Цікаво, чи то батьки їх навчили — усі ці Джими Донелли, Дангеми і паскудні Гарріси, повторюючи з ними щодня, старанно муштруючи, аби їхні голоси звучали як належить? Бо як інакше стільки дітей могли навчитися це співати?

— Мерікицю, — каже Конні, — чаю не скуштуєш?

— Ні! — говорить Мерікиця. — Ти мене отруїш.

— Мерікицю, — каже Конні, — може, хочеш спати?

То на кладовищі в землю можемо закопати!

Я вдавала, ніби не розумію їхньої мови; на Місяці ми говорили лагідно і з переливами, ми співали в сяйві зірок

і дивилися згори на мертвий усохлий світ; я вже майже минула їхній паркан.

— Мерікиця! Мерікиця!

— А де стара Конні — вдома готує обід?

— Чаю не скуштуєш?

Було якось дивно заховатися в собі, йти, виструнчившись, твердим кроком уздовж паркана, упевнено, але навмисне неквапом переставляти ноги, заховатися в собі і знати, що вони дивляться на мене. Я заховалася дуже глибоко всередині, та однаково чула їх, бачила краєм ока. Я хотіла, щоб усі вони попадали на землю і сконали.

— На кладовищі в землю можемо закопати.

— Мерікиця!

Якось, коли я проходила повз їхній паркан, на ганок вийшла мати Гаррісів — мабуть, подивитися, чого це вони так розкричалися. З хвилину вона стояла, дивилася та слухала, і я зупинилася глянути на неї, зазирнути прямісінько в порожні вицвілі очі. Я знала, що не можна з нею говорити, але також знала, що вона не стримається.

— Невже ви не можете їх угамувати? — запитала я того дня, гадаючи, чи було ще в цій жінці щось таке, що могло мене почути, чи бігала вона колись, весела, по траві, роздивлялася квіти, раділа або любила. — Невже ви не можете їх угамувати?

— Діти, — сказала вона, та ані її голос, ані вираз дурнуватої втіхи не змінилися, — не обзивайте леді.

— Добре, ма', — слухняно відгукнувся один із хлопців.

— Не підходьте до паркана, не обзивайте леді.

І я пішла далі, а вони продовжували кричати й галасувати; жінка стояла на ганку і сміялася.

— Мерікицю, — каже Конні, — чаю не скуштуєш?

— Ні! — говорить Мерікиця. — Ти мене отруїш.

Їхні язики горітимуть, подумала я, так, ніби вони наїлися вогню. Їхні горлянки горітимуть, коли звідти виходитимуть слова, а в нутрощах їм припікатиме так, наче там палають тисячі багать.

— Бувай, Мерікицю, — гукали вони, поки я йшла до кінця паркана, — не скоро повертайся.

— Бувай, Мерікицю, передавай вітання Конні.

— Бувай, Мерікицю, — та я вже дійшла до чорної брили, а за нею була хвіртка й наша стежка.

2

Мені довелося опустити пакети на землю, щоб відімкнути хвіртку. Простенький навісний замок, його могла збити навіть дитина, але на хвіртці табличка застерігала: «ПРИВАТНЕ ВОЛОДІННЯ. НЕ ЗАХОДИТИ», і ніхто не смів туди потикатися. Наш батько встановив таблички, хвіртки й замки, коли перегородив стежку. Раніше всі зрізали дорогу з містечка до роздоріжжя тут, де була автобусна зупинка. Минаючи наш будинок, вони могли зрізати шляхдесьь на чверть милі. Та мамі не подобалося, що повз наш ганок постійно ходили якісь люди, і коли батько привіз її жити в маєток Блеквудів, найперше йому довелося перекрити стежку й загородити всі землі Блеквудів — від автостради до струмка. З іншого боку стежки теж була хвіртка, і на ній теж навісний замок і табличка: «ПРИВАТНЕ ВОЛОДІННЯ. НЕ ЗАХОДИТИ», та я рідко ходила туди. «Автостраду побудовано для простих людей, — казала наша мама, — а мій будинок — це приватна власність».

Ті, хто приходив до нас у гості на запрошення, наближалися до будинку під'їзною доріжкою, яка тягнулася від воріт у бік автостради, прямісінько до нашого ганку. У дитинстві я іноді лежала у своїй спальні, у затильній частині будинку, і уявляла стежку й під'їзну доріжку перехрестям,

що зустрічалось перед нашим будинком, — доріжкою туди-сюди сновигали хороші люди, охайні й багаті, одягнені у шовк і мереживо, вони мали право до нас приходити, а стежкою, крадькома, злодійкувато, улесливо відступаючи, тинялися люди з містечка. Вони не можуть зайти сюди, раз по раз переконувала я себе, поки лежала в темній кімнаті, де стелю посмугували тіні від навколишніх дерев, вони вже не можуть зайти сюди, стежку закрили навіки. Іноді я стояла за парканом і, ховаючись за кущами, спостерігала, як люди йшли вздовж автостради з містечка до роздоріжжя. Наскільки я знаю, ніхто з містян ніколи не намагався скористатися стежкою, відколи наш батько замкнув хвіртку.

Я перенесла пакети за хвіртку, ретельно замкнула її й по-смикала замок, аби пересвідчитися, що він добре тримається. Замок надійно зачинив хвіртку, і я була в безпеці. Стежка ховалася в темряві, бо відколи батько облишив будь-які плани отримати зиск із блеквудських земель, тут вільно розрослися дерева, кущі і квіти, та й усе довкола, окрім великої галявини й саду, вкрили густі зарості, і лише я знала тамтешні таємні стежки. Коли я простувала стежкою — легко і впевнено, адже була вдома, — то впізнавала кожен камінець, кожен поворот. Констанція знала назви всіх рослин, а мені вистачало знати, як і де вони ростуть і те, що вони завжди готові заховати мене. На стежці були тільки мої сліди, вони вели

в містечко й назад. За поворотом міг трапитися і слід Констанції, бо вона часом виходила мені назустріч, але здебільшого її сліди були в саду й у будинку. Сьогодні вона чекала мене на краю саду. Я побачила її, щойно завернула за ріг: вона стояла на тлі будинку, осяяна сонцем. Я побігла назустріч.

— Мерікицю, — сказала вона й усміхнулася, — дивись, як далеко я зайшла сьогодні.

— Занадто далеко, — відповіла я. — Ще трохи — і ти підеш зі мною в містечко.

— Усе може бути, — сказала вона.

Я знала, що вона жартує, та все одно похолола, а потім засміялася.

— Тобі там не дуже сподобається. Ось, ледарко, візьми хоч один пакет. А де мій кіт?

— Побіг ловити метеликів, адже ти спізнилася. Ти купила яйця? Я забула тобі сказати.

— Звісно, купила. А накріймо обід на галявині.

У дитинстві я думала, що Констанція — казкова принцеса. Я намагалася намалювати її портрет із довгим золотим волоссям, очима барви мого найблакитнішого олівця і яскраво-рожевими колами на щічках; ці малюнки завжди дивували мене, бо Констанція й справді виглядала саме так; навіть у найгірші часи вона була рожево-біло-золотою, і здавалося, ніщо не могло затьмарити її краси. Констанція була найдо-

рожчою людиною в моєму житті, завжди. Я рушила за нею по м'якій траві, минаючи квіти, які вона доглядала, до будинку, а з-поміж квітів вигулькнув мій кіт Йона й пішов за мною.

Констанція чекала на порозі високих парадних дверей, поки я піднялася сходами, поставила пакети на стіл у передпокої й замкнула двері. Ми не відмикатимемо їх до вечора, адже здебільшого наше життя минає в затильній частині будинку, на галявині й у саду, куди більше ніхто не заходить. Будинок дивився на автостраду й містечко, а ми займалися своїми справами за його суворим непривітним фасадом. Хоч ми наводили лад в усьому будинку, та найчастіше бували в затильних кімнатах: на кухні, у дальніх спальнях і маленькій теплій кімнатці біля кухні, де мешкав дядько Джуліан. За будинком була гарна простора галявина, росли каштан і квіти Констанції, трохи далі — город і дерева, які затіняли струмок. Коли ми сиділи на галявині за будинком, ніхто не міг нас там бачити.

Помітивши дядька Джуліана, який за великим письмовим столом у кутку кухні перебирав свої папери, я пригадала, що маю бути добрішою до нього.

— Дозволиш дядькові Джуліану поїсти арахісових льодяників? — запитала я Констанцію.

— Після обіду, — відповіла Констанція. Вона дбайливо виймала з пакетів продукти. Констанція дуже цінувала

будь-яку їжу й завжди шанобливо торкалася харчів. Мені не дозволялося допомагати; мені не дозволялося ані готувати, ані збирати гриби, але часом я приносила овочі з городу чи збирала яблука зі старих яблунь. — Сьогодні готуватимемо мафіни, — майже проспівала Констанція, перебираючи й розкладаючи продукти. — Дядькові Джуліану дамо некруте яйце, мафін і трохи пудингу.

— Кашку, — сказав дядько Джуліан.

— Мерікиця їстиме щось пісне, ситне й солоне.

— Йона впіймає мені мишку, — звернулась я до кота, який лежав на моїх колінах.

— Я завжди така рада, коли ти повертаєшся з містечка, — сказала Констанція; вона глянула на мене і всміхнулася. — Почасти тому, що ти приносиш додому їжу. Але також тому, що я сумую за тобою.

— А я завжди залюбки повертаюся з містечка додому, — відповіла я.

— Було дуже кепсько? — вона легенько торкнулася пальцем моєї щоки.

— Краще тобі не знати.

— Колись і я туди піду, — це вже вдруте вона заговорила про похід у містечко, і я знову похолола.

— Констанціє, — сказав дядько Джуліан. Він узяв зі столу клаптик паперу й уважно вивчав його, насупив-

шись. — У мене немає жодних відомостей про те, чи того ранку ваш батько, як завше, викурив сигару в саду.

— Упевнена, що так і було, — сказала Констанція. — Твій кіт ловив рибу в струмку, — звернулася вона до мене. — Він повернувся весь у багнюці.

Вона згорнула пакет і поклала до інших пакетів у шухляді, а бібліотечні книжки поставила на полицю, де їм судилося залишитися навіки. Ми з Йоною мали сидіти в нашому куточку й не плутатися під ногами, поки Констанція чаклувала на кухні. Втішно було спостерігати за нею, за тим, як вона граційно рухалася в променях сонця, легенько торкалася продуктів.

— Сьогодні день Гелен Кларк, — сказала я. — Тобі страшно?

Констанція повернулась до мене й усміхнулася.

— Анітрохи, — сказала вона. — Гадаю, з кожним разом у мене виходить усе краще. А сьогодні я приготую маленькі ромові тістечка.

— А Гелен Кларк скрикне і зжере їх.

Навіть тепер у нас із Констанцією було кілька знайомих, які навідували нас і під'їжджали до будинку автівками. Гелен Кларк приїжджала чаювати щоп'ятниці, а після церкви в неділю іноді заходили то місіс Шепард, то місіс Райт, то стара місіс Кроулі — повідомити, що нам би

сподобалася проповідь. Вони навідувались регулярно, хоч ми ніколи не ходили до них. Гості сиділи, як личить, кілька хвилин, часом приносили квіти зі своїх садів, книжки або ноти, що їх Констанція могла спробувати зіграти на арфі. Розмовляли вони ввічливо, сміялися небагато й незмінно запрошували нас до себе, хоча й знали, що ми не прийдемо. Вони були гречні з дядьком Джуліаном, терпляче вислуховували його балачки, пропонували нам покататися в їхніх автівках і називали себе нашими друзями. Ми з Констанцією завжди добре про них відгукувалися, адже вони вірили, що їхні візити дарували нам радість. Вони ніколи не ходили стежкою. Якщо Констанція пропонувала їм зрізати троянду чи подивитися на нові квіти, вони йшли в сад, але ніколи не виходили за окреслені для них межі, а тоді сідали до своїх автівок біля парадних дверей і від'їжджали доріжкою через великі ворота. Кілька разів навідувалися містер і місіс Каррінгтони — дізнатися, як наші справи, бо містер Каррінгтон був добрим другом батька. Вони ніколи не заходили до будинку й відмовлялися від напоїв, але під'їжджали до ганку і, сидячи у своїй автівці, кілька хвилин розмовляли з нами. «Як ваші справи? — завжди питали вони, переводячи погляд із Констанції на мене і знову на Констанцію. — Як ви даєте собі раду самотужки? Можливо, ви чогось потребуєте, можливо, ми можемо чимось допомогти? Як вам ведеться?»

Констанція завжди запрошувала їх зайти, бо ще з дитинства ми знали, що не годиться тримати гостей на порозі, але Каррінгтони ніколи не заходили до будинку.

— Цікаво, — сказала я, згадавши про них, — чи подарували б мені Каррінгтони коня, якби я попросила? Я б каталася на ньому галявиною.

Констанція обернулась і з хвилину дивилася на мене, ледь насупившись.

— Ти не проситимеш, — урешті сказала вона. — Ми ні в кого нічого не просимо. Запам'ятай.

— Та я пожартувала, — відповіла я, і вона знову всміхнулася. — Насправді мені потрібен тільки крилатий кінь. Ми з ним могли б віднести тебе на Місяць і назад.

— Пригадую, що колись ти хотіла грифона, — сказала вона. — А зараз, міс Ледарко, біжи накривати на стіл.

— Того останнього вечора вони страшенно сварилися, — озвався дядько Джуліан. — «Я цього не дозволю, — казала вона, — я цього не терпітиму, Джоне Блеквуд», а він відповідав: «У нас немає іншого виходу». Я, звісно, підслуховував під дверима, але підійшов занадто пізно й не знав, про що вони сперечалися. Припускаю, що про гроші.

— Вони рідко сварилися, — сказала Констанція.

— Так, вони були незмінно ввічливими одне з одним, племіннице, якщо ти це маєш на увазі, коли кажеш, що

вони не сварилися. Не вельми гарний приклад для всіх нас. Ми з дружиною воліли викричатися.

— Часом не віриться, що минуло вже шість років, — сказала Констанція.

Я взяла жовту скатертину й вийшла на галявину накривати на стіл; за спиною почула, як Констанція сказала дядькові Джуліану:

— Іноді здається, я готова віддати що завгодно, аби лише вони були тут.

У дитинстві я думала, що одного дня виросту і стану такою високою, що зможу досягнути вершечків вікон у маминій вітальні. Вікна були великі, адже в цьому маєтку ми мали жити тільки влітку. Батько встановив тут опалення лише тому, що іншого будинку для зимівлі в нас не знайшлося. За законом ми мали б отримати маєток Рочестера в містечку, але тепер він нам не дістанеться. Вікна у вітальні були від підлоги до стелі — і мені ніколи не вдавалося досягнути їхнього вершечка. Наша мама любила розповідати гостям, що блакитні шовкові фіранки були аж чотири фути завдовжки. Два високих вікна були у вітальні і ще два — в їдальні по інший бік коридору, а зовні вони виглядали вузькими. Будинок видавався похмурим і неприродно високим. Але сама вітальня була красивою. Мама привезла

з маєтку Рочестера стільці із золоченими ніжками, а ще там стояла її арфа, і вся кімната сяяла відблисками дзеркал і скла. Ми з Констанцією бували там лише в ті дні, коли до нас на чай приїздила Гелен Кларк, але в кімнаті завжди панував ідеальний порядок. Констанція видиралася на драбину, аби вимити високі вікна, ми протирали фігурки з дрезденської порцеляни на камінній полиці, а тоді я, накрутивши на мітлу ганчірку, стирала пил зі схожої на крем на весільному торті ліпнини на стінах у вигляді фруктів і листя, купідонів і бантиків. Мені паморочилося в голові від того, що я задкувала, дивлячись утору. Я сміялася, коли Констанція підхоплювала мене. Ми натирали підлогу й зашивали парчеву оббивку з трояндовим візерунком на канапах і кріслах. Високі вікна вінчали золоті бордюри, камін обрамлювали золоті завитки, а чільне місце у вітальні займав мамин портрет. «Я не потерплю безладу в моїй чарівній кімнаті», — казала наша мама, тому нас із Констанцією туди не пускали, а тепер ми дбали про те, щоб усе тут сяяло.

Мама подавала чай гостям на низенькому столику біля каміна, тому й Констанція завжди накривала його. Вона сідала на квітчасту канапу під пильним поглядом маминого портрета, а я вмощувалася у кріслі в куточку і спостерігала. Мені дозволялося носити чашки і блюдця, подавати сандвічі й тістечка, але чай наливати мені не дозволялося.

Я не любила їсти, коли хтось дивився на мене, тому пила чай потім, на кухні. Того дня, коли Гелен Кларк востаннє прийшла до нас на чай, Констанція звично накрила на стіл: гарненькі витончені рожеві чашки, що їх завжди обирала наша мама, дві срібні тарілки — одна з маленькими сандвічами, а друга — з особливими ромовими тістечками. Два таких тістечка чекали мене на кухні на той випадок, якщо Гелен Кларк з'їсть усі інші. Констанція тихенько сиділа на канапі. Вона ніколи не метушилась, її руки завжди лежали на колінах. Я стояла біля вікна й виглядала Гелен Кларк, яка ніколи не спізнювалася.

— Тобі страшно? — запитала я Констанцію.

— Ні, анітрохи.

Навіть не обертаючись, з її голосу я чула, що вона спокійна.

Я побачила автівку, що звертала на під'їзну доріжку, і розгледіла всередині двох людей.

— Констанціє, — сказала я, — вона привезла ще когось.

Констанція на мить завмерла, а тоді рішуче сказала:

— Упевнена, що все буде добре.

Я повернулася до неї, але вона залишалася спокійною.

— Я їх спроваджу. Як вона посміла?

— Ні, — заперечила Констанція. — Я впевнена, що все буде добре. От побачиш.

— Я не дозволю, щоб вони тебе налякали.

— Рано чи пізно, — сказала вона, — рано чи пізно мені доведеться зробити перший крок.

Я похолола.

— Я хочу спровадити їх.

— Ні, — заперечила Констанція, — у жодному разі.

Автівка зупинилася біля будинку, і я пішла в передпокій відчинити двері. Я їх заздалегідь відімкнула, адже відмика-ти перед гостями було негречно. Тоді вийшла на ганок і побачила, що все не так зле, як я думала: Гелен Кларк привезла не якогось незнайомця, а мініатюрну місіс Райт, яка вже колись приїздила й сама була налякана більше за нас. Констанції вона завдасть небагато клопоту, однак Гелен Кларк могла б і попередити.

— Добридень, Мері Кетрін, — привіталася Гелен Кларк, коли вийшла з автівки й наблизилася до східців ганку. — Чудовий весняний день, правда ж? Як справи в любої Констанції? Я привезла Люсіль. — Вона поводитись так, наче нічого не сталося, наче Констанції щодня привозили ледве знайомих людей, і я не хотіла їй усміхатися. — Ти ж пам'ятаєш Люсіль Райт? — запитала вона, а бідо-лашна місіс Райт слабким голосом додала, що їй дуже хотілося знову нас навідати. Я відчинила двері, і вони зайшли до будинку. Пальт вони не мали, бо день таки справді видався теплим, але Гелен Кларк вистачило такту

затриматися в передпокої. — Скажи любій Констанції, що ми прибули.

Я розуміла, що вона давала мені час повідомити Констанцію про гостей, тож я прослизнула до вітальні, де тишенько чекала сестра, і сказала:

— З нею місіс Райт, та, що налякана.

Констанція всміхнулася.

— Слабувато як для першого кроку, — мовила вона. — Усе буде добре, Мерікицю.

У передпокої Гелен Кларк нахвалювала місіс Райт наші сходи — розповідала всім відому історію про різьблення й деревину з Італії. Коли я вийшла з вітальні, вона зиркнула на мене і сказала:

— Ці сходи — одна з дивовиж нашого округу, Мері Кетрін. Шкода ховати таке диво від людей. Люсіль?

Коли вони зайшли до вітальні, Констанція була, як завжди, спокійною. Вона підвелася, усміхнулася і сказала, що рада їх бачити. Оскільки Гелен Кларк була від природи незграбною, таку просту справу, як увійти до кімнати й сісти, вона перетворила на складний танок за участю трьох людей. Констанція ще не встигла договорити, коли Гелен Кларк наштовхнулася на місіс Райт, яка боком відлетіла, ніби м'ячик для крикету, в дальній куток кімнати і різко приземлилася, цілком випадково, на маленький

незручний стілець. А Гелен Кларк рушила до канапи, на якій сиділа Констанція, мало не перекинувши чайний столик. І хоча в кімнаті було вдосталь крісел і одна канапа, вона вместилася на неприємно близькій відстані від Констанції, яка не терпіла поруч нікого, крім мене.

— Рада знову тебе бачити, — розвалившись на канапі, сказала Гелен Кларк.

— Так люб'язно з вашого боку прийняти нас, — озвалася місіс Райт, трохи подавшись уперед. — У вас такі гарні сходи.

— Добре виглядаєш, Констанціє. Поралася в саду?

— Не змогла втриматися, адже сьогодні такий гожий день, — Констанція засміялася. Вона чудово трималася. — Суцільне задоволення, — звернулася вона до місіс Райт. — Ви теж полюбляєте садівництво? Перші сонячні весняні дні — щастя для садівника.

Вона говорила надто багато й надто швидко, але ніхто, крім мене, цього не помітив.

— Я дуже люблю сад, — вирвалося в місіс Райт. — Я дуже люблю сад.

— Як почувається Джуліан? — втрутилася Гелен Кларк, не давши місіс Райт закінчити. — Як там старий Джуліан?

— Дуже добре, дякую. Має сьогодні приєднатися до нас за чашкою чаю.

— Ти знайома з Джуліаном Блеквудом? — Гелен Кларк запитала місіс Райт, і та, похитавши головою, відповіла:

— Залюбки з ним познайомлюся, я так багато чула... — і вмовкла.

— Він трішечки... ексцентричний, — сказала Гелен Кларк і всміхнулася Констанції так, наче розкрила велику таємницю.

Я подумала про те, що «ексцентричний», згідно з визначенням у словнику, означає *«той, хто відрізняється від звичайного»*, і Гелен Кларк була куди ексцентричнішою за дядька Джуліана — рухалася незграбно, ставила несподівані запитання і приводила на чай усіляких незнайомців; а дядько Джуліан жив собі спокійно, розмірено, смачно їв і горя не знав. Не варто їй називати людей тим, чим вони не є, подумала я, пригадавши, що маю бути добрішою з дядьком Джуліаном.

— Констанціє, ти завжди була однією з моїх найближчих подруг, — продовжувала Гелен Кларк, а я дивувалася: неважко вона справді не бачила, як Констанція відсахнулася від цих слів? — Я дам тобі одну пораду — пам'ятай, що це дружня порада.

Певно, я знала, що вона збиралася сказати, бо всередині все похололо; увесь сьогоднішній день був передвісником того, що намірилася сказати Гелен Кларк. Я сиділа на стіль-

чику й пильно дивилася на Констанцію, чекала, коли вона підведеться й утече, бо страшенно не хотіла, аби вона чула те, що от-от скаже Гелен Кларк, але та продовжувала:

— Зараз весна, ти молода, вродлива, ти маєш право на щастя. Повертайся до людей.

Раніше, навіть місяць тому, коли надворі ще була зима, від цих слів Констанція відсахнулася б і втекла, але зараз вона слухала й усміхалася, хоч і хитала головою.

— Ти вже достатньо спокутувала, — продовжувала Гелен Кларк.

— Мені б дуже хотілося влаштувати невеличкий обід... — почала місіс Райт.

— Ти забула молоко, я принесу, — я підвелася, звертаючись виключно до Констанції, а вона обернулася до мене, майже з подивом.

— Дякую, люба, — сказала вона.

Я вийшла з вітальні в коридор і рушила до кухні. Ще вранці там було сонячно й радісно, а тепер, коли в мене всередині все похололо, кухня стала похмурою. Констанція виглядала так, ніби зненацька, перед тим стільки часу уникаючи людського товариства, справді замислилася про те, аби знову повернутися до людей. Я раптом усвідомила, що вже втретє того дня ми торкалися цієї теми, а тричі — то вже серйозно. Я не могла дихати. Тіло мовби стягнуло

дротом, а голова стала величезною — здавалося, от-от лусне. Я кинулася до задніх дверей і відчинила їх, щоб вдихнути свіжого повітря. Мені хотілося бігти. Якби я пробігла до краю наших володінь і назад, мені б полегшало, але Констанція залишалась у вітальні наодинці з ними, тож я мала хутко повернутися. Довелося вдовольнитися тим, що розтщила об підлогу глек для молока, який стояв на столі. То був мамин глек, і я залишила скалки, аби Констанція їх побачила. Узяла інший глек, не такий гарний, він не пасував до чашок. Мені дозволялося наливати молоко, тож я наповнила глек і пішла до вітальні.

— ...робити з Мері Кетрін, — сказала Констанція і, обернувшись, усміхнулася, коли побачила мене на порозі. — Дякую, люба. — Вона подивилася на глек і перевела погляд на мене. — Дякую, — повторила вона, і я поставила глек на тацю.

— Почнемо з малого, — сказала Гелен Кларк. — Люди, звісно, дивуватимуться, у цьому можете бути певні. Але один-два візити до старих друзів... Можливо, провести день у місті, зазирнути до крамниць — не хвилюйся, у місті тебе ніхто не впізнає.

— Невеличкий обід, — з надією докинула місіс Райт.

— Мені треба подумати, — Констанція засміялася й легенько відмахнулася, а Гелен Кларк кивнула.

— Тобі знадобиться новий одяг, — сказала вона.

Я вийшла зі свого кутка, взяла в Констанції чашку з чаєм і віднесла місіс Райт. Рука в неї тремтіла.

— Дякую, люба, — сказала вона. Я бачила, як чай тремтів у чашці. Воно й не дивно, адже то був лише другий її візит до нас.

— Цукру? — запропонувала я. Просто не змогла втриматися, тим паче, що це було виявом грічності.

— Ох, не треба, — сказала вона. — Не треба, дякую. Не треба цукру.

Глянувши на неї, я подумала, що вона ретельно підбрала одяг для нинішнього візиту. Ми з Констанцією ніколи не носили чорного, а місіс Райт, вочевидь, вирішила, що до нас личить їздити в чорному, і сьогодні на ній була проста чорна сукня й перлове намисто. Минулого разу, наскільки пригадую, вона теж була в чорному. Завжди одягнена зі смаком, подумала я, але це не пасувало до маминої вітальні. Я повернулася до Констанції, узяла тарілку з ромовими тістечками й віднесла місіс Райт. З мого боку це теж було не дуже гарно — спершу я мала б запропонувати сандвічі, — але мені хотілося накапостити їй за те, що вона прийшла в чорному до маминої вітальні.

— Сестра спекла їх сьогодні вранці, — сказала я.

— Дякую, — відповіла жінка. Її рука несміливо затрималася над тарілкою. Тоді вона взяла тістечко й акуратно

поклала на край свого блюдця. Я подумала, що місіс Райт до абсурду ввічлива.

— Візьміть два. Усе, що готує моя сестра, дуже смачне.

— Не треба, — сказала місіс Райт. — Ох, не треба. Дякую.

Гелен Кларк один за одним наминала сандвічі, тягнучись за ними перед Констанцією. Більше ніде вона собі такого не дозволяла, тільки в нас. Їй начхати, що ми з Констанцією думаємо про її манери — вона вважає, що ми страшенно раді її бачити. «Забирайся звідси, — сказала я їй подумки. — Забирайся, забирайся». Цікаво, чи мала вона особливий одяг для візитів до нас. «Оце, — уявляю, як вона каже, перебираючи свої речі, — не варто *оце* викидати, у цьому я їздитиму до любої Констанції». Я подумки почала вдягати Гелен Кларк: спочатку в купальник на засніженому пляжі, тоді посадила на самому вершечку дерева в тоненькій сукенці з рожевими оборками, які чіплялися за гілки і рвалися; вона заплуталася в гілках і верещала, а я ледь не розсміялася.

— Чом би вам не запросити гостей? — Гелен Кларк зверталася до Констанції. — Бодай кількох старих друзів — насправді багато людей хотіли б спілкуватися з тобою, люба Констанціє, — бодай кількох старих друзів якогось вечора. Чи на обід? Ні, — сказала вона, — мабуть, не на обід. Це не годиться на перший час.

— Я й сама... — почала була знову місіс Райт, обережно поставивши чашку з чаєм і блюдце з тістечком на столик збоку.

— А втім, чом би й не на обід? — продовжувала Гелен Кларк. — Зрештою, колись же тобі доведеться на це звжитись.

Зараз і я щось скажу. Констанція не дивилася на мене, вона не зводила очей із Гелен Кларк.

— Чом би не запросити приятних мешканців містечка? — запитала я голосно.

— Святі небеса, Мері Кетрін! — прогрімала Гелен Кларк. — Ти мене налякала. — Вона засміялася. — Не пригадую, щоби Блеквуди мали якісь справи з мешканцями містечка.

— Вони нас ненавидять, — сказала я.

— Я не слухаю їхніх пліток, і ви, сподіваюся, теж. До того ж, Мері Кетрін, ти не гірше за мене знаєш, що цю ненависть ти сама собі вигадала, бо якби ти була хоч трохи привітнішою, ніхто б і словом проти вас не обмовився. Святі небеса. Не заперечуватиму, колись вас, може, й не дуже-то любили, але ти все страшенно перебільшуєш.

— Люди *завжди* пліткуватимуть, — примирливо сказала місіс Райт.

— Я всім кажу, що тісно товаришую з Блеквудами, і нітрохи цього не соромлюся. Тобі варто спілкуватися з людьми *свого* кола, Констанціє. Вони не пліткують про *нас*.

Ну чому вони такі нудні? Мені здалося, що Констанція втомилась. Якщо вони зараз підуть, я розчісуватиму Констанції волосся, доки вона не засне.

— До нас іде дядько Джуліан, — сказала я Констанції. Я почула з коридору тихий скрип інвалідного візка й підвелася відчинити двері.

— Чи ви думаєте, що люди боятимуться приходити сюди? — запитала Гелен Кларк.

Дядько Джуліан зупинився на порозі. Задля цього чаювання він одягнув свою найгарнішу краватку й ретельно вмився, аж шкіра на щоках зарум'яніла.

— Боятимуться? — перепитав він. — Приходити сюди? — Зі свого візка він вклонився спершу місіс Райт, потім Гелен Кларк. — Вітаю, мадам, вітаю, мадам. — Я знала, що він не пам'ятав їхніх імен, та й чи бачив їх колись раніше, теж не міг пригадати.

— Ви добре виглядаєте, Джуліане, — сказала Гелен Кларк.

— Боятимуться приходити сюди? Даруйте, що повторюю ваші слова, мадам, але я вражений. Адже з моєї племінниці зняли звинувачення в убивстві. Тож *тепер* для гостей немає жодної небезпеки.

Місіс Райт потягнула руку до чашки, а тоді передумала і склала руки на колінах.

— А небезпека, варто зауважити, чигає всюди, — продовжував дядько Джуліан. — Я маю на увазі небезпеку отруєння. Моя племінниця може розповісти вам про найдивовижніші небезпеки — про садові рослини, страшніші за отруйних змій, про найпростіші трави, здатні порізати ваші нутрощі не гірше за ніж, мадам. Моя племінниця...

— У вас чудовий сад, — проникливо звернулася місіс Райт до Констанції. — Навіть не знаю, як вам це вдалося.

Гелен Кларк рішуче сказала:

— Усі вже давно про це забули, Джуліане. Ніхто про це не згадує.

— Шкода, — відповів дядько Джуліан. — То була непересічна справа, одна з найбільших таємниць нашого часу. Принаймні мого часу. Справа мого життя, — сказав він місіс Райт, яку, здавалося, заворожили його слова.

— Джуліане, — швидко втрутилася Гелен Кларк. — Мені здається, ви забули про гарний смак.

— Смак, мадам? А ви куштували миш'як? Запевняю, що першої миті розум геть не готовий повірити, а тоді приходить усвідомлення...

Ще хвилину тому бідолашна місіс Райт швидше відкусила б собі язика, ніж заговорила би про таке, але зараз, тамуючи подих, вона запитала:

— Тобто ви пам'ятаєте?

— Пам'ятаю, — дядько Джуліан зітхнув і радісно закивав. — Можливо, — з ентузіазмом продовжував він, — можливо, ви не чули цієї історії? То я міг би...

— Джуліане, — обірвала його Гелен Кларк. — Люсіль не хоче її чути. А вам би мало бути соромно таке їй пропонувати.

Мені подумалося, що місіс Райт навіть дуже хотіла її почути, і ми з Констанцією презирнулися: ми обидві були серйозні, як і належало для такої теми, але я знала, що всередині це теж викликало в неї сміх. Дядькові Джуліану випала нагода поговорити, адже він завжди був такий самотній.

А бідолашна місіс Райт спокусилася цією історією настільки, що вже не годна була стриматися. Вона густо почервоніла й ніяк не наважувалася запитати, але дядько Джуліан був майстерним спокусником, і тактовна місіс Райт не могла опиратися вічно.

— Це сталося в цьому будинку, — сказала вона майже благально.

Усі чемно мовчали, і вона прошепотіла:

— *Вибачте*, будь ласка.

Звісно ж, у цьому будинку, — сказала Констанція. — У їдальні. Ми вечеряли.

Уся родина зібралася до вечері, — дядько Джуліан смакував кожне слово. — І Ніхто не міг подумати, що вона буде останньою.

— Мину як у цукрі, — озвалася місіс Райт, захопившись розповіддю й геть забувши про гарні манери.

— Я їв той цукор, — дядько Джуліан помахав їй пальцем. — Я посилав цукром свою ожину. На щастя, — він ласкаво веміхтувся, — втрутилася доля. Хоча декого з нас вона того дня невблаганно провела крізь браму смерті. Дехто з нас, ні в чому не винний, навіть не підозрюючи, мимоволі ступив останній крок у небуття. А дехто з'їв небагато цукру.

— Я взагалі не їм ягід, — сказала Констанція. Вона подивилася місіс Райт прямо в очі й сумовито додала: — Та й цукор їм дуже рідко. Навіть зараз.

— На суді це було одним із доказів проти неї, — пояснив дядько Джуліан. — Те, що вона не їсть цукру. Але моя племінниця ніколи не любила ягід. Ще з дитинства вона зазвичай відмовлялася від них.

— Досить, — голосно сказала Гелен Кларк. — Це обурливо, це якесь неподобство, я не можу цього слухати. Констанціє... Джуліане... що Люсіль подумає про вас?!

— Усе гаразд, — місіс Райт змахнула руками.

— Жодного слова більше не хочу чути, — не вгавала Гелен Кларк. — Констанції треба подумати про майбутнє, від життя в минулому жодної користі. Бідолашна дівчинка вже й так настраждалася.

— Мені їх усіх, звісно ж, дуже бракує, — сказала Констанція. — Багато змінилося, відколи їх не стало, та я зовсім не вважаю, що страждала.

— У певному сенсі, — продовжував розвивати тему дядько Джуліан, — мені неймовірно пощастило. Я єдиний, хто вижив після найсенсаційнішого отруєння століття. Я зберіг усі газетні вирізки. Я був знайомий і з жертвами, і з обвинуваченою, близько знайомий, так, як *можуть* бути знайомі лише родичі, які живуть в одному будинку. У мене є детальні записи всього, що сталося. Але відтоді я почуваюся кепсько.

— Я ж сказала, що не хочу про це чути, — повторила Гелен Кларк.

Дядько Джуліан замовк. Подивився на Гелен Кларк, потім на Констанцію.

— А хіба цього не було? — запитав він за якусь хвилю, притиснувши пальці до губ.

— Звісно ж, було, — Констанція всміхнулась йому.

— Я маю газетні вирізки, — нерішуче сказав дядько Джуліан. — Я маю записи, — він звернувся до Гелен Кларк. — Я все записав.

— Жахлива трагедія, — місіс Райт зацікавлено потягнулася до дядька Джуліана, і він обернувся до неї.

— Кошмарна, — погодився він. — Кошмарна, мадам. — Він розвернув крісло так, щоб опинитися спиною до Гелен Кларк. — Хочете побачити їдальню? Той фатальний стіл? Як ви розумієте, я не свідчив у суді, адже моє здоров'я ані тоді, ані зараз не здатне витримати грубих розпитувань сторонніх осіб. — Він легенько кивнув у бік Гелен Кларк. — Але я дуже хотів давати свідчення. Я тішу себе думкою, що мої слова могли б тільки допомогти Констанції. Певна річ, її зрештою виправдали.

— Ну звісно, виправдали, — різко сказала Гелен Кларк. Вона потягнулася до своєї величезної сумки, поставила її собі на коліна й почала шукати в ній рукавички. — Більше ніхто про це не згадує. — Вона перехопила погляд місіс Райт і зібралася встати.

— А їдальня?.. — несміливо запитала місіс Райт. — Хоч би мигцем глянути?

— Мадам, — дядько Джуліан вклонився зі свого інвалідного візка, і місіс Райт поквапилася відчинити перед ним двері. — Навпроти, — сказав дядько Джуліан, і вона рушила за ним. — Захоплююся жінками, які виявляють здоровий інтерес, мадам. Я одразу зрозумів, що ви згораєте від бажання побачити місце трагедії —

вона сталася в цій самій кімнаті, і ми досі щодня тут вечеряємо.

Ми добре чули його голос — схоже, він об'їжджав навколо столу, а місіс Райт спостерігала за ним з порога.

— Ви, мабуть, помітили, що стіл у нас круглий. Зараз він занадто великий для мізерних залишків нашої родини, але нам не хотілося нічого змінювати, адже це, зрештою, своєрідний пам'ятник. Колись за фотографію цієї їдальні виклала б чималі гроші будь-яка газета. Колись, якщо пам'ятаєте, ми були великою родиною, великою і щасливою. У нас, певна річ, траплялися непорозуміння, бо не всі ми щедро наділені терпінням. Скажу навіть, що ми часом сварилися. Але то дрібниці — чоловік із дружиною або брат із сестрою не завжди сходяться в поглядах.

— Тоді чому вона...

— Так, — сказав дядько Джуліан, — це й *справді* спантеличує, еге ж? Мій брат — глава сім'ї — сидів, як завше, на чолі столу, он там, спиною до вікон, біля графина. Джон Блеквуд пишався своїм столом, своєю родиною, своїм становищем у суспільстві.

— Вона його навіть ніколи не зустрічала, — сказала Гелен Кларк і сердито подивилася на Констанцію. — А я добре пам'ятаю твого батька.

Обличчя стираються з пам'яті, подумала я. Цікаво, чи впізнала б я місіс Райт, якби зустріла її в містечку? Цікаво, чи в містечку місіс Райт пройшла б повз мене, навіть не подивившись у мій бік? А може, вона була такою боязкою, що ніколи не дивилася людям в обличчя? Її чашка з чаєм і ромове тістечко, неторкані, досі стояли на столику.

— *А ще* я була близькою подругою твоєї матері, Констанції. Тому дозволяю собі говорити з тобою відверто — для твого ж блага. Твоя мати хотіла б...

— ...моя невістка, мадам, була вишуканою жінкою. Ви, певно, помітили у вітальні її портрет з витонченим підборіддям і ніжною шкірою. Жінка, народжена для трагедії, хоча й була схильною до наївності. Праворуч від неї за столом сидів я, тоді трохи молодший і ще не прикутий до візка. Безпорадним я став після того вечора. Навпроти мене сидів хлопчик, Томас, — ви знали, що я мав племінника, що в мого брата був син? Імовірно, ви про нього читали. Йому було десять років, і він успадкував більшість вольових рис свого батька.

— Він з'їв найбільше цукру, — сказала місіс Райт.

— На жаль, — відповів дядько Джуліан. — Далі, по один бік від мого брата сиділа його донька Констанція, по інший — моя дружина Дороті, яка зробила мені колись честь, пов'язавши зі мною своє життя, хоча навряд чи вона

передбачала щось таке жахливе, як ожина з миш'яком. Іншої моєї племінниці, Мері Кетрін, за столом не було.

— Вона була у своїй кімнаті, — сказала місіс Райт.

— Чудова дванадцятирічна дівчинка, яку відправили спати без вечері. Але зараз ідеться не про неї.

Я засміялася, а Констанція пояснила Гелен Кларк:

— Мерікиця завше втрапляла у немилість. Я частенько підіймалася затильними сходами і приносила їй тацю з їжею, коли батько виходив із їдальні. Вона була нестерпною, неслухняною дитиною, — і Констанція всміхнулася мені.

— Якась нездорова атмосфера, — сказала Гелен Кларк. — Дитину, звісно, треба карати за непослух, але вона має відчувати, що її однаково люблять. Я б нізащо не терпіла дитячих витівок. Але зараз ми справді *мусимо*... — вона знову почала натягувати рукавички.

— ...запечена баранина з м'ятним конфітюром. Із тієї м'яти, яку вирощує Констанція. Молода картопля, зелений горошок, салат — усе з городу Констанції. Я чудово це пам'ятаю, мадам. Це досі одні з моїх найулюбленіших страв. Певна річ, я також ретельно записав деталі тієї вечері та й усього дня. Ви відразу помітите, як усе під час вечері оберталось навколо моєї племінниці. Був початок літа, її городина пишно росла — пригадую, погода того року видалася чудова. Відтоді в нас більше не було такого

літа — а може, то я просто старію. Ми чекали від Констанції всіляких дрібних смаколиків, які вміла готувати лише вона, — звісно ж, я не маю на увазі миш'яку.

— Та головну роль відіграла ожина, — голос місіс Райт звучав трішки хрипко.

— Яка ж ви прониклива, мадам! Яка ви точна й безпомильна у ваших міркуваннях. Припускаю, що зараз ви запитаете мене, навіщо їй міг знадобитися миш'як? Моя племінниця не здатна на таку підступність, і, на щастя, її адвокат сказав про це на суді. Констанція могла б знайти чимало смертоносних речовин у власному саду, вона могла б подати соус із болиголова — рослини, схожої на петрушку. Якщо її з'їсти, настає миттєвий параліч і смерть. Могла приготувати мармелад із квітучого дурману чи воронцю або ж додати до салату *Holcus lanatus*, що його ще називають медовою травою, з високим вмістом синильної кислоти. Я все це записав, мадам. Смертоносна беладона — родичка помідора. Чи подумав би хтось із нас відмовитися, якби Констанція подала нам її, замариновану зі спеціями? Та візьміть хоча б гриби, які вже стількох ошукали й отруїли. Ми всі полюбляли гриби — моя племінниця готує чудовий омлет із грибами, ви неодмінно маєте скуштувати, мадам, бо словами його не опишеш. А така поширена бліда поганка...

— Їй не варто було готувати, — обурилася місіс Райт.

— Ваша правда, у тому й причина нашої біди. Зрозуміло, що ніхто б не дозволив їй готувати, якби вона мала на меті погубити нас усіх за допомогою отрути. Ми були б жахливо необачними, довіривши їй готувати за таких обставин. Але її виправдали. Зняли підозри не лише у скоєнні злочину, але й у намірі.

— А чому місіс Блеквуд не готувала сама?

— Та ну, — голос дядька Джуліана ледь здригнувся, і я знала, яким жестом він супроводжував свої слова, хоча й не могла його бачити. Він здіймав одну руку, розчепірював пальці і ховав за ними усмішку; то був його галантний жест. Часом він вдавався до нього з Констанцією. — Особисто я краще ризикнув би з'їсти миш'яку, — відповів дядько Джуліан.

— Нам час додому, — сказала Гелен Кларк. — Не знаю, що це найшло на Люсіль. Дорогою я застерегла її не зачіпати цю тему.

— Цього року я вирощуватиму суніцю, — сказала мені Констанція. — Я помітила, що її росте чимало в дальньому кутку саду.

— Це так нетактовно з її боку, до того ж, вона мене затримує.

— ...цукорниця на серванті, важка срібна цукорниця. Це сімейна реліквія — мій брат вельми нею дорожив.

Вам, певно, цікаво, що з нею. Чи ми досі нею користуємося? Вам, напевно, цікаво, чи вимили її. Ви можете запитати, чи ретельно її вимили. Можу вас заспокоїти. Моя племінниця Констанція вимила її ще до приходу лікаря й поліції. Ви можете подумати, що то був не дуже доречний час, аби мити цукорницю. Інший посуд залишався на столі, а моя племінниця віднесла цукорницю на кухню, висипала з неї цукор і ретельно відшкрябала в кип'яченій воді. Дивний вчинок.

— Там був павук, — прошепотіла Констанція, дивлячись на чайник. Тепер ми брали цукор у кубиках з маленької цукорниці з трояндами.

— ...вона стверджувала, що там був павук. Те саме вона сказала й поліції. Тому вимила цукорницю.

— Ну, — відповіла місіс Райт, — могла б вигадати й краще пояснення. Навіть якщо там *справді* був павук, навіщо було мити цукорницю, можна було просто *витягти* його звідти.

— А *ви* самі як пояснили б такі дії, мадам?

— Ну, я нікого не вбивала, тому не знаю, тобто я не знаю, що б сказала. Мабуть, перше, що спало б на гадку. Припускаю, що вона не тямилася від горя.

— Можу вас запевнити, що миш'як викликає жахливий біль. Кажете, ніколи його не куштували? Смак неприємний.

Мені страшенно їх усіх шкода. Я й сам кілька днів потерпав від пекельного болю. Констанція, певна річ, могла б щиро мені поспівчувати, але в той час її тут уже не було. Її відразу заарештували.

Голос місіс Райт був напористий, мовби ненавмисне нетерплячий:

— Я завжди думала, ще відколи ми перебралися сюди, як чудово буде познайомитися з вами й дізнатися, що ж *насправді* трапилося, адже це питання нікуди не поділося, однак ніхто не міг на нього відповісти. Певна річ, я не могла сподіватися, що *говоритиму* про це з вами, але бачите, як воно вийшло. — З їдальні почулося, як відсунувся стілець — місіс Райт явно вирішила залишитися надовго. — Спершу, — сказала вона, — Констанція купила миш'як...

— Труїти пацюків, — сказала Констанція чайнику, а тоді повернулася й усміхнулася мені.

— Труїти пацюків, — сказав дядько Джуліан. — Окрім цього, миш'як застосовується у виготовленні опудал, але моя племінниця не змогла б нікого переконати, що знається на цьому ремеслі.

— Тоді вона приготувала вечерю, накрила на стіл...

— Маю зізнатися, ця жінка мене дивує, — сказала Гелен Кларк. — Вона видавалася такою сумірною.

— Констанція бачила, як вони мерли навколо неї, ніби мухи — вибачайте за такі слова, — та вона не викликала лікаря, доки не стало запізно. Вона мила цукорницю.

— Там був павук, — повторила Констанція.

— А поліції вона сказала, що ті люди заслужили на смерть.

— Вона була приголомшена, мадам. Можливо, її слова неправильно зрозуміли. Моя племінниця не безсердечна. До того ж у той час вона думала, що я теж серед жертв, і хоч я заслуговую смерті — ми всі її заслуговуємо, хіба ні? — навряд чи моя племінниця сказала саме це.

— Вона сказала поліції, що це її вина.

— Гадаю, — відповів дядько Джуліан, — тут Констанція припустилася помилки. Звісно, спочатку вона подумала, що такі наслідки спричинила приготована нею їжа, та я вважаю, що Констанція поквапилася взяти всю провину на себе. Я б відрадив її від цього, якби вона могла спитати моєї поради; у цьому вчувається жаль до самої себе.

— Але головне питання, яке залишилося без відповіді, — чому? Чому вона це зробила? Хіба що Констанція була одержимою вбивством маніячкою...

— Ви зустрічалися з нею, мадам.

— Я що? Ох, заради Бога, так. Я геть забула. Не можу повірити, що ця мила дівчина насправді... У людини,

яка забрала стільки життів, має бути причина, містере Блеквуд, нехай навіть хвора і збочена... Ой, лишенько. Вона така чарівна дівчина, ваша племінниця. Уже й не пригадаю, щоб мені хтось так відразу сподобався. Та якщо вона кровожерлива маніячка...

— Я йду. — Гелен Кларк підвелася й рішуче запхнула сумку під пахву. — Люсіль, — сказала вона, — я йду. Ми так довго засиділися, що це вже непристойно, адже давно по п'ятій.

Збентежена місіс Райт вилетіла з їдальні.

— Вибачте, будь ласка, — сказала вона. — Ми забалакалися, і я геть забула про час. Ой, лишенько, — вона кинулася до стільця забрати сумочку.

— Ви навіть чаю не торкнулися, — сказала я, бо мені хотілося побачити, як вона зашаріється.

— Дякую, — відповіла місіс Райт, глянула на свою чашку й справді зашарілася. — Усе було смачно.

Дядько Джуліан зупинив інвалідний візок посеред кімнати й задоволено склав руки на грудях. Він подивився на Констанцію, а потім скромно підняв невимушений погляд на стелю.

— Бувай, Джуліане, — попрощалася Гелен Кларк. — Констанціє, даруй, що ми так засиділися. Це неприпустимо. Люсіль?

Місіс Райт скидалася на дитину, яка розуміла, що її чекає покарання, однак не забувала про гарні манери.

— Дякую, — сказала вона Констанції, простягнула до неї руку, але відразу відсмикнула і звернулася до дядька Джуліана: — Я чудово провела час. Бувайте.

Вони вийшли у передпокій, і я пішла за ними замкнути двері. Гелен Кларк завела автівку ще до того, як бідолашна місіс Райт устигла сісти, і наостанок я почула тільки її зойк, коли автівка рушила під'їзною доріжкою. Повернувшись до вітальні, я сміялася, а тоді підійшла поцілувати Констанцію.

— Чудове чаювання, — сказала я.

— Яка *нестерпна* жінка, — Констанція відкинула голову на спинку канапи й теж засміялася. — Невихована, манірна, дурна. Не розумію, чому вона продовжує сюди приїздити?

— Хоче тебе перевиховати, — я взяла чашку й ромове тістечко місіс Райт і поставила їх на тацю. — Бідолашна місіс Райт.

— Ти дражнила її, Мерікицю.

— Може, трішечки. Не можу втриматися, коли бачу наляканих людей. Завжди хочеться налякати їх ще дужче.

— Констанціє? — Дядько Джуліан розвернув до неї свого візка. — Як я впорався?

— Чудово, дядьку Джуліане. — Констанція підвелася, підійшла до нього й легенько погладила старечу голову. — І вам навіть не знадобилися ванні записи.

— Це все було насправді? — запитав він.

— Можете не сумніватися. Я відвезу вас до вашої кімнати, і ви переглянете свої газетні вирізки.

— Мабуть, не зараз. День видався неперевершений, але я трохи втомився. Відпочиватиму до вечері.

Констанція повезла дядька Джуліана коридором, а я з тацею йшла за ними. Мені дозволялося нести брудний посуд, але не мити його, тому я поставила тацю на кухонний стіл і дивилась, як Констанція переставила посуд до умивальника, аби пізніше помити його, підмела скалки розбитого глека для молока й витягла картоплю для вечері. Я врешті мала її запитати, бо від тієї думки мене весь день пробиравало до кісток.

— Ти збираєшся зробити те, що вона казала? Те, що радила Гелен Кларк?

Констанція не вдавала, ніби не розуміла. Вона готувала, дивлячись на свої руки, і легенько всміхнулася:

— Не знаю.

3

Насувалися зміни, і знала про них тільки я. Можливо, Констанція щось підозрювала. Я помітила, що вона часом зупинялася посеред свого саду і не дивилася вниз, на зелень, яку вирощувала. Не оберталася вона й до будинку, а спрямовувала погляд кудись убік, до дерев, що заступали огорожу, а бувало, що вона довго й зацікавлено споглядала під'їзну доріжку, мовби уявляла, як почуватиметься, коли рушить нею до воріт. Я спостерігала за нею. У суботу вранці, після чаювання з Гелен Кларк, Констанція тричі дивилася на під'їзну доріжку. Того ранку дядько Джуліан трохи занедужав, утомившись напередодні з нашими гостями, тому залишився в ліжку, у своїй теплій кімнатці біля кухні, і час до часу визирав у вікно біля узголів'я й гукав Констанцію, повертаючи її увагу. Навіть Йона не знаходив собі місця — гасав, ніби скажений, як казала наша мама, — і не міг спокійно спати. Усі ті дні, поки на нас насувалися зміни, Йона був якийсь стривожений. Він раптово пробуджувався від глибокого сну, піднімав голову, ніби прислухаючись, а тоді зривався на рівні й одним ривком кидався сходами нагору, стрибав по ліжках, гасав по всіх кімнатах, знову мчав сходами вниз, біг коридором до їдальні, кружляв навколо стола,

стрибав по стільцях, потім вибігав на кухню, звідти — в сад, а там уже сновільнювався, переходив на ледачий крок і навіть зупинявся облизати лану, почухати за вухом і помилуватися приємним днем. А ночами ми чули, як він бігав, стрибав на ліжках, торкаючись наших ніг, гасав, ніби скажений.

Усе навколо віщувало зміни. Коли я прокинулася в суботу вранці, мені здалося, ніби вони гукали мене. «Вони хотіли розбудити мене», — промайнуло в моїх думках ще до того, як я цілковито прокинулася і згадала, що вони померли. Констанція ніколи не будила мене. Коли я вдягнулася і спустилася на кухню, вона вже чекала там зі сніданком. Я сказала їй:

— Мені здалося, що сьогодні вранці вони будили мене.

— Швиденько снідай, — відповіла вона. — Нас чекає новий гожий день.

Такими чудовими ранками після сніданку, якщо мені не доводилося йти до містечка, я займалася своїми іншими справами. Щосереді обходила огорожу. Я мала постійно перевіряти її, аби впевнитися, що дріт ніде не розірвався, а ворота надійно замкнені. Я могла сама все полагодити, підтягнути й закріпити розірваний дріт, і тому щосереді відчувала задоволення, бо знала, що до наступного тижня ми будемо в безпеці.

Щонеділі вранці я перевіряла свої обереги — скрип'ячку зі срібними доларами, яку закопала біля струмка, ляльку, закопану на довгій галявині, і книжку, прибиту до дерева в сосновому лісі. Поки вони були там, де я їх заховала, нічого лихого нам не загрожувало. Я постійно закопувала якісь речі, ще з раннього дитинства. Пригадую, що колись поділила довгу галявину на чотири частини і в кожній щось закопала, аби трава росла разом зі мною і я завжди могла там заховатися. А якось я закопала на дні струмка шість блакитних скляних кульок, щоб річка, в яку він впадав, усохла. «Оце тобі скарб, щоб ти його десь закопала», — казала мені в дитинстві Констанція й давала пенні чи яскраву стрічку. Я закопала всі свої молочні зуби — і, можливо, колись із них виростуть дракони. Усі наші землі були всіяні моїми захованими скарбами, майже біля самої поверхні лежали скляні кульки, молочні зуби та різнобарвні камінці — певно, до цього часу вони вже перетворилися на коштовності, а під землею їх тримала міцна, туго напнута павутина, тримала щосили, щоб захистити нас.

Щовівторка і щоп'ятниці я ходила в містечко, а щочетверга, того дня, коли відчувала в собі найбільше сили, видиралася на велике горище і вдягалася в їхній одяг.

Щопонеділка ми з Констанцією прибирали, обходили всі кімнати зі швабрами й ганчірками, витирали пилюку

і дбайливо ставили назад усі дрібнички, ніколи не змінюючи ідеального місця розташування маминого черепахового гребінця. Щовесни ми мили й начищали до блиску весь будинок, готуючи його до наступного року, а щопонеділка просто прибирали. У їхніх кімнатах збиралося дуже мало пилу, але навіть його ми не могли там залишити. Іноді Констанція намагалася прибрати в кімнаті дядька Джуліана, але він не любив, щоб його турбували, і сам складав свої речі, тож Констанція задовольнялася тим, що мила його склянки для ліків і перестеляла ліжко. Мені ж не дозволялося заходити до кімнати дядька Джуліана.

Щосуботи вранці я допомагала Констанції. Мені не дозволялося вправлятися з ножами, але коли вона працювала в саду, я начищала до блиску її інструменти, носила великі ящики з квітами, а часом і овочами, що їх Констанція збирала, аби потім приготувати. Погріб нашого будинку був забитий припасами. Усі жінки з роду Блеквудів робили закрутки і з гордістю додавали їх до чималої колекції припасів у нашому погребі. Там були банки з повидлом, приготованим ще нашими прабабцями, з вицвілими, ледве розбірливими написами тоненьким почерком на етикетках; були соління їхніх сестер і мариновані овочі нашої бабці. Навіть мама залишила тут свої шість банок яблучного повидла. Констанція все життя старанно поповнювала

ці припаси, і ряди її банок були найгарнішими, виділялися з-поміж інших. «Ти ховаєш їжу, як я — скарби», — казала їй часом, і якось вона відповіла: «Їжа народжується із землі, і не можна залишати її там, щоб вона зогнила, з нею треба щось робити». Усі жінки родини Блеквудів брали їжу із землі і зберігали її. Шеренги різнобарвних банок — багряних, бурштинових і темно-зелених — з повидлами й соліннями, маринованими овочами і фруктами стояли в нашому погребі і стоятимуть там довіку — творіння блеквудських жінок. Щороку ми брали звідти повидло чи соління, приготовані Констанцією, але ніколи не чіпали тих, які належали іншим. Констанція казала, що ми по-мремо, якщо скуштуємо щось із тих банок.

Того суботнього ранку я намазала грінку абрикосовим джемом і уявила, як Констанція дбайливо приготувала його й віднесла у погріб, щоб якогось чудового ранку я могла посмакувати ним, навіть не замислюючись про те, що не встигнемо ми доїсти банку цього джему, як усе зміниться.

— Лінива Мерікицю, — сказала мені Констанція, — досить мріяти над грінкою. Такого чудового дня я потребую тебе в саду.

Вона готувала тацю з їжею для дядька Джуліана: наливала молоко в кухлик, розписаний жовтими маргаритками, і підрізала його грінку, щоб вона була маленькою,

теплою і квадратною. Якщо йому здавалося, що шматки їжі занадто великі чи їх важко з'їсти, дядько Джуліан залишав їх на тарілці. Констанція завше щоранку відносила тацю зі сніданком йому в кімнату, бо ночами він потерпав від болю й часом просто лежав у темряві без сну, чекаючи світанку й розради від її таці з їжею. Випадали ночі, коли його серце боліло нестерпно, і він випивав на одну пігулку більше, а потім весь ранок лежав сонний і млявий, не хотів навіть гарячого молока — йому було достатньо просто знати, що Констанція поралася на кухні поруч із його спальнею або в саду, де він міг бачити її з вікна. А коли в нього видавався чудовий ранок, Констанція привозила його снідати на кухню, і він сидів за старим письмовим столом у кутку, роздивлявся свої папери і їв, розкидаючи на них крихти. «Якщо доля мене пощадить, — говорив він Констанції, — я сам напишу книжку. Якщо ж ні, подбай про те, щоб мої записи потрапили в руки гідного циніка, який не надто перейматиметься правдою».

Я хотіла бути добрішою до дядька Джуліана, тому сподівалася, що того ранку сніданок йому смакуватиме, а пізніше він виїде візком у сад і грітиметься на сонечку.

— Може, сьогодні розпуститься тюльпан? — сказала я, визираючи крізь прочинені кухонні двері на яскраве сонце.

— Сьогодні навряд, можливо, завтра, — відповіла Констанція, яка завжди все знала. — Взувай черевики, якщо підеш гуляти: у лісі ще може бути вогко.

— Насуваються зміни, — сказала я.

— Це ж весна, дурненька, — вона взяла тацю дядька Джуліана. — Не тікай, доки я не повернуся. У нас ще є робота.

Констанція відчинила двері до кімнати дядька Джуліана, і я почула, як вона сказала: «Доброго ранку». Коли він відповів, його голос видався мені якимось старечим. Я зрозуміла, що він нездужає. Констанції доведеться весь день залишатися з ним.

— Дитинко, твій батько вже вдома? — запитав він.

— Ні, сьогодні його не буде, — відповіла Констанція. — Дозвольте підкласти вам ще одну подушку. Нині такий чудовий день.

— Він заклопотаний, — сказав дядько Джуліан. — Принеси мені олівця, серденько, хочу собі це занотувати. Він дуже заклопотаний.

— Випийте гарячого молока, воно вас зігріє.

— Ти не Дороті. Ти моя племінниця Констанція.

— Пийте.

— Доброго ранку, Констанціє.

— Доброго ранку, дядьку Джуліане.

Я вирішила обрати три могутніх слова із сильним захистом, і доки ніхто не вимовить їх уголос, ніщо не зміниться. Перше слово — *мелодія* — я вивела ложкою з абрикосовим джемом на грінці й відразу запхала її до рота та швиденько з'їла. Я вже на третину в безпеці. Констанція вийшла з тацею з кімнати дядька Джуліана.

— Цього ранку він почувається кепсько, — сказала вона. — Майже нічого не з'їв і дуже втомлений.

— Якби в мене був крилатий кінь, я могла б відвезти його на Місяць. Там йому було б значно комфортніше.

— Пізніше вивезу його на сонечко й, можливо, приготую гоголь-моголь.

— На Місяці все безпечне.

Констанція неуважно глянула на мене.

— Кульбаба зеленіє, — сказала вона, — і редиска. Я думала попоратися нині на городі, але не хочу залишати дядька Джуліана. Сподіваюся, морква... — вона замислено забарабанила пальцями по столі, — і ревінь...

Я поставила свій брудний посуд в умивальник. Я обмірковувала друге чарівне слово і зважила, що ним може бути *Глостер*. Слово сильне, воно точно згодиться, хоча дядькові Джуліану бозна-що могло спасти на гадку, і жодне слово не було безпечним, коли він говорив.

— А чом би не спекти дядькові Джуліану пиріг?

Констанція всміхнулася.

— Ти хочеш сказати: чом би не спекти пиріг для Мерікиці? Спекти пиріг із ревенем?

— Ми з Йоною не любимо ревеню.

— Але ж у нього найгарніший колір. Найгарніший на полицях ревеневий джем.

— То й нехай стоїть на полицях. А мені спечи кульбабовий пиріг.

— Дурненька Мерікиця, — сказала Констанція. Вона була у блакитній сукні, сонячне світло поцяткувало кухонну підлогу, а надворі в саду все потроху зеленіло. Йона сидів на сходинках і вмивався, а Констанція, наспівуючи, почала мити посуд. Я вже на дві третини була в безпеці, залишалося вибрати одне чарівне слово.

Оскільки дядько Джуліан ще спав, Констанція вирішила на кілька хвилин збігати на город і зібрати все, що зможе. Я залишилася сидіти за кухонним столом і прислухалася до дядька Джуліана, аби покликати Констанцію, якщо він прокинетися. Та коли вона повернулася, він усе ще спав. Я гризла маленькі солодкі морквини, а Констанція мила й розкладала овочі.

— Зробимо весняний салат, — сказала вона.

— Ми з'їдаємо пори року. Їмо весну, літо й осінь. Чекаємо, доки щось виросте, і з'їдаємо.

— Дурненька Мерікиця, — усміхнулася Констанція.

Коли кухонний годинник показав двадцять хвилин по одинадцятій, вона зняла фартух, зазирнула до дядька Джуліана й пішла, як завжди, нагору до своєї кімнати — чекати, доки я її покличу. Я підійшла до парадних дверей, відімкнула їх і відчинила якраз тоді, коли на під'їзну доріжку звернула автівка лікаря. Він звично квапився, різко зупинив автівку й побіг сходами до дверей.

— Доброго ранку, міс Блеквуд, — привітався він, промчав повз мене коридором, добіг до кухні, на ходу зняв пальто й кинув на спинку стільця. Він рушив прямісінько до кімнати дядька Джуліана, не дивлячись ні на мене, ні на кухню, а коли відчинив двері його спальні, одразу попрямував до дядька Джуліана. У кімнаті лікар раптово застиг і злагіднів.

— Доброго ранку, містере Блеквуд, — сказав він спокійним голосом. — Як ви нині почуваетесь?

— Де цей старий дурень? — запитав дядько Джуліан, як робив це завжди. — Чому не прийшов Джек Мейсон?

Доктора Мейсона Констанція викликала того вечора, коли всі вони померли.

— Доктор Мейсон не зміг сьогодні прийти, — звично відповів лікар. — Я доктор Леві. Я прийшов навідати вас замість нього.

— Краще б прийшов Джек Мейсон.

— Постараюся якнайкраще його замінити.

— Я завжди казав, що переживу старого дурня, — дядько Джуліан захихотів. — Навіщо ви мене обманюєте? Джек Мейсон помер три роки тому.

— Містере Блеквуд, — сказав лікар, — мати справу з таким пацієнтом, як ви, — суцільне задоволення. — Він ти-хенько зачинив двері.

Я думала обрати третім чарівним словом *наперстянку*, але хто завгодно міг ненароком його сказати, тому врешті зупинилася на слові *Пегас*. Я взяла із шафки склянку, чітко вимовила в неї своє слово, а тоді налила туди води й випила. Двері в кімнату дядька Джуліана відчинилися, і лікар на хвилю затримався на порозі.

— Не забувайте, — сказав він. — І побачимося наступної суботи.

— Шарлатан, — відповів дядько Джуліан.

Лікар, усміхаючись, обернувся, і його усмішка миттю зникла, коли він знову заквапився. Він схопив своє пальто й рушив коридором. Я пішла за ним, та коли наблизилася до дверей, лікар уже збігав сходами на подвір'я.

— До зустрічі, міс Блеквуд, — вигукнув він, не озираючись, сів до автівки, відразу завів її, помчав до воріт і виїхав на автостраду. Я замкнула парадні двері й підійшла до сходів.

— Констанція.

— Іду, — відповіла вона згори. — Іду, Мерікицю.

Пізніше дядькові Джуліану покращало, він сидів на теплому денному сонечку, склавши руки на колінах, і дрімав. Я лежала поряд на мармуровій лаві — тій, де любила сидіти наша мама, а Констанція стояла на колінах, встромивши обидві руки в землю, ніби сама з неї проростала, місила й пересипала її, сягаючи коренів своїх рослин.

— Гарний видався ранок, — озвався дядько Джуліан розміреним голосом, — гарний сонячний ранок. Жоден із них навіть не підозрював, що для них той ранок стане останнім. Вона спустилася першою, моя племінниця Констанція. Я прокинувся й почув, як вона ходила кухнею, — тоді я ще міг підійматися сходами і спав зі своєю дружиною в горішній кімнаті — і подумав собі, що гарний видався ранок, я й гадки не мав, що для них він стане останнім. Потім я почув свого племінника — хоча ні, то був мій брат; мій брат спустився слідом за Констанцією. Він щось насвистував. Констанція?

— Що?

— Що мій брат постійно насвистував, причому завжди фальшиво?

Констанція замислилась і, не виймаючи рук із землі, почала тихенько наспівувати, а я здригнулася.

— Ну звісно. У мене ніколи не було музичного слуху. Я міг запам'ятати, як люди виглядали, що вони казали і що робили, але ніколи не міг пригадати, що вони співали. Отож відразу за Констанцією спустився мій брат, який ніколи не переймався, що своїм насвистуванням міг розбудити інших, ніколи не думав про те, що я міг ще спати, хоча на той час я вже прокинувся, — дядько Джуліан зітхнув і підняв голову, зацікавлено оглянувши сад. — Він навіть не здогадувався, що то був його останній ранок. Гадаю, він би поводився тихіше, якби знав про це. Я чув, як він розмовляв на кухні з Констанцією, я сказав дружині — вона теж уже прокинулася, адже його мугикання розбудило її, — я сказав дружині, що їй час вставати і вдягатися, бо, зрештою, ми живемо в родині брата і слід усіляко виявляти їм нашу приязнь та бажання в усьому допомагати. Тому я сказав їй вдягатися і йти на кухню до Констанції. Вона так і зробила. Наші дружини завжди робили те, що їм казали, хоча братова дружина того ранку довго лежала в ліжку — може, в неї було якесь передчуття і вона хотіла поніжитися в ліжечку, поки ще мала таку можливість. Я чув їх усіх. Чув, як хлопчик спустився сходами. Я подумав про те, що й самому варто вдягнутися. Констанцією?

— Що, дядьку Джуліане?

— Тоді я ще міг одягнутися самотужки, хоча того дня це було *востаннє*. Я міг ходити, вдягатися і їсти без сторонньої допомоги, не страждав від болю. Добре спав, як і всі дужі чоловіки. Я був немолодий, але сильний, і спав добре, і вдягався сам.

— Накрити вам ноги пледом?

— Ні, люба, дякую. Ти завжди була гарною племінницею, хоча є деякі підстави вважати тебе невдячною донькою. Братова дружина спустилася переді мною. На сніданок були млинці, маленькі тоненькі гарячі млинці, і мій брат з'їв яєчню з двох яєць, а моя дружина, хоч я й не захоплювався їй багато їсти, оскільки ми жили в сім'ї мого брата, налягла на ковбасу. Домашню ковбасу, яку приготувала Констанція. Констанціє?

— Що, дядьку Джуліане?

— Якби я знав, що то її останній сніданок, то дозволив би їй з'їсти більше ковбаси. Я дивуюся, коли пригадую той день. Жоден із них не запідозрив, що то був їхній останній ранок. Може, *тоді* вони б не пошкодували для моєї дружини ковбаси. Брат часом робив зауваження про те, що ми з дружиною з'їли. Він був справедливою людиною й ніколи не шкодував нам їжі, якщо ми знали міру. Того ранку він спостерігав, як моя дружина їла ковбасу, Констанціє. Я бачив це на власні очі. Ми їли небагато, Констанціє. Сам він

з'їв і млинці, і яєчню, і ковбасу, але я відчував, що він збирався щось сказати моїй дружині. І хлопчик наминав за обидві щоки. Я радий, що того дня сніданок був напрочуд смачним.

— Дядьку Джуліане, можу наступного тижня приготувати вам ковбасу. Думаю, трішки домашньої ковбаси вам не зашкодить.

— Брат ніколи не шкодував нам їжі, якщо ми знали міру. Моя дружина допомагала мити посуд.

— Я була їй дуже вдячна.

— Тепер мені здається, що вона могла б допомагати більше. Вона розважала братову дружину, дбала про наш одяг, уранці допомагала мити посуд, але мені здається, що брат вважав, ніби вона могла б допомагати більше. Після сніданку він вирушив у своїх справах — зустрітися з якимось добродієм.

— Він хотів побудувати альтанку, планував облаштувати там виноградник.

— Дуже шкода. Зараз ми могли б смакувати власним виноградним джемом. Мені завжди було легше говорити, коли його не було поряд. Пригадую, що весь ранок я розважав дам, а сиділи ми тут, у саду. Ми балакали про музику. Моя дружина була дуже музикальною, хоча ніде не вчилася грати. А братова дружина мала делікатні руки — всі казали, що в неї делікатні руки, — і зазвичай вона грала вечорами. Але, певна річ,

не того вечора. Того вечора вона не могла грати. Уранці ми думали, що вона звично зіграє нам увечері. Констанціє, можеш пригадати, чи гарно я розважав їх у саду того ранку?

— Я прополювала овочі, — відповіла Констанція. — І чула, як ви всі сміялися.

— Я був збіса дотепний, тепер мене це дуже тішить, — якось хвилю він мовчав, стискаючи й розтискаючи руки.

Я хотіла бути добрішою до нього, але не могла замість нього стискати його руки, а більше нічим не здатна була допомогти, тому тихенько лежала і слухала. Констанція насупилася, прикипівши поглядом до зеленого листка, а галявиною нечутно пробігла тінь.

— Хлопчик кудись подівся, — врешті промовив дядько Джуліан сумовитим старечим голосом. — Хлопчик кудись подівся — він пішов ловити рибу, Констанціє?

— Він видивався на каштан.

— Пригадую. Звісно. Я чітко все пригадую, люба, і я все це записав. То був останній ранок, і я не хочу його забувати. Він видивався на каштан, кричав нам згори й кидав прутики, доки братова дружина не нагримала на нього. Їй не подобалося, що прутики чіплялися за її волосся, і моїй дружині це теж не подобалося, та вона б ніколи не сказала про це першою. Я думаю, Констанціє, що моя дружина була гречна з вашою мамою. Мене б засмутило, якщо б це

було не так, адже ми жили в братовому будинку і їли його їжу. Я пам'ятаю, що брат повернувся до обіду.

— Я приготувала грінки з сиром, — сказала Констанція. — Увесь ранок я поралася на городі, тому довелося нашвидкуруч що-небудь приготувати.

— Так, ми їли грінки з сиром. Я завжди дивувався, чому миш'як не поклали на грінки. Цікава деталь, і я навмисне підкреслю її у своїй книзі. Чому миш'яку не було на грінках? Вони б втратили ще кілька годин останнього дня свого життя, але все скінчилося б значно швидше. Констанціє, я не люблю лише однієї страви з тих, які ти готуєш, і це грінки з сиром. Вони мені ніколи не подобалися.

— Знаю, дядьку Джуліане. Тому ніколи їх тобі не готую.

— Вони б найкраще підійшли для миш'яку. Пригадую, що замість грінок я їв салат. На десерт був яблучний пудинг, який залишився з попереднього вечора.

— Сонце вже сідає. — Констанція підвелася та обтрусилася з рук землю. — Ви замерзнете, якщо я не відвезу вас усередину.

— Грінки б якнайкраще підійшли для миш'яку, Констанціє. Дивно, що свого часу ніхто про це не сказав. Миш'як, як ти знаєш, не має смаку — на відміну від грінок із сиром. Куди ти мене везеш?

— У дім. Відпочинете годину до вечері у своїй кімнаті, а після вечері я вам зіграю, якщо захочете.

— Я не маю на це часу, люба. Мені треба згадати й записати тисячі подробиць, я не можу гаяти ні хвилини. Не хочеться пропустити найменшої деталі їхнього останнього дня, моя книжка має бути повною. Загалом для них усіх той день видався приємним, і, звісно ж, дуже добре, що вони не підозрювали, що він буде для них останнім. Здається, мені холодно, Констанціє.

— За хвилину ви вже будете у своїй теплій кімнаті.

Я повільно рушила слідом, мені не хотілося залишати сад, де вже починало смеркати. Йона пішов за мною, його притягувало світло з будинку. Коли ми з Йоною зайшли всередину, Констанція вже зачиняла двері до кімнати дядька Джуліана. Вона всміхнулася мені.

— Він майже заснув, — сказала Констанція тихенько.

— Коли я буду така стара, як дядько Джуліан, ти будеш про мене піклуватися?

— Якщо я ще буду жива, — відповіла вона, і я похолола.

Я сиділа у своєму кутку з Йоною на руках і дивилася, як Констанція спритно й нечутно рухалася яскраво освітленою кухнею. Через кілька хвилин вона попросить мене накрити на стіл для нас трьох у їдальні, а після вечері настане вечір і ми затишно сидітимемо разом на кухні, під захистом будинку, а знадвору ніхто не побачить нічого, крім світла.

4

У неділю вранці зміни наблизилися ще на один день. Я твердо вирішила не згадувати про три чарівних слова і не пускати їх до себе в думки, але зміни просто вчувалися в повітрі, тож годі було їх спекатися. Зміни, ніби туманом, затягнули сходи, кухню й сад. Я не могла забути захисних слів — МЕЛОДІЯ, ҐЛОСТЕР і ПЕГАС, — та не хотіла пускати їх у свої думки. У неділю вранці погода була непевною, і я подумала, що Йона знову гасатиме, як скажений. Сонячні промені зазирали до кухні, але небом швидко пропливали хмари, а всередину, поки я снідала, залітав пронизливий вітерець.

— Взувай черевики, якщо підеш гуляти, — сказала мені Констанція.

— Навряд чи дядько Джуліан сидітиме сьогодні на дворі — занадто холодно.

— Правда весняна погода, — мовила Констанція й усміхнулася, дивлячись на свій сад.

— Я люблю тебе, Констанціє.

— Я теж люблю тебе, дурненька Мерікицю.

— Дядькові Джуліану покращало?

— Не думаю. Я віднесла йому тачу, поки ти ще спала, і мені він видався дуже втомленим. Сказав, що випив уночі додаткову пігулку. Мені здається, що йому, навпаки, гіршає.

— Ти хвилюєшся за нього?

— Так. Дуже.

— Він помре?

— Знаєш, що він сказав мені цього ранку? — Констанція повернулася, обперлася на умивальник і сумовито глянула на мене. — Він думав, що я — тітка Дороті. Узяв мене за руку і сказав: «Жахливо бути старим, ось так лежати тут і думати, коли це станеться». Він налякав мене.

— Варто було дозволити мені забрати його на Місяць, — відказала я.

— Я дала йому гарячого молока, і він пригадав, хто я.

Я подумала, що дядько Джуліан, певно, дуже щасливий, адже про нього піклуються і Констанція, і тітка Дороті. Я сказала собі, що довгі тонкі предмети нагадуватимуть мені бути добрішою до нього. Той день мав стати днем довгих тонких предметів, бо я вже знайшла на своїй зубній щітці волосину, за мій стілець зачепився шматочок мотузки, а від сходинки на задньому ганку відкололася скіпка.

— Приготуй йому невеличкий пудинг, — запропонувала я.

— Мабуть, приготую, — вона вийняла довгий тонкий ніж і поклала на край умивальника. — Або чашку какао. А на вечерю пиріжки з куркою.

— Я тобі потрібна?

— Ні, моя Мерікицю. Біжи гуляй, тільки взуй черевики. Сонце то ховалося за хмарами, то знову визирало, і Йона стрибав поміж тінями, крокуючи за мною. Коли я бігла, він теж біг, коли я зупинялася і стояла нерухомо, він теж зупинявся, дивився на мене, а тоді кидався в інший бік так, наче ми ніколи не зналися, сідав і чекав, коли я знову побіжу. Ми прямували до довгої галявини, яка того дня скидалася на океан, хоч я ніколи не бачила океану. Трава ворушилася на вітрі, небом пропливали тіні від хмар, а віддалік розгойдувалися дерева. Йона зник у траві, такій високій, що травинки торкалися моїх рук, і прокладав свої звивисті стежки. На хвилю трава хилилася під поривом вітру, а тоді колихалася, коли там пробігав Йона. Я стартувала в одному кутку довгої галявини й навскоси рушила до протилежного кутка, а посередині мені трапився камінь, який позначав місце, де закопана лялька. Я завжди могла знайти її, хоча чимало моїх захованих скарбів були втрачені навіки. Каменя ніхто не чіпав, значить, із лялькою все добре. Мені подумалося, що я ступаю поверх закопаних скарбів, травинки торкаються моїх рук, а навколо немає нічого, крім довгої галявини, трави, що хилиться від вітру, і соснового гаю на дальньому кінці. У мене за спиною був наш будинок, а віддалік, ліворуч за деревами, тягнулася майже невидима дротяна огорожа, встановлена нашим батьком, щоб до нас не заходили сторонні.

Я перетнула галявину, пройшла під чотирма яблунями, які ми називали фруктовим садом, і рушила стежкою до струмка. Моя скринька зі срібними доларами, закопана біля струмка, була в безпеці. Біля струмка у секретному місці був один із моїх сховків, який я дбайливо облаштувала й частенько використовувала. Я викорчувала кілька невисоких кущиків і розрівняла землю. Довкола були інші кущі та галузки, а вхід затуляла величезна гілка, що майже торкалася землі. Насправді я не мала великої потреби в таємному сховку, адже ніхто мене там не шукав, але мені подобалося лежати тут із Йоною і знати, що мене ніколи не знайдуть. Ліжком мені слугували листя й гілки, Констанція дала ковдру. Довкола й наді мною так щільно нависали гілки, що всередині завжди було сухо. Того недільного ранку я лежала там із Йоною і слухала його історії. Усі котячі історії починаються однаково: «Моя мама, яка була першою кішкою, розказувала мені...» Я лежала головою до Йони і слухала його. Жодні зміни не насувалися, подумала я у сховку, просто настала весна. Даремно я так перелякалася. Щодня ставатиме тепліше, дядько Джуліан сидітиме на сонечку, а Констанція сміятиметься, пораючись на городі, і все буде як завжди. Йона продовжував: «І ми почали співати! І ми почали співати!», а листя шелестіло над головою. І все буде як завжди.

Біля струмка я натрапила на зміїне кубло й повбивала всіх змієнят. Я не любила змій, і Констанція ніколи мені не перечила. Я вже поверталася додому, коли мені стрівся поганий знак, один із найгірших: моя книжка, прибита до сосни, упала на землю. Я вирішила, що цвях заіржавів, і книжка — невеликий батьків записник, куди він заносив імена людей, які заборгували йому гроші, а також тих, які, на його думку, мали щось для нього зробити, — уже не могла бути оберегом. Я ретельно загорнула її в цупкий папір перед тим, як прибити до дерева, але цвях заіржавів, і вона впала на землю. Я подумала, що книжку, певно, краще знищити, аби вона часом не завдала нам шкоди, а до дерева прибити щось інше — можливо, мамин шарф чи рукавичку. Та було вже запізно, хоча тоді я цього ще не знала. Він уже прямував до будинку. На той час, коли я знайшла книжку, він, мабуть, уже залишив валізу на пошті й розпитував, як до нас дістатися. А ми з Йоною знали тільки те, що дуже зголодніли, ми побігли додому і разом із вітром влетіли на кухню.

— Невже ти справді забула взути черевики? — запитала Констанція. Вона спробувала насупитися, а тоді розсміялася. — Дурненька Мерікиця.

— Йона не мав черевиків. Сьогодні чудовий день.

— Можливо, завтра підемо по гриби.

— Ми з Йоною голодні вже сьогодні.

Тієї миті він уже простував містечком до чорного каменя, а всі вони стежили за ним і здивовано перешіптувалися за його спиною.

То був наш останній неквапливий приємний день, хоча, як неодмінно зауважив би дядько Джуліан, ми цього навіть не підозрювали. Ми з Констанцією обідали, хихотіли й навіть не здогадувалися, що він, поки ми були такі щасливі, смикав замкнену хвіртку, роздивлявся стежку і блукав лісом, ненадовго відмежований від нас батьковою огорожею. Пустився дощ, і ми відчинили кухонні двері та дивилися, як за ними навскоси пролітали краплі і зрошували наш город. Як і будь-який садівник, Констанція раділа дощу.

— Невдовзі тут усе зазеленіє, — сказала вона.

— Ми завжди будемо тут разом, правда, Констанцією?

— Тобі ніколи не хотілося поїхати звідси, Мерікицю?

— Куди б ми подалися? — запитала я. — Хіба для нас знайдеться краще місце? Кому ми там потрібні? Світ наповнений жахливими людьми.

— Я часом думаю про це. — Вона на хвилю посерйознішала, а тоді повернулася до мене й усміхнулася. — Не хвилюйся, моя Мерікицю. Нічого лихого не станеться.

Певно, якраз тієї миті він знайшов ворота й уже крокував під'їзною доріжкою, квапливо, рятуючись від дощу, бо в мене була хвилина чи дві перед тим, як я його побачила. Ту хвилину

чи дві я могла б витратити на купу різних справ: могла б попередити Констанцію, могла б вигадати нове, безпечніше чарівне слово, а могла б і забарикадувати кухонні двері столом. Натомість я вертіла в руках свою ложку, поглядала на Йону, а коли Констанція здригнулася, сказала: «Принесу тобі светр». Саме це й привело мене в передпокій якраз тоді, коли він підіймався сходами. Я побачила його з вікна їдальні і якусь мить, похолонувши всередині, навіть дихати не могла. Я знала, що парадні двері замкнені, — то була моя найперша думка.

— Констанціє, — сказала я тихенько, не рухаючись із місця, — там хтось є. Зачини кухонні двері, швидко.

Я думала, що вона мене почула, бо з кухні долинув якийсь рух, але виявилось, що її покликав дядько Джуліан, і вона пішла до нього, залишивши серце нашого будинку беззахисним. Я підбігла до парадних дверей, притулилася до них і почула знадвору його кроки. Він постукав, спершу тихенько, а тоді рішуче, і я притиснулася до дверей, відчуючи кожен його удар, відчуючи, що він зовсім близько. Я відразу збагнула, що він із лихих людей, — я мигцем бачила його обличчя. Він був із тих лихих людей, які нишпорять довкола будинку, намагаються проникнути всередину, зазирають у вікна, всюди пхають свого носа, усе мацають і крадуть сувеніри.

Він знову постукав, а тоді гукнув:

— Констанція? Констанція?

Вони завжди знали її ім'я. Вони знали, як звучить її, як звучить дядька Джуліана, знали, яка в неї зачіска і якого кольору ті три сукні, що їх вона вдягала, коли приходила в суд, знали, скільки їй років, як вона розмовляла, як рухалася, і коли їм випадала така можливість, зазирали їй в обличчя, аби побачити, чи вона плаче.

— Я хочу поговорити з Констанцією, — сказав він знадвору, як завжди казали вони.

Уже давненько вони не приходили до нас, але я не забула, яке почуття вони в мене викликали. Спершу постійно вешталися поблизу, чекали Констанцію — хотіли просто подивитися на неї. «Глянь, — казали вони, штовхаючи один одного і тицяючи пальцями, — он вона, це ж вона, Констанція», «Не схожа на вбивцю, правда?», «Ану спробуй сфотографувати її, коли вона знову покажеться», «Зірвемо трохи цих квітів», — безтурботно казали вони один одному. «Може, візьмемо камінчик або щось із саду — заберемо додому й покажемо дітям?»

— Констанція? — гукав він за дверима. — Констанція? — Він знову постукав. — Я хочу поговорити з Констанцією, — не вгавав він, — я маю сказати децю важливе.

У них завжди була якась важлива інформація для Констанції, коли вони тарабанили в двері чи кричали під вікнами,

чи телефонували, чи надсилали страшні-страшніючі листи. Іноді питали Джуліана Блеквуда, але ніколи не питали мене. Адаже того дня мене відправили спати без вечері, мене не пустили до суду, ніхто мене не фотографував. Поки вони дивилися на Констанцію в суді, я лежала на ліжку в при-тулку, втупившись у стелю, і мріяла, щоб усі вони померли, а Констанція прийшла й забрала мене додому.

— Констанціє, ти чуєш мене? — крикнув він. — Будь ласка, послухай, мені потрібна одна хвилина!

Цікаво, чи чув він, як я дихала за дверима? Я знала, що він робитиме далі. Спершу відступить на кілька кроків від будинку і, прикриваючись долонею від дощу, вдивлятиметься у вікна другого поверху, сподіваючись побачити там чиєсь обличчя. Потому обійде будинок стежкою, призначеною тільки для нас із Констанцією. Коли знайде бічні двері, яких ми ніколи не відмикали, почне стукати в них і знову гукатиме Констанцію. Часом, якщо ніхто не відчиняв ані парадних, ані бічних дверей, вони їхали. Ті, хто трохи соромився, що прибув сюди, ті, хто шкодував, що взагалі припхався сюди, адже тут не було на що дивитися і вони могли б витратити свій час на щось інше, — такі люди квапилися поїхати, щойно до них доходило, що Констанції вони не побачать. Та траплялися й уперті — таким я бажала смерті, щоб вони лежали, сконавши, на під'їзній

доріжці. Вони нишпорили довкола будинку, смикали всі двері і стукали у вікна. «Ми маємо *право* її бачити, — кричали вони, — адже вона порішила усіх, хіба ні?» Вони під'їжджали автівками до самісінького ганку й зупинялися там. Більшість ретельно замикали машини, перевіряли, чи не опущене десь скло, і лише після того грюкали в двері і кликали Констанцію. Вони влаштовували на галявині пікніки, фотографувалися на тлі будинку й дозволяли своїм собакам бігати городом. Вони писали на стінах і дверях свої імена.

— Послухайте, — гукнув він, — ви *мусите* впустити мене.

Я почула, як він спустився сходами. Я знала, що він дивився вгору. Усі горішні вікна були зачинені. Бічні двері були замкнені. Мені вистачило глузду не визирати у вузькі скляні вставки по обидва боки дверей. Вони завжди помічали найменший рух. А якби я навіть ледь торкнулася фіранок у їдальні, він би відразу кинувся до будинку й почав кричати: «Он вона, он вона». Я притулилася до дверей і уявила, як відчиняю їх і бачу його мертвим на під'їзній доріжці.

Він дивився на байдужний будинок, що позирав на нього згори вниз, адже штори на горішніх вікнах завжди були запнуті. Він не отримає від будинку жодної відповіді, а мені належало знайти для Констанції светр, доки вона не замерзла. Я могла спокійнісінько піднятися нагору, але мені не хотілося залишати Констанцію саму, доки він був

надворі, тож я чимдуж побігла на другий поверх, з крісла в кімнаті Констанції схопила светр, кинулася вниз, промчала коридором до кухні — а він уже сидів за столом на моєму стільці.

— У мене ж були три чарівні слова, — сказала я, стискаючи светра. — МЕЛОДІЯ, ГЛОСТЕР і ПЕГАС, і вони мали захищати нас, доки ніхто не промовить їх уголос.

— Мерікицю, — Констанція обернулась і, всміхаючись, подивилась на мене. — Це наш кузен, наш кузен Чарльз Блеквуд. Я відразу його впізнала — він схожий на нашого батька.

— Ну, Мері, — сказав він і підвівся. Усередині, в будинку, він видавався мені вищим і, наближаючись, ставав усе більшим і більшим. — То як, поцілуєш кузена Чарльза?

Кухонні двері за його спиною були відчинені навстіж. Він був першим, хто потрапив до будинку, і впустила його Констанція. Вона теж підвелася — добре знала, що мене не варто торкатися, але тихенько промовила: «Мерікицю, Мерікицю», — і простягла до мене руки. Мене наче стиснуло, стягнуло дротом, я не могла дихнути, я мала звідти втекти. Я кинула светра на підлогу, вийшла за двері й рушила до струмка, до свого сховку. Невдовзі мене там знайшов Йона, ми лежали поруч, захищені від дощу кронами дерев, що, збившись до купи, утворювали щільний тінистий

навіс. Я дивилася на гілки і слухала тихеньке дзюрчання води. Там не було ніякого кузена, ніякого Чарльза Блеквуда, ніякого непроханого гостя. Це сталося тому, що книжка впала з дерева. Я не замінила її відразу, і наш захисний бар'єр дав тріщину. Завтра ж знайду якийсь могутній предмет і приб'ю його до дерева. Я заснула під муркотіння Йони, коли вже почало смеркати. Посеред ночі Йона залишив мене й подався на полювання, а коли повернувся і притулився до мене, щоб зігрітися, я ненадовго прокинулася. «Йона», — сказала я, і він узявся заспокійливо муркотіти. Коли прокинулася вранці, понад струмком стелився легенький туман, він торкався мене, огортав моє обличчя. Я лежала і сміялася, майже відчуючи, як туман лягає на мої повіки, і дивилася вгору на дерева.

5

Коли я зайшла до кухні, тягнучи за собою туман зі струмка, Констанція готувала тацю зі сніданком для дядька Джуліана. Вочевидь, того ранку він почувався значно краще, бо замість гарячого молока Констанція наливала йому чай — певно, він прокинувся раненько й попросив чаю. Я підійшла до Констанції та обвила її руками, а вона обернулася й обійняла мене.

— Доброго ранку, моя Мерікицю.

— Доброго ранку, моя Констанціє. Дядькові Джуліану сьогодні краще?

— Значно, значно краще. І після вчорашнього дощу визирнуло сонечко. А для тебе, моя Мерікицю, на вечерю я приготую шоколадний мус.

— Я люблю тебе, Констанціє.

— І я люблю тебе. А що ти хочеш на сніданок?

— Млинці. Маленькі, тоненькі й гарячі. І яєчню з двох яєць. Сьогодні прилітає мій крилатий кінь і я забираю тебе на Місяць, а там ми їстимемо пелюстки троянд.

— Пелюстки деяких троянд отруйні.

— Але не на Місяці. А ти справді можеш посадити листя?

— Тільки деякі види. З пухнастими ворсинками. Такі листочки можна поставити у воду, вони випустять коріння,

а тоді їх висаджують — і виростає нова рослина. Звісно ж, та сама, з якої взявся той листок, а не якась інша.

— Шкода. Доброго ранку, Йоно. Ти схожий на листок із пухнастими ворсинками.

— Дурненька Мерікиця.

— Мені подобаються листки, з яких виростають зовсім інші рослини. Геть усі пухнасті.

Констанція засміялася.

— Дядько Джуліан залишиться без сніданку, якщо я й далі слухатиму твої балачки. — Вона взяла тацю й пішла до кімнати дядька Джуліана. — А ось і ваш гарячий чай.

— Констанціє, серденько. Як на мене, сьогодні чудесний ранок. Прекрасний день, аби попрацювати.

— І погрітися на сонечку.

Йона сидів на залитому сонцем порозі кухонних дверей і вмивався. Я зголодніла. Можливо, я виявлю свою доброту до дядька Джуліана, якщо покладу на галявині, у тому місці, де він проїздитиме візком, пір'їнку? Мені не дозволялося закопувати свої скарби на галявині. Зате на Місяці ми носили у волоссі пір'їни, а на руках — рубіни. На Місяці в нас були золоті ложки.

— Мабуть, сьогодні гарний день для початку нового розділу. Констанціє?

— Що, дядьку Джуліане?

— Як гадаєш, чи варто мені сьогодні розпочати сорок четвертий розділ?

— Звісно.

— Ще треба підправити кілька попередніх. Цій роботі нема кінця-краю.

— Розчесати вас?

— Дякую, але нині спробую розчесатися самотужки. Зрештою, чоловік має сам дбати про свою голову. У мене немає джему.

— Принести?

— Ні, бо виявляється, що я вже з'їв свою грінку. Констанціє, на обід мені б хотілося смаженої печінки.

— Як скажете. Можна забрати тацю?

— Так, дякую. А я розчешуся.

Констанція повернулася на кухню й поставила тацю.

— А зараз нагодую тебе, моя Мерікицю, — сказала вона.

— І Йону.

— Йона вже давно поснідав.

— Ти посадиш для мене листочок?

— Колись посаджу. — Вона повернула голову і прислухалася. — Він ще спить.

— Хто ще спить? А я побачу, як він виросте?

— Кузен Чарльз ще спить, — відповіла вона, і день розсипався довкола мене на друзки. Я бачила Йону на порозі

й Констанцію біля плити, але вони раптом вицвіли. Я не могла дихнути, мене щось міцно стиснуло, стало холодно.

— Він же привид, — сказала я.

Констанція засміялася. Її сміх долинав звідкись дуже далеко.

— Значить, на батьковому ліжку спить привид, — сказала вона. — А вчора ввечері він ще й ситно повечеряв, коли тебе не було.

— Мені наснилося, що він приходив. Я заснула на землі, і мені наснилося, ніби він прийшов, а потім, уві сні, я прогнала його. — Мене досі щось сковувало. Я зможу дихнути лише тоді, коли Констанція повірить мені.

— Учора ми довго розмовляли.

— Піди подивися, — сказала я, затамувавши подих, — піди й сама подивися — його там нема.

— Дурненька Мерікиця, — відповіла вона.

Я не могла втекти, треба допомогти Констанції. Я взяла свою склянку й розбила її об підлогу.

— Тепер він зникне.

Констанція підійшла до столу й сіла навпроти мене, вона була дуже серйозна. Мені хотілося обійти стіл та обійняти її, але вона досі здавалася мені вицвілою.

— Моя Мерікицю, — почала вона повільно, — кузен Чарльз тут. Він *справді* наш кузен. Поки був живий його

батько — Артур Блеквуд, батьків брат, — кузен Чарльз не міг до нас приїхати, не міг нічим допомогти, бо батько заборонив йому. Його батько, — вона легенько всміхнулася, — був про нас дуже поганої думки. Ти знала, що він відмовився подбати про тебе, поки йшов суд? І заборонив згадувати у своєму домі наші імена.

— Тоді чому ти згадуєш його ім'я в нашому домі?

— Бо намагаюся пояснити тобі. Відразу після батькової смерті кузен Чарльз поквапився нам на допомогу.

— Чим він може нам допомогти? Ми щасливі, хіба ні, Констанціє?

— Дуже щасливі, Мерікицю. Але прошу тебе, будь привітнішою з кузеном Чарльзом.

Я вже могла потроху дихати. Усе буде добре. Кузен Чарльз — привид, але цього привида можна прогнати.

— Він зникне, — сказала я.

— Не думаю, що він планує тут оселитися, — відповіла Констанція. — Він приїхав просто нас навідати.

Треба знайти щось, якийсь засіб проти нього.

— А дядько Джуліан бачив його?

— Дядько Джуліан знає, що він тут, але вчора ввечері йому було зле і він не міг вийти зі своєї кімнати. Я віднесла йому тацю з вечерею, лише трохи супу. Я зраділа, коли вранці він попросив чаю.

— Сьогодні маємо прибрати будинок.

— Пізніше, коли прокинеться кузен Чарльз. І варто підмести розбите скло, доки він не спустився на кухню.

Я дивилася, як вона підмітала скалки. Нині буде блискучий день, сповнений маленьких мерехтливих шматочків. Не було потреби квапитися зі сніданком, я однаково не могла нікуди піти, поки ми не приберемо будинок, тож я ліниво потягувала молоко і спостерігала за Йоною. Не встигла я допити, як дядько Джуліан покликав Констанцію, щоб вона допомогла йому сісти у візок. Констанція вивезла дядька на кухню до письмового столу з його паперами.

— Я таки візьмуся сьогодні за сорок четвертий розділ, — сказав він, потираючи руки. — І почну, мабуть, з невеличкого перебільшення, а потім перейду до відвертої брехні. Констанціє, люба?

— Що, дядьку Джуліане?

— Я напишу, що моя дружина була вродливою.

Якусь мить усі мовчали, спантеличені звуком кроків на горі, там, де завше було тихо. Той звук, що лунав над головою, був неприємним. Констанція завжди ступала нечутно, дядько Джуліан узагалі не ходив, а ті кроки були важкі, розмірені, лихі.

— Це кузен Чарльз, — сказала Констанція, зводячи погляд угору.

— Таки-так, — відгукнувся дядько Джуліан. Він акуратно поклав перед собою аркуш і взяв олівець. — Я сподіваюся приємно провести час у компанії братового сина, — продовжив він. — Можливо, він розповість якісь подробиці про поведінку своєї сім'ї впродовж судового процесу. Хоча, маю зізнатися, десь у мене були записи їхніх можливих розмов... — Він повернувся до одного зі своїх записників. — Боюся, сорок четвертий розділ доведеться відкласти.

Я взяла Йону й сіла у своєму кутку, а Констанція вийшла в коридор зустріти Чарльза, коли він почав спускатися сходами.

— Доброго ранку, кузене Чарльз, — сказала вона.

— Доброго ранку, Конні, — голос був той самий, що й учора. Я ще глибше забилася у свій куток, коли вона привела його на кухню, а дядько Джуліан поклав руки на папери й повернувся обличчям до дверей.

— Дядько Джуліан. Радий нарешті познайомитися з вами.

— Чарльз. Ти син Артура, але схожий на мого брата Джона, який помер.

— Артур теж помер. Тому я й приїхав.

— Припускаю, він помер заможним? Я був єдиним братом, який не мав хисту до грошей.

— Правду кажучи, дядьку Джуліане, мій батько нічого не залишив.

— Шкода. А *його* батько залишив кругленьку суму. Навіть коли її розділили на нас трьох, кожен отримав чимало. Я завжди знав, що мої гроші потихеньку розтануть, але від Артура такого ніяк не чекав. Може, твоя мати була марнотратною жінкою? Я погано її пам'ятаю. Але пригадую, коли моя племінниця Констанція під час судового процесу написала Артуру листа, відповіла його дружина, і це вона зажадала розірвати будь-які родинні зв'язки.

— Я хотів приїхати раніше, дядьку Джуліане.

— Ще б пак. Юні завжди допитливі. А огорнута такою лихою славою жінка, як твоя кузина Констанція, молодому чоловікові уявляється вельми загадковою особою. Констанціє?

— Що, дядьку Джуліане?

— Я вже снідав?

— Так.

— Тоді я випив би ще одну чашечку чаю. Нам із цим молодим чоловіком належить чимало обговорити.

Я досі не могла його до пуття розгледіти — може, тому що він був приви́дом, а може, тому що видавався занадто великим. Його чимале кругле обличчя, так схоже на батькове, повернулося від Констанції до дядька Джуліана і назад, з усмішкою і роззявленим ротом, що наготувався

щось сказати. Я щосили втиснулася у свій куток, але врешті його велике обличчя повернулося до мене.

— Овва, і Мері тут, — сказало обличчя. — Доброго ранку, Мері.

Я опустила обличчя до Йони.

— Соромиться? — запитав він Констанцію. — Пусте. Діти мене люблять.

Констанція засміялася.

— Нас нечасто навідують, — відповіла вона. Не скидалося на те, щоб вона почувалася ніяково чи незатишно. Здавалося, ніби вона все життя чекала, що приїде кузен Чарльз, і мовби заздалегідь продумала, що робитиме й казатиме, наче в її будинку завжди була кімната для кузена Чарльза.

Він підвівся й підійшов до мене.

— Гарний кіт. У нього є ім'я?

Ми з Йоною подивилися на нього, і я подумала, що ім'я Йони могло бути найбезпечнішим моїм першим словом цьому чоловікові.

— Йона, — відповіла я.

— Йона? Це твій улюблений кіт?

— Так, — відказала я. Ми з Йоною дивилися на нього, не наслідуючись кліпнути чи відвести погляд. Велике біле обличчя маячіло зовсім близько, таке схоже на батькове, а великий рот усміхався.

— Ми станемо добрими друзями — ти, Йона і я, — сказав він.

— Що ти хочеш на сніданок? — запитала його Констанція і всміхнулася мені, бо я сказала йому ім'я Йони.

— Усе, що ти приготуєш, — він нарешті відвернувся від мене.

— Мерікиця їла млинці.

— Було б чудово з'їсти млинців. Смачний сніданок у приємному товаристві такого гожого дня — хіба я можу бажати більшого?

— Млинці, — зауважив дядько Джуліан, — вельми шанують у цій сім'ї, хоча сам я їм їх дуже рідко. За станом здоров'я можу дозволити собі лише легку, необтяжливу їжу. Якраз млинці були на сніданок того останнього...

— Дядьку Джуліане, — перебила його Констанція, — ваші папери падають на підлогу.

— Дозвольте підняти їх, сер, — кузен Чарльз опустився на коліна підібрати папери.

Констанція сказала:

— Після сніданку я покажу тобі свій сад.

— Шляхетний молодий чоловік, — мовив дядько Джуліан, приймаючи в Чарльза папери. — Я вдячний тобі, сам не можу перестрибнути через усю кімнату й опуститися на коліна, і дуже вдячний, що знайшлася спроможна на

це людина. Ти, якщо не помиляюся, на рік чи два старший за мою племінницю?

— Мені тридцять два.

— А Констанції близько двадцяти восьми. Ми вже давно не відзначаємо днів народження, але їй, певно, таки двадцять вісім. Констанціє, мені не варто стільки розмовляти на порожній шлунок. Де мій сніданок?

— Ви з'їли його ще годину тому, дядьку Джуліане. Зараз наллю вам чаю, а кузену Чарльзу приготую млинці.

— Чарльз — безстрашна людина. Твої страви, хоч і високої якості, усе ж мають певні недоліки.

— Я не боюся їсти те, що приготує Констанція, — запевнив його Чарльз.

— Справді? — запитав дядько Джуліан. — Мої вітання. Я ж мав на увазі той вплив, який може мати така важка їжа, як млинці, на слабкий шлунок. А *ти*, припускаю, подумав про миш'як.

— Сідай снідати, — сказала Констанція.

Я сміялася, сховавшись за Йоною. Чарльз добрячих пів хвилини зважувався взяти виделку й весь час усміхався Констанції. Врешті, помітивши, що і Констанція, і дядько Джуліан, і ми з Йоною дивимося на нього, він відрізав маленький шматочок млинця й підніс до рота, але не зміг примусити себе проковтнути його. Скінчилося тим, що він

опустив виделку з наколотим на неї шматочком млинця на тарілку й повернувся до дядька Джуліана.

— Знаєте, я тут подумав, — сказав він. — Можливо, поки я тут, я міг би чимось допомогти — перекопати город чи виконати якісь ваші доручення. Я вмію ладнати з важкою роботою.

— Ти вечеряв тут учора і прокинувся вранці живим, — сказала Констанція.

Я засміялася, але вона раптом мало не розсердилася.

— Що? — перепитав Чарльз. — Ох!

Він глянув на виделку, про яку начебто геть забув, узяв її, швиденько запхав шматочок млинця до рота, прожував його, проковтнув і подивився на Констанцію.

— Смакота, — сказав він, і Констанція всміхнулася.

— Констанціє?

— Що, дядьку Джуліане?

— Гадаю, я таки не починатиму сьогодні сорок четвертого розділу. Краще повернуся до сімнадцятого, де, здається, побіжно згадував твого кузена і його сім'ю, а також їхнє ставлення до нас під час судового процесу. Чарльзе, ти розумний молодий чоловік. Мені страх як хочеться почути твою версію.

— То було так давно, — відказав Чарльз.

— Варто було все занотувати, — зауважив дядько Джуліан.

— Ні, я про те, — відповів Чарльз, — що вже треба про це забути. Який сенс постійно згадувати?

— Забути? — перепитав дядько Джуліан. — Забути?

— То був сумний і жахливий час, і Конні не буде жодної користі, якщо ми про це постійно говоритимемо.

— Молодий чоловіче, ти, я бачу, зневажливо відгукуюсь про мою роботу. А людям належить відповідально ставитися до своєї роботи. Люди мають виконувати свою роботу і виконують її. Запам'ятай це, Чарльзе.

— Я лише кажу, що не хочу говорити про Конні і той похмурий час.

— Тоді мені доведеться домислювати, вигадувати, уявляти.

— Я відмовляюся про це говорити.

— Констанція?

— Що, дядьку Джуліане? — Констанція видавалася дуже серйозною.

— Адже це *справді* сталося? Я пам'ятаю, що це сталося, — дядько Джуліан притулив пальці до рота.

Констанція, завагавшись, урешті сказала:

— Ну звісно, сталося, дядьку Джуліане.

— Мої записи... — його голос надламався, і він указав на свої папери.

— Так, дядьку Джуліане. Це було насправді.

Я розлютилася, бо Чарльз мав би бути добрішим до дядька Джуліана. Я загадала, що цей день повинен бути днем блиску і світла, і подумала, що знайду якусь красиву блискучу річ і покладу її біля візка дядька Джуліана.

— Констанція?

— Що, дядьку Джуліане?

— Можна мені на вулицю? Там для мене достатньо тепло?

— Гадаю, що так, дядьку Джуліане. — Констанції теж було його шкода.

Дядько Джуліан сумовито похитав головою й відклав олівець. Констанція принесла з дядькової кімнати шаль і дбайливо накрила йому плечі. Чарльз уже сміливо наминав млинці й навіть не дивився на нас. Цікаво, чи було йому діло до того, що він образив дядька Джуліана?

— Тепер можете виходити на вулицю, — тихенько сказала Констанція дядькові Джуліану, — грітиметесь на сонечку посеред зеленого саду, а на обід я підсмажу вам печінку.

— Краще не треба, — відказав дядько Джуліан. — Краще я з'їм яйце.

Констанція дбайливо покотила його до дверей і обережно спустила сходами надвір. Чарльз підняв голову від млинців, та коли він почав підводитись, аби допомогти їй, Констанція похитала головою.

— Я посаджу вас в улюбленому куточку, — сказала вона дядькові Джуліану, — де постійно вас бачитиму й кілька разів на годину махатиму вам рукою.

Ми чули, що вона продовжувала щось говорити, поки везла дядька Джуліана до його куточка.

Йона зістрибнув з моїх колін, сів на порозі й спостерігав за ними.

— Йоно? — сказав Чарльз, і Йона обернувся до нього. — Кузина Мері мене не любить, — звернувся він до Йони. Мені не сподобалося, як він говорив із Йоною, а ще мені не сподобалося, як Йона його слухав. — Як зробити так, щоб кузина Мері мене полюбила? — продовжував Чарльз, а Йона зиркнув на мене і знову повернувся до нього. — Я приїхав навідати двох моїх любих кузин, двох моїх любих кузин і старого дядька, я не бачив їх стільки років, а кузина Мері така непривітна зі мною. Що скажеш, Йоно?

Під краном іскрилася, розростаючись, крапля води, яка збиралася впасти в умивальник. Можливо, якщо я затамую подих, доки та крапля не впаде, Чарльз поїде від нас? Та я знала, що це не допоможе, адже затамувати подих — це занадто просто.

— Що ж, — Чарльз звернувся до Йони, — мене любить Констанція, і це, мабуть, найголовніше.

Констанція підійшла до дверей і чекала, поки Йона дасть їй дорогу, та він не зрушив з місця, і їй довелося переступити через нього.

— Ще млинців? — запитала вона Чарльза.

— Ні, дякую. Я тут намагаюся заприятелювати з молодшою кузиною.

— Скоро вона тебе полюбить. — Констанція дивилася на мене. Йона взявся вмиватися, а я нарешті надумала, що сказати:

— Сьогодні треба прибрати будинок.

Увесь ранок дядько Джуліан проспав у саду. Констанція раз по раз підходила до вікна в затильній кімнаті подивитися на нього, поки ми наводили в будинку лад, і часом завмирала там з ганчіркою в руках, мовби забувши, що треба протерти мамину шкатулку, де лежали перлове намисто, каблучка з сапфіром і діамантова брошка. Я визирнула з вікна лише раз — дядько Джуліан сидів із заплющеними очима, а Чарльз стояв неподалік. Мені було гидко від думки, що Чарльз ходив серед грядок, і під яблунями, і галявиною, де спав дядько Джуліан.

— Батькову кімнату сьогодні пропустимо, — сказала Констанція, — бо зараз там живе Чарльз. — І додала так,

наче обмірковувала: — Чи могла б я носити мамині перли? Я ще ніколи не носила перлів.

— Вони завжди лежали у скриньці, — відповіла я. — Доведеться витягти їх звідти.

— Навряд чи комусь буде до цього діло.

— Мені буде, якщо ти станеш вродливішою.

Констанція засміялася і сказала:

— Тепер уже я дурненька. І чого це мені заманулося носити перли?

— Нехай краще залишаються у скриньці, де їм і місце.

Чарльз зачинив двері батькової кімнати, тому я не могла зазирнути всередину, але мені було цікаво, чи переставляв він батькові речі, чи поклав капелюх, хустинку або рукавичку на комод поряд із батьковими срібними гребінцями. Чи зазірав до шафи або шухляд. Батькова кімната розташовувалася в передній частині будинку, і мені було цікаво, чи Чарльз дивився з вікна вниз, на галявину й довгу під'їзну доріжку, яка вела до автостради, чи хотів опинитися на тій автостраді й поїхати додому.

— Скільки часу Чарльз добирався до нас? — запитала я Констанцію.

— Десь чотири чи п'ять годин, — відповіла вона. — Він приїхав до містечка автобусом, а звідти прийшов пішки.

— То дорога додому теж займе в нього чотири чи п'ять годин?

— Мабуть. Коли він надумає поїхати.

— Але спершу йому доведеться пішки повернутися до містечка?

— Якщо ти не підвезеш його на своєму крилатому коні.

— Немає в мене ніякого крилатого коня, — відказала я.

— Ох, Мерікицю, — зітхнула Констанція. — Чарльз — не погана людина.

У дзеркалах спалахували відблиски світла, а в темряві маминої скриньки мерехтіли діаманти й перлини. Тінь Констанції падала на стіни коридору, коли сестра йшла до вікна подивитися на дядька Джуліана, а надворі під сонцем тріпотіло молоде листя. Чарльз проник усередину тільки тому, що магія розвіялася. Коли б мені вдалося накласти на Констанцію нові захисні чари, які б завадили Чарльзу ввійти, йому б довелося покинути будинок. Усі його сліди на будинку необхідно стерти.

— Чарльз — привид, — сказала я, а Констанція зітхнула.

Я відполірувала ганчіркою клямку на дверях батькової кімнати — і принаймні один зі слідів Чарльза тепер було стерто.

Прибравши в горішніх кімнатах, ми спустилися на перший поверх з ганчірками, мітлою, відром для сміття

і шваброю — ніби дві відьми, що тільки-но повернулися додому. У вітальні протерли золочені ніжки стільців і арфу — усе засяяло, навіть блакитна сукня на маминому портреті. Я начепила ганчірку на швабру і змахнула пил зі схожої на весільний торт ліпнини під стелею — ледь похитнулася, але задерла голову й уявила, ніби стеля — то підлога, і я заклопотано підмітаю, дивлячись на швабру, а сама невагома й літаю в повітрі, поки кімната не закружляла запаморочливо, і ось я знову стояла на підлозі й дивилася вгору.

— Чарльз іще не бачив цієї кімнати, — сказала Констанція. — Мама так нею пишалася. Варто було відразу показати її йому.

— Можна я замість обіду візьму сандвічі? Хочу піти до струмка.

— Рано чи пізно тобі доведеться сісти з ним за стіл, Мерікицю.

— Сьогодні за вечерею. Обіцяю.

У їдальні ми протирали срібний чайний сервіз і високі дерев'яні спинки стільців. Констанція весь час бігала на кухню визирнути в задні двері на дядька Джуліана, і якось я почула, як вона засміялася й вигукнула: «Обережно, там багнюка», і я зрозуміла, що вона зверталася до Чарльза.

— А куди ти посадила Чарльза за вчорашньою вечерею? — поцікавилась я.

— На батьків стілець, — відповіла вона й додала: — У нього є повне право там сидіти. Він наш гість, до того ж *схожий* на батька.

— Він і сьогодні там сидітиме?

— Так, Мерікицю.

Я ретельно протерла батьків стілець, хоча від того було мало користі, якщо за вечерею там знову сидітиме Чарльз. Мені доведеться вимити все столове срібло.

Закінчивши з прибиранням, ми повернулися на кухню. Чарльз сидів за столом, кутив люльку й дивився на Йону, який дивився на нього. Тютюновий дим був неприйнятним на нашій кухні, і мені не подобалося, що Йона дивився на Чарльза. Констанція вийшла в сад привезти дядька Джуліана, і ми почули, як він сказав:

— Дороті? Дороті, я не спав.

— Кузина Мері мене не любить, — знову сказав Чарльз Йоні. — Цікаво, чи знає кузина Мері, як я квітаюся з тими, хто мене не любить? Допомогти тобі з візком, Констанціє? Гарненько виспалися, дядьку?

Констанція зробила нам із Йоною сандвічі, і ми з'їли їх на дереві — я сиділа на нижній розгалуженій гілці, а Йона примостився поруч на маленькій гілочці й чатував на птахів.

— Йоно, — сказала я, — не смій слухати кузена Чарльза. — І Йона здивовано витріщився на мене: як це я посміла йому вказувати. — Йоно, — продовжувала я, — він привид, — Йона заплющив очі й відвернувся.

Було вкрай важливо знайти надійний засіб, який би прогнав Чарльза. Недосконала магія чи невміле її застосування могли накликати на будинок ще більше лихо. Я подумала про мамині коштовності, адже нині був день блискучих предметів, але вони могли втратити свою силу похмурого дня, та й Констанція розсердиться, якщо я візьму їх зі скриньки, де їм і місце, бо вона сама вирішила не чіпати їх. Я подумала про книжки, вони завжди слугували могутніми оберегами, однак батьків записник упав з дерева, і Чарльзові вдалося проникнути до нас; схоже, книжки безсилі перед Чарльзом. Я притулилася до стовбура й замислилася про магію. Якщо за три дні Чарльз не зникне, розіб'ю дзеркало в передпокої.

За вечерею він сидів навпроти мене, на батьковому стільці. Чарльзове велике біле обличчя заступало срібний сервіз у шафі за його спиною. Він спостерігав, як Констанція нарізала дядькові Джуліану курку й акуратно розкладала шматочки на тарілці, як дядько Джуліан узяв шматочок і почав жувати.

— Ось булочка, дядьку Джуліане, — сказала Констанція. — З'їжте м'якуш.

Констанція забула й заправила мій салат, та я б однаково його не їла, доки за мною стежило те велике біле обличчя. Йона, якому не перепало курки, сидів на підлозі біля мого стільця.

— Він завжди їсть із вами? — за якийсь час запитав Чарльз, кивнувши в бік дядька Джуліана.

— Коли добре почувається, — відповіла Констанція.

— Дивуюся, як ти це витримуєш, — відказав Чарльз.

— Ось що я скажу тобі, Джоне, — несподівано звернувся до Чарльза дядько Джуліан, — інвестиції вже геть не ті, що були в той час, коли гроші вкладав наш батько. Він був проникливою людиною, але так і не зрозумів, що часи змінюються.

— З ким він розмовляє? — запитав Чарльз Констанцію.

— Він думає, що ти його брат Джон.

Чарльз довго дивився на дядька Джуліана, а потім, похитавши головою, взявся за курку.

— Ліворуч від вас, молодий чоловіче, був стілець моєї покійної дружини, — сказав дядько Джуліан. — Я добре пам'ятаю той день, коли вона сиділа тут востаннє... Ми...

— Більше ні слова про це, — обірвав його Чарльз і погрозив дядькові Джуліану пальцем; він тримав у руках

курку, збирався з'їсти, палець блищав від жиру. — Ми більше не говоритимемо на цю тему, дядьку.

Констанція була мною задоволена, адже я сіла за стіл. Коли я глянула на неї, Констанція мені всміхнулася. Вона знала, що я не люблю їсти, коли хтось дивиться на мене, тому залишить мою тарілку, і я пізніше поїм на кухні. Здається, вона забула, що заправила мій салат.

— Уранці я помітив, — сказав Чарльз, узяв тарілку з куркою й уважно оглянув її, — що сходинка на задньому ганку зламана. Може, я полагоджу її? Треба ж якось заробити собі на хліб.

— Це було б дуже гарно з твого боку, — відповіла Констанція. — Та сходинка вже давно завдає нам клопоту.

— А ще я хочу збігати до містечка по тютюн для люльки, тож міг би купити вам усе необхідне.

— Але це я щовівторка ходжу до містечка, — приголомшено озвалась я.

— Невже?

Він дивився на мене через стіл, велике біле обличчя повернулося прямісінько до мене. Я принишкла. Згадала, що прогулянка до містечка була першим кроком на шляху Чарльза додому.

— Мерікицю, люба, якщо Чарльзові не важко, то це, як на мене, чудова ідея. Мені завжди тривожно, коли ти йдеш

до містечка. — Констанція засміялася. — Чарльзе, я дам тобі список і гроші, і ти станеш нашим посильним.

— Ти зберігаєш гроші в будинку?

— Звісно.

— Це не дуже розумно.

— Вони в батьковому сейфі.

— Це однаково нерозумно.

— Запевняю вас, сер, — сказав дядько Джуліан, — я ретельно переглянув їхні бухгалтерські книги, перш ніж погодився мати з ними справу. Не думаю, що мене ошукали.

— То виходить, що я забираю роботу в маленької кухи Мері, — Чарльз знову подивився на мене. — Доведеться підшукати їй якесь інше заняття, Конні.

Я заздалегідь вигадала, що скажу йому, коли сяду за стіл до вечері.

— *Amanita phalloides*, — сказала я, — містить три отруйних речовини. Перша — це аманітин, вона діє повільно, але дуже сильна. Друга — фалоїдин, діє миттєво, і остання, фалін, розчиняє червоні кров'яні тільця, хоча й не така потужна, як дві інші. Перші ознаки отруєння з'являються не раніше, ніж через сім-дванадцять годин після їжі, а в деяких випадках аж через двадцять чотири чи й сорок годин. Початкові симптоми — різкий біль у животі, холодний піт, блювання...

— Послухай, — перебив Чарльз і відклав шматок курки. — Припини.

А Констанція сміялася.

— Ох, Мерікицю, — вона говорила крізь сміх, — яка ж ти *дурненька*! Я розповідала їй, — пояснила вона Чарльзу, — що біля струмка і в полях ростуть гриби, і змусила вивчити всі отруйні. Ох, Мерікицю!

— Смерть настає через п'ять-десять днів після отруєння, — додала я.

— Не бачу тут нічого смішного, — сказав Чарльз.

— Дурненька Мерікиця, — повторила Констанція.

6

Будинок не був у безпеці, навіть коли Чарльз пішов до містечка, — найперше тому, що Констанція дала йому ключа від хвіртки. Колись кожен із нас мав ключа, і батько, і мама, і всі ключі висіли на гачках біля кухонних дверей. Коли Чарльз вирушив до містечка, Констанція дала йому ключа — певно, батькового, а також список продуктів і гроші, щоб заплатити за покупки.

— Не варто ось так просто зберігати гроші в будинку, — сказав він, на якусь мить міцно стиснувши гроші в руці, а тоді потягнувся до задньої кишені й дістав гаманець. — Не варто самотнім жінкам зберігати гроші в будинку.

Я спостерігала за ним зі свого кухонного кутка, але не підпускала до себе Йону, поки Чарльз був тут.

— Ти все записала? — запитав він Констанцію. — Не хочеться ходити двічі.

Я дочекалася, поки Чарльз відійде на чималу відстань, може, й до чорного каменя, і лише тоді сказала:

— Він забув бібліотечні книжки.

Констанція з хвилину дивилась на мене.

— Злючка, — сказала вона. — Ти хотіла, щоб він їх забув.

— Звідки йому знати про бібліотечні книжки? У цьому будинку він чужий, наші книжки його не стосуються.

— А знаєш, — сказала Констанція, зазираючи до кастрюльки на плиті, — думаю, скоро збиратимемо салат, адже погода така тепла.

— На Місяці... — почала я, але замовкла.

— На Місяці, — Констанція обернулася й усміхнулася мені, — у тебе весь рік є свіжий салат?

— На Місяці є все. І салат, і гарбузовий пиріг, і *Amanita phalloides*. Там є пухнасті, як кішки, рослини, і коні, пританцьовуючи, тріпочуть крилами. Усі замкї міцні й надійно замкнені, і там немає привидів. На Місяці дядько Джуліан міг би одужати, і там щодня сонячно. Ти могла б одягнути мамині перли і співати, і там завжди сонячно.

— Хотіла б і я побувати на твоєму Місяці. Не знаю, чи варто вже братися за імбирні пряники? Вони охолонуть, якщо Чарльз раптом затримається.

— Не хвилюйся, я їх з'їм, — сказала я.

— Чарльз сказав, що обожнює імбирні пряники.

Я будувала на столі будиночок із бібліотечних книжок — ставила дві на ребро й накривала їх третьою.

— Стара відьма, — сказала я, — ти живеш в імбирній хатинці.

— А от і ні, — відповіла Констанція. — Я живу в чудовому будинку з сестрою Мерікицею.

Я розсміялася — вона метушилася над каструлькою, на обличчі було борошно.

— Може, він ніколи не повернеться, — сказала я.

— Мусить повернутися, я готую для нього імбирні пряники.

Оскільки Чарльз забрав собі мої вівторкові справи, робити було нічого. Я думала піти до струмка, але хтозна, чи він узагалі на місці, адже я ніколи не ходила до нього у вівторок вранці. Цікаво, чи мешканці містечка чекатимуть мене, чи позиратимуть на дорогу, аби побачити, як я йду, штурхатимуть одне одного ліктями, а тоді вражено пообертаються, коли помітять замість мене Чарльза? Певно, все містечко затамує подих і заціпеніє, приголомшене відсутністю міс Мері Кетрін Блеквуд. Я хихикнула, коли уявила Джима Донелла і хлопчаків Гаррісів, які стурбовано озирають дорогу, аби побачити, чи я пройду повз.

— Чого смієшся? — запитала Констанція, обернувшись до мене.

— Я подумала, що ти можеш зробити імбирного чоловічка, а я назву його Чарльзом і з'їм.

— Ох, Мерікицю, та *годі* тобі.

Я бачила, що Констанція зараз розсердиться — почасти на мене, а почасти на імбирні пряники, тому вирішила за краще накивати п'ятами. Оскільки мені випав вільний ранок, а ви-

ходити надвір не хотілося, то саме час пошукати засіб проти Чарльза, і я почала згори. Запах імбирних пряників із духовки переслідував мене ледь не до другого поверху. Чарльз залишив двері до своєї кімнати прочиненими — не навстіж, але цілком достатньо, щоб я застромила всередину руку.

Я легенько штовхнула двері, вони відчинилися, і я зазирнула до батькової кімнати, яка тепер належала Чарльзу. Я помітила, що він застелив ліжко — певно, цього його навчила матір. Чарльзова валіза лежала на стільці, але закрита. На комоді, де завше були батькові речі, лежали Чарльзові пожитки. Я побачила там його трубку і носовичок — ті речі, яких торкався Чарльз і оскверняв ними батькову кімнату. Одна з шухляд комода була трохи висунута, і я знову подумала про те, як Чарльз нишпорить у батькових речах. Я тихесенько перетнула кімнату, бо не хотіла, щоб Констанція внизу почула мої кроки, і зазирнула до висунутої шухляди. Чарльз не дуже зрадіє, коли дізнається, що я впіймала його за копірسانням у батькових речах, тому якийсь предмет із тієї шухляди міг бути винятково потужним, адже ніс на собі Чарльзову провину. Я нітрохи не здивувалася, коли виявила, що він нишпорив у батькових коштовностях. У шухляді була шкіряна скринька, у ній зберігалися, я це знала, золотий годинник з ланцюжком, запонки й перстень з печаткою. Я не сміла чіпати маминих коштовностей, але Констанція нічого

не казала про батькові, ми навіть не прибирали вчора в тій кімнаті, тож я подумала, що можна відкрити скриньку і щось звідти взяти. Годинник був усередині, у власній коробочці, лежав на атласній подушечці й не цокав, а поруч згорнувся змійкою ланцюжок. До персня я не торкалася, від думки про перстень на пальці всередині все стискалося, бо персні — то замкнуті кола, від них ніяк не вивільнитися, а от ланцюжок мені сподобався — він обвив мою руку, коли я вийняла його зі скриньки. Я обережно поставила скриньку до шухляди, засунула її, вийшла з кімнати й зачинила за собою двері, а ланцюжок віднесла до своєї спальні, де він знову згорнувся сонною золотою змійкою на моїй подушці.

Спершу я хотіла закопати його, але пожаліла, адже він так довго пролежав у темряві скриньки в батьковому комоді, і подумала, що він заслужив місце нагорі, де зможе виблискувати на сонечку, тому я й вирішила прибити ланцюжок замість книжки, яка впала з дерева. Поки Констанція пекла на кухні імбирні пряники, дядько Джуліан спав у своїй кімнаті, а Чарльз гуляв крамницями в містечку, я лежала на ліжку і гралася зі своїм золотим ланцюжком.

— Це золотий ланцюжок від годинника мого брата, — сказав дядько Джуліан, зацікавлено витягнувши шию. — Я думав, що його поховали з цим годинником.

Чарльзова рука, у якій він тримав ланцюжок, тремтіла. Я помітила, як вона здригалася на тлі жовтої стіни в нього за спиною.

— На дереві, — сказав він, його голос теж тремтів. — Я знайшов його прибитим до дерева. Побійтеся Бога, що у вас за будинок *такий*?

— Нічого страшного, — відповіла Констанція. — Направду, Чарльзе, у цьому немає нічого страшного.

— Нічого страшного? Конні, ця річ зроблена із *золота*.

— Але вона нікому не потрібна.

— Пошкоджено одну ланку, — Чарльз продовжував оплакувати ланцюжок. — Я міг би носити його. Як, чорт забирай, можна так поводитися з цінними речами? Ми могли б його продати, — сказав він Констанції.

— Але навіщо?

— Я справді думав, що його поховали з цим годинником, — сказав дядько Джуліан. — Він був не з тих, хто легко розлучався зі своїми речами. Певно, він просто не знав, що його відібрали.

— Він дорогий, — не вгавав Чарльз, терпляче пояснюючи Констанції. — Це золотий ланцюжок від годинника, який, найпевніше, коштує чималих грошей. Розумні люди не прибивають таких цінних речей до дерев.

— Годі бідкатись, обід охолоне.

— Я візьму його й покладу назад до скриньки, де йому й місце, — сказав Чарльз. Ніхто, крім мене, не помітив, що він знав, де зберігався ланцюжок. — Пізніше, — додав Чарльз і подивився на мене, — ми з'ясуємо, як він опинився на дереві.

— Його туди повісила Мерікиця, — сказала Констанція. — Будь ласка, сідай обідати.

— Звідки ти знаєш? Про Мері?

— Вона завжди так робить, — Констанція всміхнулася мені. — Дурненька Мерікиця.

— Невже? — Чарльз повільно наблизився до столу, не зводячи з мене очей.

— Брат дуже себе любив, — сказав дядько Джуліан. — Він був самозакоханим і не вельми охайним.

На кухні було тихо. Констанція пішла до кімнати дядька Джуліана вкласти його на пообідній сон.

— Куди піде бідолашна кузина Мері, якщо сестра прожене її? — запитав Чарльз у Йони, який тихенько слухав. — Що робитиме бідолашна кузина Мері, якщо Констанція й Чарльз більше її не любитимуть?

Не знаю, чого це мені раптом спало на думку, що я можу просто попросити Чарльза піти. Може, я подумала,

що вистачить один раз ввічливо про це попросити. Може, думка про від'їзд ще не з'явилася в його голові, і необхідно йому в цьому посприяти? Я вирішила, що варто якнайшвидше попросити Чарльза піти, доки він не встиг забруднити собою весь будинок настільки, що його нічим не відмиєш. Будинок уже пахнув ним, його люлькою й лосьйоном для гоління, а його грюкіт цілими днями відлунював у всіх кімнатах. Чарльз часом залишав на кухонному столі люльку, а рукавиці, кисет і незліченні коробочки сірників розкидав по всіх кімнатах. Щодня по обіді він ходив до містечка і приносив звідти газети, які залишав усюди, навіть на кухні, де їх могла побачити Констанція. Іскра від його люльки випалила крихітну дірку на оббивці крісла з трояндовим візерунком у вітальні — Констанція ще не помітила її, а я вирішила їй не казати, сподіваючись, що ображений будинок сам його витурить.

— Констанціє,— запитала я одного сонячного ранку, підрахувавши, що Чарльз жив у будинку вже три дні, — Констанціє, він щось казав про повернення додому?

Вона щоразу більше сердилась на мене, коли я хотіла, щоб він поїхав. Раніше Констанція завжди слухала мене з усмішкою й сердилась тільки тоді, коли ми з Йоною бешкетували, але тепер частенько супилася, наче я раптом стала для неї зовсім іншою.

— Я вже казала тобі, — відповіла вона, — казала не один раз, що надалі не хочу чути жодних дурниць про Чарльза. Він — наш кузен, ми його запросили, і він поїде тоді, коли схоче.

— Дядькові Джуліану від нього гіршає.

— Він лише намагається відволікти дядька Джуліана від сумних спогадів. І я з ним погоджуюся. Дядькові Джуліану треба більше радити.

— Чого йому радити, якщо він однаково помре?

— Я не виконала свого обов'язку, — сказала Констанція.

— Не розумію, про що ти.

— Я ховалася тут, — Констанція говорила повільно, мовби не знала, як правильно дібрати слова. Вона стояла біля плити в променях сонця, її волосся й очі сяяли, та вона не всміхалася і повільно продовжувала: — Я дозволила дядькові Джуліану жити минулим, постійно переживати той жахливий день. І тебе я залишила напризволяще. Коли ти востаннє розчісувала волосся?

Я не могла дозволити собі сердитися, тим паче на Констанцію. Але я хотіла, щоб Чарльз помер. Констанція як ніколи раніше потребувала захисту, а якщо я розсерджусь і відвернуся від неї, то можу її втратити. Я дуже обережно почала:

— На Місяці...

— На Місяці, — Констанція гірко засміялася. — Це я в усьому винна. Я не розуміла, яку помилку зробила, коли пустила все на самоплив, бо хотіла заховатися. Це було несправедливо і до тебе, і до дядька Джуліана.

— А Чарльз іще лагодить поламану сходинку?

— Дядько Джуліан має бути в лікарні, де про нього дба-тимуть медсестри. А ти... — Вона широко розплющила очі, ніби знову побачила колишню Мерікицю, і простягнула до мене руки. — Ох, Мерікицю, — Констанція тихенько засміялася. — Тільки послухай, як я тебе повчаю, — ото я дурненька.

Я підійшла до неї та обійняла.

— Я люблю тебе, Констанціє.

— Ти хороша дівчинка, Мерікицю, — сказала вона.

Після того я пішла надвір поговорити з Чарльзом. Я зна-ла, що мені не сподобається наша розмова, але час на ввіч-ливі прохання майже сплив, і я подумала, що один раз таки попрошу. Навіть сад видавався чужим, коли там був Чарльз. Я бачила, що він стояв під яблунями, і поруч із ним дерева викривилися і змаліли. Я вийшла з кухні й повільно рушила до нього. Намагалася думати про нього доброзичливо, бо інакше мені нізащо не вдасться говорити з ним по-доброму, але варто було згадати, як його велике біле обличчя шкіри-лося до мене по інший бік столу, як стежило за всіма моїми рухами, і мені хотілося гамселити його, доки воно не щезне,

мені хотілося топтати його мертве тіло, дивитися, як він, мертвий, лежатиме на траві. Тож, змусивши себе думати про Чарльза доброзичливо, я повільно підійшла до нього.

— Кузене Чарльз? — гукнула я, і він обернувся до мене. Мені знову захотілося побачити його мертвим. — Кузене Чарльз?

— Що?

— Я хочу попросити тебе, щоб ти, будь ласка, поїхав.

— Гаразд, — сказав він. — Ти попросила.

— Я прошу тебе, ти поїдеш?

— Ні.

Я не знала, що ще йому сказати. Я бачила в нього батьків золотий ланцюжок, навіть із поламаною ланкою, і нітрохи не сумнівалася, що в його кишені — батьків годинник. Я подумала, що завтра він надіне батьків перстень із печаткою, а тоді, мабуть, змусить Констанцію носити мамині перли.

— Тримайся подалі від Йони, — застерегла я.

— Правду кажучи, — відповів він, — мине якийсь місяць, і невідомо, хто з нас *залишиться* тут. Ти чи я?

Я кинулася до будинку й побігла прямісінько до батькової кімнати, де була туфлею дзеркало над комодом, доки воно не тріснуло посередині. Тоді пішла до своєї спальні, поклала голову на підвіконня й заснула.

У ті дні я не забувала бути добрішою до дядька Джуліана. Я жаліла його, бо він усе більше часу проводив у своїй кімнаті, отримував і сніданок, і обід на таці, лише вечерю їв у їдальні під зневажливим поглядом Чарльза.

— Може, ти б його нагодувала? — Чарльз звернувся до Констанції. — Він увесь у тій їжі.

— Я ненавмисне, — сказав дядько Джуліан і подивився на Констанцію.

— Треба дати йому слинявчик, — засміявся Чарльз.

Уранці, поки Чарльз на кухні наминав ситні сніданки з шинки, картоплі, яєчні, гарячих булочок, пончиків і грінок, дядько Джуліан дрімав у своїй кімнаті над гарячим молоком, і часом, коли він кликав Констанцію, Чарльз говорив:

— Скажи йому, що ти зайнята. Ти не зобов'язана бігти до нього щоразу, як він надзюрить у ліжко. Просто йому подобається, щоб йому догоджали.

Такими сонячними ранками я снідала до приходу Чарльза, а якщо він спускався, перш ніж я встигала доїсти, забирала тарілку й сідала на траву під каштаном. Якось я принесла дядькові Джуліану молодий каштановий листочок і поклала на підвіконня. Я стояла надворі, на сонечку, і зазірала до темної кімнати, де він лежав нерухомо, я намагалася вигадати

нові способи бути до нього добрішою. Подумала, що він лежить там на самоті і йому сняться химерні сни старого дядька Джуліана, тому пішла на кухню і сказала Констанції:

— Спечеш дядькові Джуліану на обід м'який пиріжок?

— Зараз вона дуже зайнята, — сказав Чарльз із набитим ротом. — Твоя сестра працює як проклята.

— Спечеш? — запитала я знову.

— Вибач, — відповіла Констанція. — У мене стільки справ.

— Але дядько Джуліан помирає.

— Констанція дуже зайнята, — сказав Чарльз. — Біжи пограйся.

Якось після обіду, коли Чарльз вирушив до містечка, я пішла за ним. Я зупинилася біля чорного каменя, бо то був не той день, коли я ходила до містечка. Я дивилася, як Чарльз простував головною вулицею. Він зупинився на хвилину поговорити зі Стеллою, яка грілася на сонечку біля свого кафе, і купив у неї газету. А побачивши, що він підсів на лавку до місцевих чоловіків, я розвернулася й пішла до будинку. Якщо знову піду до містечка щось купити, Чарльз буде одним із тих чоловіків, які стежитимуть за мною. Констанція поралася на городі, дядько Джуліан спав на сонечку у візку, і коли я тихенько сіла на свою лавку, Констанція, не піднімаючи голови, запитала:

— Де ти була, Мерікицю?

— Гуляла. Де мій кіт?

— Знаєш, — сказала Констанція, — мабуть, нам доведеться заборонити тобі гуляти. Час тобі трохи вгамуватися.

— «Нам» — це вам із Чарльзом?

— Мерікицю. — Констанція обернулася до мене, вона стояла на колінах, склавши руки перед собою. — Лише зараз я зрозуміла, як помилялася, дозволивши тобі й дядькові Джуліану заховатися тут зі мною. Нам варто було б вийти у світ і спробувати жити нормальним життям. Усі ці роки дядько Джуліан мав би провести в лікарні, де про нього належно подбали б медсестри. Ми мали б жити, як інші люди. А ти... — Вона безпорадно розвела руками. — Тобі вже пора мати залицяльників, — врешті сказала вона й розсміялася, бо навіть їй це видавалося смішним.

— У мене є Йона, — сказала я, і ми обоє засміялися, від чого дядько Джуліан раптово прокинувся й теж захихотів по-старечому.

— Таких дурненьких, як ти, я ще не бачила, — сказала я Констанції й вирушила на пошуки Йони. Поки я тинялася довкола, повернувся Чарльз, приніс газету і пляшку вина собі на вечерю, а ще батьків шарф, що ним я замотувала хвіртку від Чарльза, бо він мав ключа.

— Я міг би носити цей шарф, — сказав він роздратовано, і я почула його з городу, де знайшла Йону: кіт спав у заростях салату. — Це дорога річ, і мені подобається цей колір.

— Він належав батькові, — сказала Констанція.

— До речі, — відповів Чарльз, — найближчими днями я хотів би передивитися весь його одяг. — Якусь хвилю він мовчав. Я подумала, що він, певно, сідав на мою лавку. А тоді недбало продовжив: — А ще, поки я тут, не завадить переглянути папери вашого батька. Там може бути щось важливе.

— Тільки не *мої* папери, — озвався дядько Джуліан. — Цей молодий чоловік не має права займати *мої* папери.

— Я навіть не бачив кабінету вашого батька, — сказав Чарльз.

— Ми там майже не буваємо. Там ніхто нічого не чіпає.

— Крім сейфа, звичайно, — додав Чарльз.

— Констанціє?

— Що, дядьку Джуліане?

— Я хочу, щоб *мої* папери залишилися тобі. Більше ніхто не може торкатися *моїх* паперів, чуєш?

— Так, дядьку Джуліане.

Мені не дозволялося відчиняти сейф, де Констанція зберігала батькові гроші. Заходити до кабінету я могла, але мені там не подобалося, і я зроду не торкалася клямки. Я сподівалася, що Констанція не впускатиме Чарльза до

батькового кабінету — у нього вже й так батькова спальня, а ще його годинник, золотий ланцюжок і перстень із печаткою. Я подумала, що нелегко, мабуть, бути демоном і примарою, навіть Чарльзові. Якщо він розслабиться, якщо машкара бодай на мить спаде, його відразу впізнають і проженуть. Певно, він ретельно стежить за голосом і обличчям, а також за манерами. Він постійно насторожі, щоб випадково не видати себе. Цікаво, чи набуде він свого справжнього вигляду після смерті? Коли похолоднішало, я залишила Йону спати на грядці з салатом і повернулася до будинку. На кухні я побачила, що дядько Джуліан гарячково збирав свої папери, намагаючись покласти їх стосиком, а Констанція чистила картоплю. Я чула нагорі Чарльзові кроки, і на хвилину кухня здалася мені теплою, яскравою й затишною.

— Йона спить у листі салату, — сказала я.

— Немає нічого кращого за котячу шерсть у тарілці з салатом, — весело відгукнулася Констанція.

— Пора завести коробку, — заявив дядько Джуліан. Він відкинувся на спинку візка й сердито дивився на свої папери. — Їх усі варто покласти в коробку, негайно. Констанціє?

— Гаразд, дядьку Джуліане, я знайду вам коробку.

— Якщо я покладаю всі папери в коробку й поставлю її у своїй кімнаті, той лихий молодий чоловік не зможе до них дістатися. Він *справді* лихий, Констанціє.

— Ну що ви, дядьку Джуліане, Чарльз дуже добрий.

— Він непорядний. Його батько був непорядним. Обоє моїх братів були непорядними. Якщо він спробує заволодіти моїми паперами, зупини його. Я не можу дозволити йому копирсатися в моїх паперах і не потерплю, щоб він пхав до них свого носа. Передай йому це, Констанціє. Він байстрюк.

— Дядьку Джуліане...

— У непрямому сенсі, певна річ. Обоє моїх братів одружилися з вольовими жінками. Це просто примовка, поширена серед чоловіків, люба, перепрошую, що тобі довелося почути це слово, яке характеризує сумнівних осіб.

Констанція мовчки відвернулася й відчинила двері до погребу, звідки вниз, під будинок, до незліченних рядів банок із консерваціями, тягнулися сходи. Вона швидко спустилася в погріб, і ми чули нагорі кроки Чарльза, а внизу — Констанції.

— Вільгельм Оранський теж був бастардом, — сам до себе сказав дядько Джуліан, узяв клаптик паперу й записав цю думку. Констанція повернулася на кухню з коробкою для дядька Джуліана.

— Ось чиста коробка.

— Навіщо? — запитав дядько Джуліан.

— Поскладати ваші папери.

— Цей молодий чоловік не має права займати мої папери, Констанціє. Я не потерплю, щоб він копирсався в моїх паперах.

— Це я в усьому винна, — Констанція повернулася до мене. — Його треба покласти в лікарню.

— Констанціє, серденько, я поскладаю свої папери до коробки, якщо ти будеш така ласкава подати їх мені.

— Але тут він щасливий, — сказала я Констанції.

— Я мала б зробити все по-іншому.

— Ти точно не вчиниш по-доброму, якщо покладеш дядька Джуліана до лікарні.

— Але мені доведеться, якщо я... — Констанція раптово замовкла й відвернулася до умивальника з картоплею. — Додати до яблучного пюре трохи волоських горіхів?

Я принишкла, прислухаючись до того, що вона майже сказала. Часу залишалось все менше, він стискав будинок, розчавлював мене. Я подумала, що вже можна розбити велике дзеркало в передпокої, але на сходах почулися важкі кроки Чарльза, вони загупали в передпокої, а тоді на кухні.

— Бачу, всі вже тут, — сказав він. — Що на вечерю?

Того вечора Констанція грала нам у вітальні, довга вигнута тінь від її арфи падала на мамин портрет, а м'які звуки злітали в повітря, ніби пелюстки. Вона грала «Понад морем

до неба», «Тихий твій плин, любий Афтоне», «Побачив я панну» та інші мелодії, що їх колись грала наша мама, але я не пригадувала, щоб мамині пальці так трепетно перебирали струни, видобуваючи з них невагому мелодію. Дядько Джуліан намагався не заснути, він слухав, часом куняв, і навіть Чарльз не наважився задерти ноги на крісло, хоча й увесь час неспокійно совався, а тютюновий дим від його люльки клубочився довкола весільного торта на стелі.

— Ніжний дотик, — озвався дядько Джуліан. — Усі жінки родини Блеквудів мали хист до музичних інструментів.

Чарльз підійшов до каміна вибити люльку об камінну решітку.

— Гарненька, — він узяв фігурку з дрезденської порцеляни. Констанція перестала грати, і він обернувся до неї. — Цінна?

— Не дуже, — відповіла Констанція. — Але мама їх любила.

Дядько Джуліан сказав:

— Я завжди любив «Шотландські дзвіночки». Констанціє, люба, чи могла б ти зіграти...

— На сьогодні досить, — обірвав його Чарльз. — Нам із Констанцією треба поговорити, дядьку. Нам треба скласти деякі плани.

7

Четвер — день моєї найбільшої могутності. То був підходящий день, щоб вирішити проблему Чарльза. Уранці Констанція надумала спекти до вечері пряне печиво. Дуже прикро, адже якби хтось із нас міг знати наперед, що четвер мав стати останнім днем, ми б сказали їй не перейматися печивом. Навіть дядько Джуліан нічого не підозрював. Того ранку він почувався трохи здоровішим, і перед полуднем Констанція вивезла його на кухню, наповнену багатими пахощами пряного печива, де він продовжував складати свої папери до коробки. Чарльз узяв молоток, знайшов цвяхи й дошку і нещадно гамселив ґанок, прилаштовуючи нову сходинку. З кухонного вікна я побачила, що робив він це геть невміло, і втішилася — я хотіла, щоб він зацідив собі молотком по великому пальцю. Я залишалася на кухні, доки не впевнилася, що всі вони якийсь час займатимуться своїми справами, а тоді пішла нагору, тихенько, щоб не почула Констанція, до батькової кімнати. Найперше належало зупинити батьків годинник, який завів Чарльз. Я знала, що він лагодив сходинку без годинника, і знайшла ланцюжок з годинником та батьків перстень з печаткою на комоді, біля Чарльзового кисета й чотирьох коробочок сірників. Мені не дозволялося чіпати сірників, та Чарльзових я б однаково не займала.

Я взяла годинник і прислухалася до цокання, адже Чарльз його завів. Я не могла повернути стрілки на попереднє місце, бо годинник ходив уже два чи три дні, та я крутила стрілки назад, доки почула жалібний хрускіт — годинник зупинився. Упевнившись, що Чарльзові більше не вдасться його завести, я обережно поклала годинник на місце. Принаймні одна річ звільнилася від Чарльзових чарів. Я подумала, що нарешті пробила його невразливий до всього захист. Ланцюжком можна не перейматися, він уже й так зламаний, а перснів я не любила. Стерти Чарльза з усього, чого він торкався, було майже нереально, але мені здавалося, що коли змінити батькову кімнату, потім кухню, вітальню, кабінет і врешті сад, Чарльз заплутається, не впізнаватиме знайомих місць, вирішить, що це не той будинок, де він гостював, і поїде. Батькову кімнату я змінила швидко й майже безшумно.

Ще вночі я вийшла надвір і принесла з лісу великий кошик, наповнений корою, гілками, листям, шматками битого скла й заліззячками. Йона ходив за мною хвостиком, його забавляло, що ми тихцєм тинялися довкола, поки всі спали. Тепер, змінюючи батькову кімнату, я забрала зі столу книжки, зняла з ліжка ковдри, а замість них накидала скла, заліззячок, кори, гілзок і листя. Я не могла забрати батькових речей до своєї кімнати, тому крадькома

віднесла їх на горище, де зберігалися всі інші їхні речі. На батькове ліжко я вилила цілий глек води — Чарльз не зможе там спати. Дзеркало над комодом уже було розбите — Чарльз не зможе побачити в ньому своє відображення. Він не зможе знайти книжок, він заплутається серед листя й гілузок. Я зірвала фіранки й кинула їх на підлогу — тепер Чарльзові доведеться дивитися у вікно на під'їзну доріжку, що бігла до автостради.

Я задоволено оглянула кімнату. Нелегко буде демонупримарі знайти в ній себе. Я вже була у своїй спальні, лежала на ліжку і гралася з Йоною, коли почула з саду голос Чарльза:

— Це вже занадто, — кричав він, — занадто!

— Що цього разу? — запитала Констанція. Вона підійшла до кухонних дверей, а знизу долинав голос дядька Джуліана:

— Скажи тому молодому телепню, щоб стулив пельку.

Я швиденько визирнула — вочевидь, полагодити ганок Чарльзові було не до снаги, бо молоток і дошка валялися на землі, а сходинка залишилася зламаною. Чарльз ішов стежкою від струмка й щось ніс. Цікаво, що він знайшов цього разу?

— Ти таке бачила? — він продовжував кричати. — Ти тільки подивися, Конні, тільки *подивися* на це.

— Це належить Мерікиці, — відповіла Констанція.

— Це не належить Мерікиці, аж ніяк. Це ж гроші.

— Так, пригадую, — сказала Констанція. — Срібні долари. Пригадую, коли вона їх закопала.

— Але тут назбирається двадцять чи й тридцять доларів, це нечувано!

— Вона любить закопувати речі.

Чарльз продовжував кричати, сердито розмахуючи своєю скринькою з монетами. Цікаво, чи впустить? Я б залюбки подивилася, як Чарльз повзає по землі, визбируючи свої срібні долари.

— Це не її гроші, — волав він, — вона не має права закопувати їх.

Я міркувала, як він натрапив на мою скриньку. Певно, гроші притягувалися до Чарльза на будь-якій відстані, а можливо, він систематично перекопував кожнісінький дюйм наших земель.

— Це жахливо! — кричав він. — Жахливо! Яке вона мала право?

— Нічого страшного не сталося, — відповіла Констанція. Я бачила, що вона спантеличена, а десь на кухні дядько Джуліан стукав кулаком і кликав її.

— Звідки ти знаєш, що вона не закопала ще більше грошей? — Чарльз зі звинуваченням тицьнув у неї скринькою. — Звідки ти знаєш, що та божевільна дитина

не закопала довкола тисячі доларів — там, де ми *ніколи* їх не знайдемо?

— Вона любить закопувати речі, — сказала Констанція. — Іду, дядьку Джуліане.

Чарльз пішов за нею до будинку, турботливо пригортаючи скриньку. Я можу знову закопати її, коли він поїде, але ця історія мені не сподобалася. Я вийшла на вершечок сходів і дивилася, як Чарльз ішов коридором до кабінету. Він явно збирався покласти мої срібні долари до батькового сейфа. Я швиденько крадькома збігла сходами донизу, а тоді через кухню надвір.

— Дурненька Мерікиця, — сказала Констанція, коли я пробігала повз неї. Довгими рядочками вона розкладала пряне печиво, щоб остигало.

Я думала про Чарльза. Я могла б обернути його на муху і кинути на павутину, а потім дивитися, як він у відчаї смикатиметься, безпорадний, ув'язнений у тілі приреченої на смерть мухи. Я могла би бажати йому смерті, доки він не сконає. Я могла би прив'язати його до дерева і тримати там, доки його тіло вросе в стовбур і кора затягне рота. Я могла б закопати його в ту яму, де надійно зберігалася моя скринька зі срібними доларами, поки не прийшов він. Якщо Чарльз лежатиме під землею, я зможу ходити по ньому й топтатися.

Він навіть не завдав собі клопоту закидати яму. Мені уявилося, як Чарльз проходив повз, помітив клаптик нерівної землі, зупинився покопирсатися там, а тоді почав оскажено рити обома руками, сердито бурчав і нарешті, жадібний, приголомшений і захеканий, видобув мою скриньку зі срібними доларами.

— Не звинувачуй мене, — сказала я ямі. Доведеться закопати тут щось інше, і мені б дуже хотілося, щоб це був Чарльз.

У ямі якраз поміститься його голова. Я засміялася, коли знайшла круглий камінь підхожого розміру, надряпала на ньому обличчя й закопала в яму.

— Бувай, Чарльзе, — сказала я. — Більше не пхай усюди свого носа й не займай чужих речей.

Я просиділа біля струмка близько години і ще була там, коли Чарльз нарешті піднявся до кімнати, яка більше не належала ані йому, ані нашому батькові. На мить у мене закралася підозра, що Чарльз побував і в моєму сховку, але все залишилося на місці, а якби він там копирсався, то було б розкидано. Але він був неподалік, і вже це мене непокоїло, тому я замінила траву й листя, на яких зазвичай спала, і витрусила ковдру. Помила плаский камінь, який часом слугував мені столом, а вхід закрила більшою гілкою. Цікаво, чи повернеться Чарльз шукати тут ще срібних

доларів, чи сподобаються йому мої шість блакитних скляних кульок? Зрештою я зголодніла й повернулася до будинку, де на кухні досі кричав Чарльз.

— Не можу в це *повірити!* — волав він пронизливим голосом. — Просто не можу в це *повірити!*

Цікаво, скільки він здужає так репетувати? Увесь будинок наповнився криком, його голос ставав дедалі вищим і пронизливішим. Можливо, якщо він продовжуватиме так горлати, то й узагалі перейде на писк. Я сиділа на сходах разом із Йоною й думала про те, що Констанція вибухне сміхом, якщо Чарльз запищить. Але до цього не дійшло, бо, помітивши мене на сходах, Чарльз на хвилину замовк, а коли знову заговорив, уже стишив голос і вимовляв усі слова повільно:

— Повернулася.

Чарльз не наближався, але голос його звучав так, наче він стояв біля мене. Я не дивилася на нього; я дивилася на Йону, а він — на Чарльза.

— Я ще не вирішив, як із тобою вчинити, — сказав він. — Але те, що я зроблю, ти пам'ятатимеш довіку.

— Не залякуй її, Чарльзе, — втрутилася Констанція. Її голос мені теж не сподобався, бо він був чужий, і я відчувала, що вона вагалася. — Однаково це я в усьому винна. — Тепер вона постійно це повторювала.

Мені захотілося допомогти Констанції, можливо, розсмішити її.

— *Amanita pantherina*¹, — сказала я, — дуже отруйний гриб. *Amanita rubescens*² — їстівний і смачний. *Cicuta maculata*, цикута — одна з найотруйніших диких рослин, якщо її з'їсти. *Aprocynum cannabinum*³ не з найотруйніших, а от паслін солодко-гіркий...

— Досить, — обірвав мене Чарльз, досі принишклий.

— Констанціє, — сказала я, — ми з Йоною прийшли обідати.

— Спершу тобі доведеться пояснити все кузену Чарльзу, — відповіла Констанція, і я похолола.

Чарльз сидів за кухонним столом, трохи відсунувши й повернувши стілець так, щоб бачити мене на ганку. У нього за спиною, обіпершись на умивальник, стояла Констанція. Дядько Джуліан сидів за своїм столом, перебирав папери. На кухні остигали шерegi пряного печива, там досі пахло корицею й мускатним горіхом. Я подумала, чи дасть Констанція Йоні пряного печива до вечері, але цього, звісно ж, не сталося, адже той день був останнім.

— Послухай... — почав Чарльз.

¹ Мухомор пантерний.

² Мухомор сіро-рожевий, або маремуха.

³ Кутра конопляна.

Він приніс цілу жменю галузок і землі — певно, хотів довести Констанції, що вони справді були в його кімнаті, а може, збирався отак, жменя за жменею, все прибрати. Галузки й земля виглядали недоречно на кухонному столі, і я подумала, що бруд був однією з причин смутку Констанції.

— Послухай, — повторив Чарльз.

— Я не зможу працювати тут, якщо цей молодий чоловік без утаву плескатиме язиком, — встряв дядько Джуліан. — Констанціє, скажи йому, нехай хоч трохи помовчить.

— І ви теж послушайте, — відгукнувся Чарльз дещо стихшим голосом. — Я вже достатньо натерпівся від вас обох. Одна запаскудила мені кімнату й закопує гроші в землю, а інший навіть мого імені не може запам'ятати.

— Чарльз, — сказала я Йоні.

То я закопувала гроші, і я могла запам'ятати його ім'я, а бідолашний старий дядько Джуліан не міг нічого закопати й не міг запам'ятати Чарльзового імені. Треба бути добрішою до дядька Джуліана.

— Даси дядькові Джуліану пряного печива на вечерю? — запитала я Констанцію. — І Йоні?

— Мері Кетрін, — сказав Чарльз, — я дам тобі шанс усе пояснити. Навіщо ти влаштувала в моїй кімнаті такий безлад?

У мене не було причин йому відповідати. Він же не Констанція, та й будь-яке моє слово до нього могло допомогти

йому повернути собі нетривку владу над нашим будинком. Я сиділа на сходинці й чухала Йону за вушками, які легенько посмикувалися від моїх доторків.

— Відповідай, — сказав Чарльз.

— Скільки разів я маю повторити тобі, Джоне, що нічогосінько про це не знаю? — дядько Джуліан ляснув долонею по паперах, і вони розлетілися. — То жіноча сварка, і мене вона ніяким боком не стосується. Я не пхаю свого носа до дріб'язкових суперечок своєї дружини й наполегливо раджу тобі чинити так само. Не личить гоноровим чоловікам погрожувати й докоряти один одному, бо їхні дружини посварилися між собою. Ти втрачаєш повагу, Джоне, втрачаєш повагу.

— Замовкніть, — сказав Чарльз. Він знову кричав, і мене це потішило. — Констанціє, — він трохи стихив голос, — це жахливо. Якогога швидше припини це.

— ...не потерплю, щоб рідний брат затикав мені рота. Ми покинемо твій будинок, Джоне, якщо ти справді цього бажаєш. Але прошу тебе опам'ятатися. Ми з дружиною...

— Це я винна у всьому, — сказала Констанція. Мені здалося, що вона от-от заплаче. Немислимо, щоб через стільки років Констанція плакала, та і я заціпеніла, усе всередині похололо, я не змогла підійти до неї.

— Ти — злий, — сказала я Чарльзу. — Ти привид і демон.

— Що за чортівня? — вигукнув Чарльз.

— Не зважай, — сказала Констанція. — Не слухай нісенітниць Мерікиці.

— Ти дуже корисливий чоловік, Джоне, може, навіть негідник, і занадто ласий до багатства. Часом я дивуюся, Джоне, чи ти бодай на дещицю джентльмен.

— Це божевільня, — обурено сказав Чарльз, — Констанціє, це божевільня.

— Я зараз приберу твою кімнату. Чарльзе, будь ласка, не сердься. — Констанція кинула на мене розлютований погляд, але я заціпеніла й не могла подивитися на неї.

— Дядьку Джуліане... — Чарльз підвівся й підійшов до столу дядька Джуліана.

— Не займай моїх паперів, — сказав той, намагаючись прикрити їх руками. — Тримайся подалі від моїх паперів, виродку.

— Що? — отетерів Чарльз.

— Перепрошую, — звернувся дядько Джуліан до Констанції. — Такі слова не для твоїх вух, люба. Але скажи цьому молодому виродку, щоб він тримався подалі від моїх паперів.

— Послухайте, — сказав Чарльз дядькові Джуліану, — я вже ситий по горло. Я не займатиму ваших дурнуватих паперів, і я не ваш брат Джон.

— Ну звісно, ти не мій брат Джон, ти на пів дюйма нижчий. Ти молодий виродок, і я вимагаю, щоб ти повернувся до свого батька Артура, який, і мені за це соромно, є мені братом. Так йому й передай. У присутності своєї матері, якщо забажаєш, — вона жінка вольова, але обділена повагою до родичів. Вона хотіла обірвати всі родинні зв'язки. Тому я зовсім не проти, щоб ти повторив моє міцне слівце в її присутності.

— Про це вже ніхто не згадує, дядьку Джуліане. Ми з Констанцією...

— Мені здається, що ти забагато собі дозволяєш, молодий чоловіче, якщо посмів говорити зі мною таким тоном. Я радий, що ти розкався, але ти змарнував занадто багато мого часу. Тому прошу тебе помовчати.

— Спершу я маю розібратися з вашою племінницею Мері Кетрін.

— Моя племінниця Мері Кетрін давно померла, молодий чоловіче. Вона не пережила втрати рідних. Я думав, що ти знаєш про це.

— Що? — осканьчений Чарльз повернувся до Констанції.

— Моя племінниця Мері Кетрін померла в притулку, бо про неї всі забули, поки її сестру судили за звинуваченням у вбивстві. Але вона грає незначну роль у моїй книжці, тому годі про неї.

— Вона сидить отут, — Чарльз махнув рукою в мій бік, його обличчя розчервонілося.

— Молодий чоловіче, — дядько Джуліан відклав олівець і трохи повернув обличчя до Чарльза, — мені здається, що я пояснив вам важливість моєї роботи. Але ви продовжуєте постійно мене відволікати. З мене досить. Або замовкніть, або вийдіть з кімнати.

Я сміялася з Чарльза, і навіть Констанція всміхалася. Чарльз вражено дивився на дядька Джуліана, а той, перебираючи папери, сказав сам до себе:

— Кляте нахабне щеня... — а тоді гукнув: — Констанціє!

— Що, дядьку Джуліане?

— Навіщо мої папери поклали до коробки? Мені доведеться витягти їх і посортувати. Цей молодий чоловік займав мої папери? Займав?

— Ні, дядьку Джуліане.

— Як на мене, він занадто багато на себе бере. Коли він поїде?

— Я нікуди не їду, — сказав Чарльз. — Я залишаюсь тут.

— Це неможливо, — заперечив дядько Джуліан. — У нас немає місця. Констанціє!

— Що, дядьку Джуліане?

— Я б хотів на обід відбивну. Маленьку, м'якеньку, гарненько просмажену відбивну. Можливо, з грибами.

— Добре, — полегшено відповіла Констанція, — пора братися за обід.

Ніби втішившись, що нарешті може це зробити, вона підійшла до столу прибрати землю й листя, які там залишив Чарльз. Вона зібрала їх у паперовий пакет і викинула у смітник, а тоді взяла ганчірку й ретельно витерла стіл. Чарльз дивився то на неї, то на мене, то на дядька Джуліана. Він був явно спантеличений, не міг повірити ani очам, ani вухам. То було приємне видовище — спостерігати перші пересмикування і зміни демона, я страшенно пишалася дядьком Джуліаном. Констанція всміхалася Чарльзу, раділа, що ніхто не кричить. Вона вже не хотіла плакати і, певно, теж помітила напруження демона, бо сказала:

— Чарльзе, ти виглядаєш втомленим. Піди відпочинь до обіду.

— Де я маю відпочивати? — він досі злостився. — Я не піду звідси, доки ми не розберемося з цією дівчинкою.

— З Мерікицею? А в чому нам розбиратися? Я ж сказала, що приберу твою кімнату.

— Ти не збираєшся її покарати?

— Покарати мене? — Я зірвалася на ноги й тремтіла, прихилившись до одвірка. — Покарати мене? Ви хочете відправити мене спати без вечері?

І я побігла. Я бігла, доки не опинилась у високій траві, там, де була в безпеці, і сіла там, трава сягала вище за мою голову, вона ховала мене. Йона догнав мене, і ми сиділи разом там, де ніхто не міг нас побачити.

Я просиділа довго, але знову підвелася, бо знала, куди йти. До альтанки. Я шість років не наближалася до альтанки, але Чарльз спаскудив усе довкола, і мені залишилася тільки альтанка. Йона за мною не піде, йому не подобалась альтанка, і коли він побачив, що я звернула на зарослу стежку, пішов в інший бік, наче в нього були якісь важливі справи й він зустрінеється зі мною пізніше. Мені пригадалося, що нікому особливо не подобалась та альтанка. Її спроектував батько, він збирався повернути туди русло струмка та облаштувати невеличкий водоспад, але щось оселилося в деревині, камінні й фарбі, і альтанка стала недоброю. Якось мама побачила на порозі пацюка, який зазірав досередини, і відтоді ніщо не могло переконати її зайти туди, а куди не ходила наша мама, туди не ходили й усі інші.

Я нічого не закопувала біля альтанки. Земля там була чорна й сира, а лежати в такій землі не дуже затишно. Деревя тісно обступали альтанку з усіх боків, їхні гілки важко нависали над дахом, а нещасні квіти, що їх колись

— Її не треба карати. Люсі, подбай про те, щоб нашу найулюбленішу доньку Мері Кетрін ніколи не карали.

— Мері Кетрін нізащо не дозволить собі вчинити щось негоже, тож нема потреби її карати.

— Люсі, я чув, що неслухняних дітей карають тим, що відправляють спати без вечері. Я забороняю карати в такий спосіб Мері Кетрін.

— Цілком погоджуюся, любий. Мері Кетрін не можна карати. Її не можна відправляти спати без вечері. Мері Кетрін нізащо не дозволить собі вчинити щось таке, за що ми могли б її покарати.

— Нашу найулюбленішу, нашу наймилішу Мері Кетрін треба берегти і плекати. Томасе, віддай сестрі свою вечерю, їй потрібно більше їжі.

— Дороті, Джуліане, підводьтесь, коли підводиться наша кохана донька.

— Схиліть голови перед нашою обожнюваною Мері Кетрін.

8

Я мала повернутися до вечері. Було вкрай важливо, щоб я сиділа за столом разом із Констанцією, дядьком Джуліаном і Чарльзом. Немислимо, щоб вони їли вечерю, розмовляли, передавали одне одному їжу, а моє місце було порожнім. Коли ми з Йоною у вечірніх сутінках ішли стежкою через сад, я подивилася на будинок із усією любов'ю, яка переповнювала мене, — то був хороший будинок, скоро він очиститься і знову стане гарним. Я на хвилю зупинилася, а Йона потерся об мою ногу й тихенько допитливо нявкнув.

— Я дивлюся на наш будинок, — сказала я.

Він тихенько став поряд зі мною й, задерши голову, теж дивився. Дах стримів у небо, стіни щільно прилягали одна до одної, світло відбивалося від темних вікон. То був хороший будинок і майже чистий. Світло горіло на кухні і в їдальні. Час вечеряти, і я мала бути з ними. Мені хотілося бути всередині, і щоб двері за мною були зачинені.

Коли я відчинила двері до кухні, то відчула, що будинок досі повнився люттю, і здивувалася, як людина могла так довго випромінювати одну емоцію. Я добре чула його голос, що долинав з їдальні.

— ...з нею *треба* щось робити, — казав він, — далі так тривати не може.

Бідолашна Констанція, адже їй доводиться без кінця його слухати й дивитися, як холоне їжа. Йона випередив мене й першим забіг до їдальні. Констанція сказала:

— А ось і вона.

Я зупинилася на порозі і якусь мить насторожено дивилася на них. Констанція була в рожевому, волосся красиво зачесала назад. Вона всміхнулася мені, коли я подивилася на неї, і я зрозуміла, що вона вже втомилася слухати Чарльза. Дядька Джуліана на візку присунули до столу, і я із жалем помітила, що Констанція встромила йому за комір серветку. Дуже шкода, що дядькові Джуліану не дозволяли їсти так, як йому хотілося. Він їв м'ясний рулет із зеленим горошком, що його Констанція законсервувала одного пахучого літнього дня. Констанція нарізала м'ясний рулет дрібними шматочками, а дядько Джуліан перемішав його з горошком, почавив усе ложкою і лише після того спробував піднести до рота. Чарльз він не слухав, але той продовжував говорити:

— То ти вирішила повернутися? Якраз вчасно, юна леді. Ми з твоєю сестрою намагаємося дійти згоди, як тебе провчити.

— Умийся, Мерікицю, — ласкаво сказала Констанція. — І розчеши волосся. Ми не хочемо, щоб ти сідала за стіл замурзана, а твій кузен Чарльз уже й так на тебе сердитий.

Чарльз тицьнув у мене виделкою.

— Відразу скажу тобі, Мері, що твоїм витівкам кінець, назавжди. Ми з твоєю сестрою вже ситі по горло тим, що ти закопуєш і трощиш речі, та ще й викидаєш коники.

Мені не подобалося, що в мене тицяли виделкою, не подобався його голос, який ніяк не вмовкав. Мені хотілося, щоб він наколов на виделку їжу, запхав до рота й подавився.

— Біжи, Мерікицю, — сказала Констанція, — бо твоя вечеря охолоне.

Вона знала, що я не їстиму за столом, вона потім принесе мені вечерю на кухню, але, мабуть, вирішила не нагадувати про це Чарльзу, аби не давати йому нової теми для розмови. Я всміхнулась їй і вийшла в коридор, а його голос у мене за спиною все не вгамовувався. Уже давно в нашому будинку не звучало стільки слів, і не скоро вдасться очистити його від них. Я гучно тупотіла, підіймаючись сходами, аби вони чули, що я справді йшла нагору, але на другому поверсі кралася так само безшумно, як Йона, що йшов за мною.

Констанція прибрала його кімнату. Тепер вона видавалася порожньою, адже Констанція лише винесла сміття, вона не могла повернути речей, бо я віднесла їх усі на горіще. Я знала, що і шухляди комода, і шафа, і книжкові полиці порожні. Дзеркала взагалі не було, а поламаний годинник і пошкоджений ланцюжок самотньо лежали на комоді. Констанція зняла мокру постіль, а матрац, певно,

висушила й перевернула, бо ліжко знову було застелене. Довгих фіранок не було — вочевидь, їх забрали випрати. Він уже встиг полежати на ліжку, бо покривало зім'ялося, а люлька, що досі диміла, лежала поряд на тумбочці. Певно, Чарльз лежав там, коли Констанція покликала його вечеряти, і мені стало цікаво, чи він роздивлявся цю змінену кімнату, вишукуючи щось знайоме, чи сподівався, що прочинені дверця шафи або світло на стелі допоможуть йому згадати. Шкода, що Констанції довелося самотужки перевертати матрац. Зазвичай я їй допомагала, але, може, він сказав, що сам це зробить? Вона навіть принесла йому чисте блюдце для люльки. Попільничок у нас не було, і коли Чарльз почав шукати, куди б покласти свою люльку, Констанція дістала йому з комори надщерблені блюдця. Рожеві, із золотими листочками на обідках, зі старого-престарого сервізу.

— Чиї це блюдця? — запитала я Констанцію, коли вона принесла їх на кухню. — Де їхні чашки?

— Не пам'ятаю, щоб ними хтось користувався, вони з'явилися ще в ті часи, коли я не хазяйнувала на кухні. Якась прабабця привезла той сервіз як свій посаг, його використовували, щось розбили, замінили іншим і врешті сховали на верхній полиці в коморі. Від того сервізу залишилися тільки ці блюдця і три великі тарілки.

— Після вечері в нас буде довга розмова, — оголосив Чарльз.

— *Solanum dulcamara*, — сказала я йому.

— Що?

— Паслін солодко-гіркий, — пояснила Констанція. — Чарльзе, будь ласка, зачекай з розмовою.

— З мене досить, — розлютився він.

— Констанціє?

— Що, дядьку Джуліане?

— Я вже все з'їв, — дядько Джуліан помітив на серветці шматочок м'ясного рулета й запхав його до рота. — Що ще ти мені даси?

— Можливо, добавки, дядьку Джуліане? Приємно бачити, що ви їсте з таким апетитом.

— Нині я почуваюся значно краще. Давненько не почувався таким здоровим.

Я пораділа, що дядькові Джуліану покращало, я знала, що він щасливий, адже нагрубив Чарльзу. Поки Констанція нарізала дрібними шматочками м'ясний рулет, дядько Джуліан дивився на Чарльза — його старечі очі іскрилися злістю, і я зрозуміла, що він збирався сказати щось уїдливе.

— Молодий чоловіче... — почав він нарешті, але Чарльз раптово повернув голову в бік коридору.

— Я чую дим, — сказав він.

Констанція завмерла, підняла голову й повернулася до кухонних дверей.

— Плита? — вона миттю підвелась і побігла на кухню.

— Молодий чоловіче...

— Точно пахне димом. — Чарльз вийшов у передпокій. — Тут теж чути. — Цікаво, до кого він звертався? Констанція була на кухні, дядько Джуліан обмірковував свої наступні слова, а я взагалі його не слухала. — Щось *точно* димить.

— Це не плита, — Констанція стояла на порозі кухні й дивилася на Чарльза.

Він розвернувся й підійшов до мене.

— Якщо це ти щось накоїла...

Я засміялася, бо Чарльз боявся йти нагору і шукати, звідки взявся дим. Аж тут озвалася Констанція:

— Чарльзе... твоя люлька...

Чарльз побіг сходами на другий поверх.

— Я стільки разів просила його...

— Може початися пожежа? — запитала я, а тоді згори почувся Чарльзів крик. Він кричав так пронизливо, як блакитна сойка в лісі. — Це Чарльз, — ввічливо сказала я Констанції, і вона поквапилася в передпокій подивитися, що сталося.

— Що там таке? Чарльзе, *що* сталося?

— Пожежа, — репетував Чарльз, із гуркотом збігаючи вниз. — Тікайте, тікайте, весь клятий будинок у вогні, —

кричав він в обличчя Констанції, — а у вас навіть *телефону* нема.

— Мої папери, — озвався дядько Джуліан. — Я маю зібрати папери й перенести їх до безпечного місця. — Він відштовхнувся руками від столу й покотив візок. — Констанціє?

— Біжіть! — Чарльз уже був біля входних дверей і копирсався в замку. — Біжіть, старий ви дурню!

— Останніми роками бігати мені якось не доводилося, молодий чоловіче. Та й не бачу причин влаштовувати таку істерику. Я маю достатньо часу зібрати свої папери.

Чарльзові нарешті вдалося відчинити парадні двері, і на порозі він обернувся до Констанції.

— Не намагайся винести сейф, — сказав він, — переклади гроші в мішок. Я покличу на допомогу й відразу повернуся. Не панікуйте. — Він побіг до містечка, і ми чули, як дорогою він кричав: «Пожежа! Пожежа! Пожежа!»

— Святий Боже, — майже безтурботно промовила Констанція. Тоді повезла дядька Джуліана до його кімнати, а я вийшла в передпокій і подивилася нагору. Чарльз не зачинив дверей батькової кімнати, і я бачила, як усередині ворушився вогонь. Я подумала, що вогонь завжди тягнеться вгору — значить, він спалить їхні речі на горищі. Парадних дверей Чарльз теж не зачинив, і цівочки диму тягнулися сходами донизу й випливали надвір. Я не бачила причин

бігати будинком і кричати, бо скидалося на те, що вогонь теж не надто квапився. Я гадала, чи можна просто піднятися на другий поверх і зачинити двері до батькової кімнати, аби вогонь залишився всередині, аби він належав тільки Чарльзу, але не встигла я здолати кілька сходинок, як вогонь перекинувся на килим у коридорі, а в батьковій кімнаті впало щось важке. Тепер там не залишиться жодного сліду Чарльза. Мабуть, вогонь поглинув навіть його люльку.

— Дядько Джуліан збирає папери, — сказала Констанція, коли вийшла в передпокій і зупинилася біля мене. Через руку вона перекинула шаль дядька Джуліана.

— Нам доведеться вийти надвір. — Я знала, що Констанції страшно, тому додала: — Можемо залишитися на ганку, за плющем, у темряві.

— Ми ж недавно прибрали його, — відповіла вона. — Він не має *права* згоріти.

Констанція почала тремтіти так, наче сердилася, і я взяла її за руку й вивела крізь відчинені парадні двері надвір, і якраз тієї миті, коли ми озирнулися на будинок, під'їзну доріжку залило світло, почувся огидний звук сирен, і нас засліпили вогні. Констанція заховала обличчя на моєму плечі, а ґанковими сходами вже забігав Джим Донелл, який першим зістрибнув з пожежної автівки.

— З дороги, — сказав він, минаючи нас, і забіг до будинку.

Я відвела Констанцію до кінця ганку, де все густо поросло плющем, і вона забилася в куток. Я міцно тримала її за руку, і ми разом дивилися, як великі ступні чоловіків переступали поріг нашого будинку, як тягнули шланги, як заносили до будинку бруд, сум'яття й небезпеку. Усе нові вогні затоплювали під'їзну доріжку і сходишки ганку, а фасад будинку, здавалося, зблід, йому було незатишно, що всі могли ось так відкрито його бачити, ще ніколи на нього не падало стільки світла. Шум був оглушливий, я майже нічого не чула, але крізь нього таки долинув голос Чарльза, який, певно, всоте повторював: «Витягніть із кабінету сейф».

Дим виривався з парадних дверей, прослизав поміж дебелих чоловіків, які рвалися всередину.

— Констанціє, — шепнула я. — Констанціє, не дивись на них.

— Вони мене бачать? — прошепотіла вона у відповідь. — Хтось дивиться на мене?

— Усі вони дивляться на пожежу. Не висовуйся.

Я обережно визирнула поміж листя. Перед будинком, дуже близько, стояв довгий ряд автівок і пожежне авто з містечка, а ще посходилися люди, вони позадирали голови й дивилися. Я бачила усміхнені обличчя й перелякані, а тоді хтось гукнув, зовсім поруч:

— А де жінки, де старий? Хтось їх бачив?

Чарльзів вогонь, я заведу Констанцію до будинку і ми візьмемося за прибирання. Констанція принишкла, бо до ганку підїхало ще більше автівок, а через поріг, тупаючи, туди й назад переступали незліченні пари ніг. Окрім Джима Донелла в касці з написом «Шеф», інших було годі впізнати. Так само я не змогла б назвати імен тих облич, які стояли перед будинком, дивилися на вогонь і сміялися.

Я спробувала чітко все обмірковувати. Будинок горів, вогонь був усередині, але Джим Донелл та інші, безіменні чоловіки в касках і плащах володіли дивовижною владою погасити полум'я, яке пожирало кістки нашого будинку. То була Чарльзова пожежа. Прислухавшись до вогню, я почула його, той гарячий спів нагорі, але довкола, приглушуючи його, лунали голоси чоловіків усередині і людей, які спостерігали надворі, а також далекий гул автівок на підїзній доріжці. Поруч зі мною завмерла Констанція, вона часом позирала на чоловіків, які заходили до будинку, але здебільшого затуляла обличчя руками. Вона схвильована, але їй нічого не загрожує. Час до часу чийсь голос перекрикував інші — то Джим Донелл віддавав накази пожежним, то хтось вигукував з натовпу.

— Нащо його гасити? — пролунав гучний насмішкуватий голос жінки.

— Витягніть сейф із кабінету на першому поверсі, — то був Чарльз, який стояв у безпеці в першому ряду глядачів.

— Нащо його гасити? — наполегливо повторювала та жінка, і один із темних чоловіків, які заходили й виходили з будинку, обернувся, помахав рукою і засміявся.

— Бо ми пожежники, — гукнув він у відповідь, — і *повинні* загасити пожежу.

— Нехай горить, — крикнула жінка.

Дим був усюди, густий і смердючий. Іноді, коли я визирала подивитися на обличчя людей, вони були оповиті димом. Він виривався з дверей величезними хмарами. Раптом у глибині будинку пролунав страшний гуркіт, стривожені голоси перемовлялися поспіхом, а затягнуті димом обличчя надворі, пороззявлявши роти, зацікавлено оберталися.

— Витягніть сейф, — кричав оскажений Чарльз, — двоє-троє чоловіків, ідіть і витягніть із кабінету сейф, будинок от-от обвалиться.

— Нехай горить, — вигукнула жінка.

Я зголодніла, я хотіла свою вечерю, але могла лише гадати, як довго вони гаситимуть пожежу й коли нарешті заберуться звідси, щоб ми з Констанцією могли зайти до будинку. Кілька хлопчаків видерлися на ганок зовсім близько від нашого укриття, але вони дивилися лише всередину будинку, вони ставали навшпиньки, намагаючись побачити бодай щось над головами пожежників і їхніми шлангами. Я втомилася, й мені хотілося, щоб усе це швидше скінчилося. Аж

Він підняв руки, закликаючи всіх до тиші.

— Друзі, ми погасили пожежу, — сказав Донелл.

Він обережно підняв руки до голови, зняв каску з написом «Шеф», неквапливо під поглядами присутніх зійшов з ганку, наблизився до пожежної автівки й поклав каску на переднє сидіння. Тоді нахилився, щось вишукуючи, і врешті підняв із землі камінь. У повній тиші він повільно повернувся до будинку, заніс руку й запустив камінь в одне з високих вікон маминої вітальні. У нього за спиною вибухнув сміх, він усе нараостав, і ось уже хлопчаки на ганку, а за ними чоловіки, жінки й навіть малі діти хвилею налетіли на наш будинок.

— Констанціяє, — сказала я, — Констанціяє, — але вона затулила обличчя руками.

Розбилося інше вікно вітальні, цього разу зсередини, і я побачила, що його розтрощили торшером, який завжди стояв біля крісла Констанції.

Та найжахливішим поміж усього цього був сміх. Я побачила, як об перила ганку розбилась фігурка з дрезденської порцеляни, а інша, якій пощастило вціліти, покотилася по траві. Я почула жалібне схлипування арфи Констанції і звук, який буває, коли об стіну розбивають стілець.

— Послухайте, — почувся звідкись Чарльзів голос, — може, знайдеться кілька чоловіків, які допоможуть мені витягти сейф?

А тоді, крізь сміх, хтось почав наспівувати, ритмічно й завзято: «Мерікицю, — каже Конні, — чаю не скуштуєш?». Я на Місяці, подумала я, будь ласка, нехай я опинюсь на Місяці. Тут я почула дзенькіт розбитого посуду і зрозуміла, що ми причаїлися під великими вікнами їдальні, а вони наближаються до нас.

— Констанціє, треба втікати.

Вона похитала головою, не відриваючи рук від обличчя.

— Вони от-от нас знайдуть. Прощу тебе, Констанціє, люба, тікай зі мною.

— Не можу, — сказала вона.

А в їдальні почали горлати: «Мерікицю, — каже Конні, — може, хочеш спати?», і я потягнула Констанцію вбік за мить до того, як розбилося вікно — певно, в нього кинули стілець, можливо, той, на якому сидів наш батько, а потім Чарльз.

— Швидше, — сказала я, вже не стишуючи голосу, і за руку потягнула Констанцію до сходів. Коли ми вибігли на світло, Констанція накинула на голову шаль дядька Джуліана, щоб сховати обличчя.

З парадних дверей вибігла дівчинка, вона несла щось у жменьках, а слідом за нею — її мати, яка схопила доньку за поділ сукенки й ляснула по руках.

— Не смій цього їсти, — крикнула мати, і дівчинка впустила пригоршню пряного печива Констанції.

— «Мерікицю, — каже Конні, — чаю не скуштуєш?»

— «Мерікицю, — каже Конні, — може, хочеш спати?»

— «То на кладовищі в землю можемо закопати!»

Аби врятуватися, ми мали збігти східцями і сховатися в лісі, він був недалеко, але галявину перед будинком заливало світло фар. А якщо Констанція послизнеться і впаде в усіх на очах? Але ми мали втекти до лісу, іншої дороги не було. Ми затрималися біля самих сходинок, жодна з нас не наважувалась іти далі, а за нашими спинами вони трошили посуд, склянки, столове срібло й навіть каструлі, у яких готувала Констанція. Мабуть, мою табуретку в кутку кухні вони теж поламали. Поки ми стояли, під'їзною доріжкою підїхали дві нові автівки. Вони різко загальмували перед будинком і ще яскравіше освітили галявину.

— Що тут, у біса, *коїть*ся? — запитав Джим Кларк, викотившись зі своєї автівки, а з іншого боку, роззявивши рота й витріщивши очі, вийшла Гелен Кларк. З криками розштовхуючи людей і навіть не помітивши нас, Джим Кларк зайшов до будинку. — Що тут, чорти б вас узяли, *коїть*ся? — повторював він.

Гелен Кларк стояла надворі й витріщалася на будинок, а нас навіть не бачила.

тут я помітила, що відблиски вогню зблідли, обличчя надворі почали розпливатися, а до загального шуму додалися нові звуки. Голоси всередині зазвучали впевненіше, спокійніше, майже вдоволено, а голоси надворі — тихо й розчаровано.

— Гасне, — сказав хтось.

— Вони приборкали його, — додав інший голос.

— Але вогонь наробив багато клопоту, — хтось засміявся. — Добряче пошкодив старий будинок.

— Треба було давно його спалити.

— Разом із ними.

Вони говорили про нас, про мене й Констанцію.

— А їх хтось *бачив*?

— Розмірялися. Пожежники випхали їх із будинку.

— Шкода.

Вогонь майже згас. Людей перед будинком накрила темрява, їхні обличчя видовжилися й почорніли, їх освітлювали тільки автомобільні фари. Я розгледіла чийось посмішку, хтось махав рукою, знову залунали розчаровані голоси.

— Скоро згасне.

— А гарна була пожежа.

У парадних дверях з'явився Джим Донелл. Усі впізнали його, бо він був кремезний, а на касці написано «Шеф».

— Агов, Джиме, — озвався хтось із натовпу, — нащо ви його погасили?

— Вони мали багато часу вибратися, — крикнув звідкілясь Чарльз, — усе з ними добре.

Дядько Джуліан міг дати собі раду з візком і вибратися через задні двері, подумала я, до того ж ані кухні, ані його кімнаті вогонь, здається, не загрожував. Я бачила шланги й чула крики чоловіків, які лунали зі сходів і горішніх спалень. Я не могла зайти через парадні двері, і навіть якби наважилася залишити Констанцію, пробратися непомітно до задніх дверей теж не могла, адже тоді мені довелося б вийти на світло, яке заливало ганок, де вони побачать мене.

— Дядько Джуліан був наляканий? — запитала я пошепки.

— Радше роздратований, — відповіла Констанція. А трохи помовчавши, додала: — Доведеться довго відчищати передпокій, — і зітхнула. Я зраділа, що вона думала про будинок і забула про людей на подвір'ї.

— Йона? — запитала я. — Де він?

У темряві нашого сховку я помітила легеньку усмішку Констанції.

— Він теж був роздратований, — відповіла вона. — Йона вийшов через задні двері, коли я відвозила дядька Джуліана забрати папери.

То все гаразд. Дядько Джуліан міг зовсім забути про пожежу, захопившись своїми паперами, а Йона, найпевніше, стежив за всім із якогось дерева. Коли вони погасять

— Їхнє місце в коморі, — сказала я. — А не на кожному кроці в будинку.

Констанція дала блюдця Чарльзу, і він порозносив їх по всьому будинку, а вони мали б чемно стояти на своїй полиці. Одне блюдце було у вітальні, інше — в їдальні, і ще одне, мабуть, у кабінеті. Вони виявилися витривалими, адже те, що у спальні, не тріснуло, хоча на ньому лежала розкурена люлька. Від самого ранку я знала, що знайду щось там. Я змахнула блюдце з люлькою до кошика зі сміттям, і вони м'яко приземлилися на газети, які він по-наносив до будинку.

Я не могла зрозуміти, що коїлося з моїми очима. Одне око, ліве, бачило все золотим, жовтим і помаранчевим, а друге — відтінки синього, сірого й зеленого. Може, одне око було для дня, а друге — для ночі. Якби всі в цьому світі могли бачити різні кольори різними очима, у нас могло би бути безліч нових кольорів. Я вже дійшла до сходів і хотіла спускатися, коли пригадала, що треба вмитися й розчесати волосся.

— Чого ти так довго? — запитав він, коли я сіла за стіл. — Чим ти займалася нагорі?

— Спечеш мені торт із рожевою глазур'ю? — запитала я Констанцію. — З маленькими золотими листочками по краях? Ми з Йоною збираємося влаштувати вечірку.

— Можливо, завтра, — відповіла Констанція.

посадили неподалік, або всохли, або здичавіли й перетворилися на незугарні зарості. Я зупинилася біля альтанки, подивилася на неї й подумала, що це найпотворніше місце, яке я будь-коли бачила. Мені пригадалося, що мама цілком серйозно просила спалити її.

Усередині було вогко й темно. Мені не хотілося сидіти на кам'яній підлозі, та більше було ніде. Колись, я пригадала, там стояли стільці і, здається, навіть низенький столик, але їх або поцупили, або вони зогнили. Я примостилася на підлозі й подумки розсадила всіх на відповідних місцях за обіднім столом у їдальні. Батько сидів на чолі столу. Мама — навпроти. Дядько Джуліан сидів по один бік від мами, а наш брат Томас — по інший. Біля батька сиділи тітка Дороті й Констанція. Я сиділа між Констанцією й дядьком Джуліаном на своєму законному, належному мені місці за столом. І повільно почала вслухатися в їхню розмову.

— ...купити книжку для Мері Кетрін. Люсі, адже треба купити Мері Кетрін нову книжку?

— Мері Кетрін матиме все, чого забажає, любий. Наша найулюбленіша донька заслуговує мати все, чого забажає.

— Констанція, у твоєї сестри немає масла. Передай їй нехайно, будь ласка.

— Мері Кетрін, ми тебе любимо.

— Божевільні ідіоти, — кричав усередині Джим Кларк, — божевільні п'яні ідіоти.

З другої автівки вийшов доктор Леві й теж поквапився до будинку.

— Ви тут що, геть з глузду з'їхали? — ревів Джим Кларк, але за відповідь йому був сміх.

— Чаю не скуштуєш? — крикнув хтось, і всі знову за-реготали.

— Треба рознести його по цеглині, — гукнув хтось інший. Доктор злетів сходами й, навіть не глянувши на нас, відштовхнув убік.

— Де Джуліан Блеквуд? — запитав він жінку, яка стояла на порозі.

— На кладовищі в землю можемо закопати, — відповіла вона.

Більше не можна було зволікати. Я міцно схопила Констанцію за руку, і ми почали обережно спускатися сходами. Бігти я поки остерігалася, щоб Констанція раптом не впала, тому повільно вела її за собою. Ніхто не міг нас бачити, хіба що Гелен Кларк, але вона прикипіла очима до будинку. Я чула, як позаду кричав Джим Кларк — він намагався випроводити людей з нашого будинку, і не встигли ми зійти з останньої сходинки, як голоси почали переслідувати нас зовсім близько.

— Он вони, — крикнув хтось, і мені здалося, що то була Стелла. — Он вони, он вони, он вони.

Я кинулася бігти, але Констанція спіткнулась, і вони оточили нас, вони штовхалися і сміялися, намагаючись підійти ближче. Констанція затуляла обличчя шаллю дядька Джуліана, і вони не могли бачити її. Якусь хвилю ми стояли нерухомо, збилися докупі під натиском людей довкола.

— Затягніть їх до будинку і знову підпаліть його.

— Ми навели для вас лад, дівчатка, саме такий, на який ви заслуговуєте.

— «Мерікицю, — каже Конні, — чаю не скуштуєш?»

На якусь жахливу мить мені здалося, що вони зараз візьмуться за руки й почнуть, наспівуючи, кружляти навколо нас. Удалині я побачила Гелен Кларк, вона притислася до автівки. Вона плакала і щось говорила. Через гамір я не чула її слів, але знала, що вона казала: «Я хочу додому, будь ласка, відвези мене додому».

— «Мерікицю, — каже Конні, — може, хочеш спати?»

Вони намагалися не торкатись нас, вони трохи відступали щоразу, коли я розверталася. У просвіті поміж чиймись плечима я побачила Гарлера, який збирав у себе на подвір'ї всілякий мотлох, — він швендяв ґанком нашого будинку, підбирав речі і складав їх на купу. Я зрушила з місця, міцно стискаючи руку Констанції, і коли люди відсахнулися, ми

рвонули до лісу, але дорогу нам загородили дружина Джима Донелла і місіс Мюллер, вони сміялися і простягали руки, і ми зупинилися. Я розвернулась, смикнула Констанцію, і ми побігли в інший бік, але перед нами вирости Стелла і хлопчак Гаррісів, вони теж сміялися, а хлопці кричали: «На кладовищі в землю можемо закопати». Ми знову зупинилися. Тоді я побігла до будинку, тягнучи за собою Констанцію, але нас уже чекали, наготувавши руки, Елберт із бакалійної крамниці і його жадібна дружина, вони вже ледь не пританцьовували, і ми знову зупинилися. Я метнулася вбік, але на нашому шляху з'явився Джим Донелл.

— «Ні! — говорить Мерікиця. — Ти мене отруїш» — поштиво сказав Джим Донелл, і вони знову оточили нас, намагаючись не торкатись.

— «Мерікицю, — каже Конні, — може, хочеш спати?» — усі довколишні звуки приглушував сміх, у ньому тонули і спів, і крики, і завивання хлопчаків Гаррісів.

— «Мерікицю, — каже Конні, — чаю не скуштуєш?»

Однією рукою Констанція вчепилася в мене, а другою притримувала на обличчі шаль дядька Джуліана. Я помітила просвіт у їхньому колі і знову кинулась до дерев, але хлопчак Гаррісів уже підскочили туди, один навіть качався по землі від сміху, і ми зупинилися. Я знову розвернулася й побігла до будинку, але нам навперейми вийшла Стелла —

ми знову зупинилися. Констанція постійно спотикалась, і я, злякавшись, що ми можемо впасти в них на очах, а вони топтатимуть наші тіла у скаженому танці, застигла на місці. Я не могла допустити, щоб Констанція впала їм під ноги.

— Досить, — сказав із ганку Джим Кларк. Він говорив неголосно, але всі його почули. — Припиніть.

Ввічлива тиша тривала недовго, бо хтось обірвав її вигуком:

— На кладовищі в землю можемо закопати, — і знову вибухнув регіт.

— Послухайте, — сказав Джим Кларк, підвищивши голос, — послухайте мене. Джуліан Блеквуд мертвий.

Усі вони нарешті замовкли. За якусь хвилю з натовпу пролунав голос Чарльза Блеквуда:

— Це вона його вбила?

І вони відступили від нас, повільно, маленькими кроками, утворивши навколо мене й Констанції з шаллю дядька Джуліана на обличчі велике коло.

— Це вона його вбила? — знову запитав Чарльз Блеквуд.

— Ні, — відповів доктор, який стояв на порозі нашого будинку. — Джуліан помер так, як я завжди припускав; він довго чекав свого часу.

— Досить галасувати, розходьтеся, — звелів Джим Кларк. Він смикав людей за плечі, підштовхував у спини, розвертав

до автівок і під'їзної доріжки. — Покваптеся. У цьому будинку померла людина.

Стало так тихо (хоча безліч людей поверталися галявиною до містечка), що я почула, як Гелен Кларк сказала: «Бідолашний Джуліан».

Я обережно ступила крок до темряви й легенько потягнула Констанцію за собою.

— Серце, — сказав доктор на ґанку, і я ступила ще крок.

Ніхто не обертався подивитися на нас. Негучно ляскали дверцята автівок, заводилися двигуни. Я озирнулася лише раз. На сходинках навколо доктора зібралася невеличка групка людей. Більшість фар уже відвернулися від нас і світили на під'їзну доріжку. Я прискорила крок, щойно відчула, що на нас упали тіні дерев. Останній крок, і ми в лісі. Я тягнула за собою Констанцію, ми бігли поміж дерев, у темряві. Коли під ногами замість трави з'явилась м'яка поросла мохом стежка, а дерева надійно заховали нас, я нарешті зупинилася та обійняла Констанцію.

— Це вже позаду, — прошепотіла я й міцно притиснула її до себе. — Усе добре, тепер усе добре.

Я добре орієнтувалася в лісі — і в темряві, і вдень. Добре, що прибрала у своєму сховку й намостила свіжого листя, Констанції буде затишно. Я вкрию її листям, як дітей у казці,

зігріватиму, оберігатиму її. Може, співатиму і розповідатиму казки, приноситиму їй налиті сонцем фрукти і ягоди, воду в листочку. А колись ми полетимо на Місяць. Я знайшла вхід до сховку, потягнула Констанцію всередину й відвела в куток, до свіжого листа й ковдри. Легенько підштовхнула її, і вона сіла, а я забрала в неї шаль дядька Джуліана й накрила їй плечі. З кутка почулося муркотіння, і я зрозуміла, що Йона чекав мене.

Я затулила вхід гілками. Вони не знайдуть нас навіть із ліхтариками. Усередині було не зовсім темно. Я розгледіла тінь, яка була Констанцією, а коли підняла голову, побачила дві чи три зірочки, вони виблискували далеко вгорі, поміж листа й гілок, їхнє світло падало на моє обличчя.

Я згадала, що розбилась одна з маминих фігурок із дрезденської порцеляни, і голосно сказала Констанції:

— Я покладу смерть у їхню їжу й дивитимусь, як усі вони конатимуть.

Констанція ворухнулася, зашелестіло листа.

— Як і того разу? — запитала вона.

Ми ніколи про це не говорили, жодного разу за шість років.

— Так, — помовчавши, відповіла я, — як і того разу.

9

Посеред ночі приїздила карета швидкої забрати дядька Джуліана, і я подумала, що вони, певно, шукали його шаль, якою я накрила Констанцію, коли вона заснула. Я бачила, як фари швидкої з маленькими червоними вогниками на даху звернули на під'їзну доріжку, почула, як дядько Джуліан покидав будинок, як відчинялися й зачинялися двері, а люди говорили тихо у присутності небіжчика. Вони двічі або тричі гукали нас — може, хотіли запитати, чи можна забрати дядька Джуліана, — але їхні голоси звучали приглушено, а до лісу вони не ходили. Я сиділа на березі струмка і шкодувала, що не була добрішою до дядька Джуліана. Він думав, що я померла, а тепер і сам помер. Схиліть свої голови перед нашою обожнюваною Мері Кетрін, інакше теж помрете.

Вода сонно дзюрчала в темряві, а я гадала, яким тепер буде наш будинок. А що, як вогонь усе знищив і завтра ми побачимо, що останні шість років згоріли дотла, і вони дожидаються нас, сидять за столом у їдальні й чекають, коли Констанція принесе вечерю. А може, ми опинимося в маєтку Рочестера, або оселимося в містечку, або в плаваючому будинку посеред річки, або у вежі на вершечку пагорба? А може, вдасться переконати вогонь повернути все назад і замість нашого будинку знищити містечко? Може,

всі його мешканці вже повмирали? Може, насправді містечко було величезною граальною дошкою, поділеною на клітинки, і я минала клітинку «Пожежа; повернись на старт», вже дісталася останньої клітинки, і мені залишався один хід, щоб повернутися додому.

Йонина шерсть пропахла димом. Сьогодні був день чаювання Гелен Кларк, але ніякого чаю не буде, бо нам треба прибрати будинок, хоча прибирали ми зазвичай іншого дня. Шкода, що Констанція не приготувала нам із собою сандвічів. Цікаво, чи Гелен Кларк спробує припхатися на чаювання навіть попри те, що будинок не готовий приймати гостей? Я подумала, що віднині мені не дозволитиметься розносити чашки з чаєм.

Почало світати, Констанція заворушилася, зашаруділо листя, і я повернулася до сховку, щоб бути поруч, коли вона прокинеться. Вона розплющила очі, спершу подивилася на дерева над головою, а тоді глянула на мене й усміхнулася.

— Нарешті ми на Місяці, — сказала я їй, і вона знову всміхнулася.

— Я думала, що мені це все наснилося.

— Ні, це справді сталося.

— Бідолашний дядько Джуліан.

— Вони приїжджали вночі й забрали його, а ми з тобою були тут, на Місяці.

— Я рада тут бути, — сказала вона. — Дякую, що привела мене сюди.

У її волоссі заплуталося листя, обличчя було замурзане, і Йона, який зайшов до сховку слідом за мною, здивовано витріщався на неї — він зроду не бачив, щоб у Констанції було замурзане обличчя. Якийсь час вона мовчала, уже не всміхалася, дивилась на Йону, а коли зрозуміла з його виразу, що брудна, сказала:

— Мерікицю, що нам тепер робити?

— Найперше треба прибрати будинок, хоч нині й не день прибирання.

— Будинок, — зітхнула вона. — Ох, Мерікицю.

— Вчора я не вечеряла, — додала я.

— Ох, *Мерікицю*. — Вона сіла, скинула шаль дядька Джуліана і швиденько виплутала з волосся листочки. — Ох, Мерікицю, моя бідолашна дівчинка, — сказала вона. — Нам треба поквапитися, — і підвелась.

— Краще тобі спочатку вмитися.

Констанція пішла до струмка, змочила хустинку й витерла обличчя, а я тим часом обтрусилася шаль дядька Джуліана і склала її, міркуючи, яке того ранку все було перекручене й дивне. Раніше я ніколи не торкалася шалі дядька Джуліана. Я вже зрозуміла, що відтепер усе стане по-іншому, та мені однаково було незвично складати шаль

дядька Джуліана. Пізніше, подумала я, повернуся до свого сховку, усе тут приберу і принесу свіжого листя.

— Мерікицю, ти помреш із голоду.

— Ми маємо бути обережними, — сказала я і схопила її за руку, щоб вона так не квапилася. — Треба йти повільно й тихенько, раптом хтось із них підстерігає.

Я першою крадькома рушила стежкою, Констанція з Йоною йшли слідом. Констанції не вдавалося ступати так тихо, як уміла я, але вона старалася не шуміти, а Йона, певна річ, ходив узагалі безшумно. Я вибрала стежку, яка мала привести нас до городу за будинком, та на узліссі зупинилась і затримала Констанцію. Ми сторожко роззиралися довкола — чи, бува, там нема когось із них. Спершу бачили тільки сад і двері кухні, вони були такими, як завжди, аж раптом Констанція охнула і протягнула: «Ох, Мерікицю», — і я завмерла, бо даху над нашим будинком не було.

Я пригадала, що тільки вчора з любов'ю дивилася на наш будинок. Я думала про те, яким він був високим, як його дах сягав найвищих крон дерев. Тепер будинок закінчувався відразу над кухонними дверима, а вгорі, як у кошмарі, стриміли обвуглені й покручені дерев'яні балки. Я помітила частину рами зі шматками вцілілого скла й подумала, що то було вікно моєї кімнати, колись я визирала з нього.

Там не було людей, жодних звуків. Ми повільно рушили до будинку, силкуючись осягнути його потворність, руїну і сором. Попіл розлетівся городом — салат доведеться ретельно мити перед тим, як їсти, і помідори теж. Вогонь туди не дістався, але все — і трава, і яблуні, і мармурова лава в саду — пропахнуло димом і вкрилося кіптявою. Наблизившись, ми побачили, що вогонь не пошкодив першого поверху, вдовольнившись горішніми спальнями й горищем. Констанція затрималася перед кухонними дверима, але вона тисячу разів відчиняла їх, і двері точно мали б упізнати її дотик, тож вона взялася за клямку й повернула її. Здавалося, будинок здригнувся, коли вона відчинила двері, хоч там уже й так гуляли протяги. Констанції довелося штовхнути двері, і обгоріле дерево не впало нам на голови, та й весь будинок, на вигляд міцний, а насправді з попелу, як я того почасти побоювалась, теж не розвалився від найменшого доторку.

— Моя кухня, — видихнула Констанція. — Моя кухня.

Вона застигла на порозі й дивилася. Я подумала, що вночі ми переплутали дорогу, заблукали й повернулися не в той часовий вимір або ж помилилися дверима чи потрапили в іншу казку. Констанція схопилася за одвірок, щоб утримати рівновагу, і повторила:

— Моя кухня, Мерікицю.

— Моя табуретка вціліла, — сказала я.

Нам було важко відчинити двері, бо їх підпирав кухонний стіл, який лежав на боці. Я поставила його на ніжки, і ми зайшли. Два стільці були поламані, підлога всипана розбитими тарілками і склянками, роздертими коробками й папірцями. На стінах виднілися патьоки повидла, сиропу й томатного соусу. Умивальник, де Констанція мила посуд, був наповнений битим склом, наче хтось навмисне, одну за одною, порозбивав туди склянки. Шухляди зі столовим сріблом і кухонним начинням теж повитягали й розтрощили об стіл і стіни, а срібні ножі, виделки та ложки, які належали не одному поколінню Блеквудів, валялися, погнуті, на підлозі. Скатертини та серветки, що їх оздоблювали блеквудські жінки, прали і прасували, зашивали й пильнували їх, повитягали з шухляд серванта й розкидали по кухні. Здавалося, усе багатство, усі заховані скарби нашого будинку вони знайшли, потрощили і спаплюжили. Я бачила розбиті тарілки з верхніх полиць серванта і нашу маленьку цукорницю з трояндами, без ручок. Констанція нахилилася й підняла срібну ложку.

— Це з бабусинового посагу, — сказала вона й поклала ложку на стіл. А тоді похопилася: — Консервація! — і розвернулася до дверей у погріб. Двері були зачинені, і я сподівалася, що вони їх не помітили або просто не мали часу туди спуститися. Констанція обережно підійшла до дверей,

відчинила їх і зазирнула всередину. Я уявила наші красиві банки з консервацією, які лежать, розбиті, липкими купами на підлозі, але Констанція, спустившись на кілька сходинок, сказала: — Ні, все добре, тут нічого не займали. — Вона зачинила двері до погребів і підійшла до умивальника помити руки, а витерла їх рушником, який валявся на підлозі. — Найперше треба приготувати тобі сніданок.

Йона сидів на порозі, де вже починало припікати сонце, і приголомшено оглядав кухню. Він разок зиркнув на мене — певно, думав, що це ми з Констанцією влаштували такий погром. Я помітила вцілілу чашку, підняла її і поставила на стіл, а тоді вирішила, що варто, мабуть, пошукати інші вцілілі речі. Я згадала, що одна з маминих фігурок із дрезденської порцеляни приземлилася на траву — цікаво, чи вдалося їй десь заховатися і врятувати себе? Пізніше пошукаю її.

Той день був не схожий на інші, усе пішло шкереберть, зірвалися наші плани. Констанція спустилася в погріб і повернулася з оберемком банок.

— Овочевий суп, — сказала вона, мало не наспівуючи, — і полуничне варення, і курячий бульйон, і консервована яловичина. — Вона поставила банки на стіл і повільно обернулася, роздивляючись підлогу. — Знайшла, — нарешті сказала Констанція і підняла в кутку невеличку каструльку. Але враз відставила її і кинулася до комори. —

Мерікицю, — розсміялася вона, — вони не знайшли борошна в діжці. І солі. І картоплі.

Зате знайшли цукор. Підлога хрускотіла під ногами, ворушилася, наче жива. Ну, звісно, звісно, вони навмисне шукали цукор і добряче розважилися. Може, навіть кидалися ним одне в одного і кричали: «Блеквудський цукор, блеквудський цукор, скуштуєш?»

— А от полиць вони дісталися, — продовжувала Констанція, — і круп, і спецій, і консервів.

Я повільно обійшла кухню, розглядаючи підлогу. Схоже, вони вигрібали все, що траплялося під руку, бо всюди валялись металеві консервні банки із вм'ятинами, ніби їх підкидали в повітря, а пачки чаю, круп і печива були роздерті й розтоптані. Бляшанки зі спеціями, нерозкриті, купою лежали в кутку. Мені досі вчувався легенький запах печива Констанції, і я побачила на підлозі кілька розтоптаних печивок.

Констанція вийшла з комори з буханцем хліба.

— Глянь, що вони залишили, — сказала вона, — і яйця, і молоко, і масло в холодильнику.

Вони не знайшли дверей до погребу, тож не чіпали й холодильника, який там стоїть. Добре, що вони не додали до гармидеру на підлозі ще й розбитих яєць.

Я знайшла три вцілілих стільці і поставила їх на колишніх місцях довкола столу. Йона сидів у моєму кутку на

табуретці і спостерігав за нами. Я випила курячий бульйон із чашки без ручки, а Констанція вимила ніж і намастила маслом хліб. Хоча тоді я цього ще не усвідомлювала, але час і порядок, до яких ми звикли, пішли без вороття. Я вже не пам'ятала, коли знайшла стільці і їла хліб з маслом, а може, я спершу знайшла стільці, а потім їла, а може — навпаки, спершу їла, а потім знайшла, чи робила це водночас. Якоїсь миті Констанція зненацька обернулася, відклала ніж і рушила до зачинених дверей у кімнату дядька Джуліана, але повернулася й ніяково всміхнулася.

— Мені здалося, що я почула його рухи, — сказала вона і знову сіла.

Ми поки не виходили за межі кухні. Ще не знали, що залишилося від будинку і що чекало нас за зачиненими дверима в їдальні та передпокої. Ми тихенько сиділи на кухні, вдячні за стільці, курячий бульйон і сонячне світло, що лилося знадвору, і поки не були готові оглядати решту будинку.

— Що вони зроблять із дядьком Джуліаном? — запитала я.

— Влаштують похорон, — сумно відповіла Констанція. — Ти пам'ятаєш, як ховали інших?

— Я була в притулку.

— А мені дозволили піти на їхній похорон. Я пам'ятаю. І дядькові Джуліану вони влаштують похорон, там будуть

Кларки й Каррінгтони, і маленька місіс Райт неодмінно прийде. Вони розповідатимуть одне одному, як їм шкода, що таке сталося. І шукатимуть там нас.

Я уявила, як вони роззираються, шукаючи нас, і здригнулася.

— Вони поховають його разом з іншими.

— Я хочу закопати щось на згадку про дядька Джуліана, — сказала я.

Констанція мовчала, вона дивилася на свої пальці, непорушні й довгі. Пальці лежали на столі.

— Дядька Джуліана більше немає, й інших немає, — сказала вона. — Більша частина нашого будинку згоріла, Мерікицю. Залишилися тільки ми з тобою.

— І Йона.

— І Йона. І тепер ми ще надійніше від них заховаємося.

— Але сьогодні день чаювання з Гелен Кларк.

— Ні, — відповіла Констанція. — Цього вже не буде. Тільки не тут.

Отак тихенько ми сиділи на кухні і, здавалося, могли не квапитись оглядати решту будинку. Бібліотечні книжки, неторкані, стояли собі на полиці — певно, ніхто не ризикнув чіпати те, що належало бібліотеці, адже за псування бібліотечного майна передбачався штраф.

Констанція, яка зазвичай пританцьовувала на кухні, тепер сиділа так, мовби не мала сил поворухнутися. Її руки лежали на столі, вона не дивилася на довколишній погром і сиділа наче уві сні, не годна повірити, що справді прокинулася.

— Треба прибрати будинок, — сказала я ніяково, і вона всміхнулася мені.

Урешті я відчула, що вже не можу чекати на неї, і додала:

— Піду подивлюся, — підвелася й пішла до їдальні.

Констанція дивилася на мене, але не зрушила з місця. Я відчинила двері й відчула різкий запах вогкості, згорілого дерева і руїни. На підлозі валялися осколки розбитих вікон, срібний сервіз викинули з серванта, розтоптали, залишивши від нього спотворені шматки. Стільці теж були поламані. Я пригадала, що вони трощили ними вікна й били об стіни. Через їдальню я вийшла в передпокій. Парадні двері були відчинені навстіж, і промені ранкового сонця вкрили підлогу візерунками, вони торкалися битого скла й розкиданих ганчірок. Тоді я впізнала в тих ганчірках штори з маминої вітальні, ті, що понад чотири метри завдовжки. Надворі нікого не було. Я стояла на порозі й дивилася на сліди від шин і ніг, які витанцьовували на нашій галявині, дивилася на калюжі й болото, що залишилися після шлангів із водою. Ганок був захаращений, я побачила в кутку купу поламаних меблів, що її вчора наскладав лахмітник Гарлер. Цікаво, чи

збирався він приїхати сьогодні вантажівкою й забрати все, що зможе, чи наскладав ту купу тому, що просто любив здоровенні купи мотлоху й не міг устояти перед такою спокусою? Я трохи затрималася на порозі пересвідчитися, що ніхто за нами не стежив, а тоді збігла сходами на галявину і знайшла вцілілу мамину фігурку, яка заховалася під кущем. Треба віддати її Констанції.

Констанція й далі тихенько сиділа за столом, а коли я поставила перед нею фігурку, вона з хвилину дивилася на неї, а тоді взяла в руки і притулила до щок.

— Це я в усьому винна, — сказала вона. — Чомусь це саме я в усьому винна.

— Я люблю тебе, Констанціє.

— Я теж люблю тебе, Мерікицю.

— То ти спечеш нам із Йоною невеличкий торт? З рожевою глазур'ю й золотими листочками по краях?

Констанція похитала головою, і на мить мені здалося, що відповіді не буде, але вона глибоко вдихнула й підвелася.

— Спершу приведу кухню до ладу.

— А з цим що зробиш? — запитала я й торкнулася пальцем фігурки з дрезденської порцеляни.

— Поставлю на місце, — відповіла вона, і я пішла за нею в передпокій, а звідти коридором до вітальні.

У коридорі було чистіше, ніж у кімнатах, бо там не знайшлося чого бити, але під ногами траплялися речі з кухні, ложки й тарілки. Я оторопіла, коли побачила, як милосердно дивився на нас мамин портрет, адже її вітальня лежала в руїнах. Схожа на весільний торт біла ліпнина на стелі почорніла від диму й сажі, нам її нізащо не відчистити. Розгардіяш у вітальні дратував мене ще дужче, ніж на кухні і в їдальні, адже ми завжди так ретельно її прибирали, а мама дуже любила ту кімнату. Цікаво, хто з них насмілився перевернути арфу Констанції? Я пригадала, що чула вчора її жалібне схлипування. Оббивка з трояндовим візерунком була порвана і брудна, з відбитками мокрих черевиків, які копали крісла й топтали по канапі. Вікна тут теж були розбиті, а оскільки штори позривали, нас було видно як на долоні.

— Спробую зачинити віконниці, — сказала я, коли Констанція нерішуче зупинилася на порозі, не наважуючись зайти до кімнати. Я вийшла на ґанок прямісінько через вікно — мабуть, до мене ніхто такого не робив — і легко відчепила віконниці. Вони були такі самі високі, як вікна. Узагалі передбачалося зачиняти їх наприкінці літа. Після від'їзду сім'ї до міського будинку це мав робити чоловік із драбиною, але їх так давно ніхто не чіпав, що гачки поржавіли, і достатньо було трохи потрусити, щоб важкі віконниці зрушили з місця. Я зачинила їх, але замкнути змогла тільки

на нижній шпінгалет, бо два інші були занадто високо. Може, якоїсь ночі прийду сюди з драбиною, а поки обійдемося нижнім. Зачинивши віконниці на обох вікнах, я перетнула ганок і, як годиться, через парадні двері, повернулася до вітальні, де Констанція тепер стояла в напівтемряві, сонце вже сюди не проникало. Констанція підійшла до камінної полиці й поставила фігурку на місце під маминим портретом, і на коротку мить велика затінена кімната зібралася докупти, стала такою, якою й мала бути, а тоді розпалася назавжди.

Нам доводилось обережно переступати, бо на підлозі валялися потрощені речі. Батьків сейф лежав у вітальні, і я засміялася, навіть Констанція всміхнулася, адже його не відчинили, та й далеко донести теж не змогли.

— Безумство, — сказала Констанція й торкнулася сейфа носком туфлі.

Мама завжди тішилася, коли захоплювались її вітальнею, але тепер ніхто не міг підійти до вікон і зазирнути всередину, уже ніхто її не побачить. Ми з Констанцією зачинили за собою двері вітальні й ніколи їх не відчиняли. Потім Констанція чекала на порозі, поки я знову вийшла на ганок і зачинила віконниці на високих вікнах їдальні, а тоді ми замкнули парадні двері й нарешті були в безпеці. У передпокої було темно, світло вузькими смужками пробивалося лише крізь вузькі скляні вставки по обидва боки парадних

дверей. Ми могли визирати крізь них надвір, але звідти нас бачити було ніяк, навіть якщо притиснутися до скла, бо в передпокої темно. Почорнілі сходи над нами вели в чорноту, до згорілих кімнат, де нагорі — неймовірно — проглядали маленькі клаптики неба. Донині нас ховав від неба дах, але я сумнівалася, що звідти нам могло щось загрожувати, тому вирішила не думати про мовчазних крилатих істот, які злітали з дерев і сідали на обвуглені крокви будинку, аби зазирнути всередину. Я зважила, що не завадило б забарикадувати сходи бодай зламаним стільцем. Матрац, мокрий і брудний, лежав на сходинках. Саме там вони стояли зі шлангами й гасили пожежу. Я стояла біля підніжжя сходів, дивилася вгору й дивувалася, куди ж подівся наш будинок — стіни, підлоги, ліжка, коробки з речами на горіщі. Згоріли й батьків годинник, і мамині черепахові гребінці. Я відчула на щоці порух повітря — звідти, з неба наді мною, але воно пахло димом і розрухою. Наш будинок був замком, з башточками в кутках, а замість даху — небо.

— Ходімо на кухню, — сказала Констанція. — Я вже не можу тут залишатися.

Ніби діти, які шукають черепашки, чи дві старі пані, які видивляються в опалому листі монетки, ми човгали по кухонній підлозі й перевертали ногами сміття в пошуках

уцілілих і придатних речей. Ми прочесали підлогу вздовж і впоперек і зібрали на кухонному столі купку потрібних речей — цілком достатньо для нас двох. Дві чашки з ручками й кілька без, з пів десятка тарілок і три миски. Ми вибирали всі вцілілі консервні банки, а бляшанки зі спеціями повернулися на свою полицю. Ми знайшли майже всі срібні столові прибори, як могли розпрямили їх і покладали до шухляд. Оскільки всі дружини Блеквудів приносили як посаг столове срібло, фарфор і білизну, у будинку були десятки ножів для масла, черпаків і лопаток для тортів. Найкраще мамине столове срібло зберігалося в серванті їдальні, у спеціальній коробці, де воно не тьмяніло, але вони знайшли його й розкидали по підлозі.

Одна з наших чашок була зеленою зовні і блідо-жовтою всередині, і Констанція запропонувала її мені.

— Не пригадую, щоб хтось із неї пив, — сказала вона. — Напевно, її привезла бабця чи якась далека тітка. Колись були й тарілки їй до пари. — Собі Констанція залишила білу чашку з помаранчевими квітами, і до пари їй знайшлася тарілка. — Пам'ятаю той час, коли ми використовували цей сервіз, — сказала Констанція, — я тоді ще була маленькою, а він був для повсякденного вжитку. Тоді гостям ми ставили білі тарілки із золотими обідками. Потім мама купила новий сервіз, і білі із золотом тарілки стали

повсякденними, а ці, з квітами, поставили в комору на полицю до інших неповних сервізів. Останніми роками я користувалася маминим повсякденним посудом, за винятком хіба тих днів, коли на чай приїздила Гелен Кларк. Ми питимемо чай, як справжні леді, з чашок із ручками.

Коли ми нарешті зібрали з підлоги все більш-менш придатне, Констанція взяла велику мітлу і змела сміття в їдальню.

— Тепер нам не доведеться дивитися на це, — сказала вона.

Констанція ретельно підмела передпокій, щоб можна було ходити до парадних дверей, минаючи їдальню, і ми зачинили двері до їдальні й уже ніколи їх не відчиняли. Я подумала про маленьку порцелянову фігурку, що відважно стояла під маминим портретом у темній вітальні, і згадала, що ми вже не будемо там прибирати. Перед тим, як Констанція вимела порвані ганчірки, які колись були шторами у вітальні, я попросила в неї шматочок мотузки, якою стягували штори, і вона вділила мені обрізок із золотою китицею. Цікаво, чи годиться ця річ, щоб закопати її на згадку про дядька Джуліана?

Коли ми закінчили наводити лад і Констанція гарненько вимила підлогу на кухні, наш будинок засяяв як новенький. Ми ретельно відчистили весь простір від парадних дверей до кухонних. На кухні бракувало стількох речей, що вона видавалася зовсім голою, але Констанція розставила на полиці

наші чашки, тарілки й миски, знайшла мисочку, щоб налити Йоні молока, і ми знову були в безпеці. Парадні двері замкнені, кухонні ще й на засуві, ми сиділи за столом і пили молоко зі своїх чашок, а Йона — з мисочки, коли раптом хтось постукав у парадні двері. Констанція спустилася в погріб, а я затрималася перевірити засув на кухонних дверях і побігла за нею. Ми сиділи в темряві на сходах і прислухалися. Десь далеко не стихав стукіт у парадні двері, а тоді пролунав голос:

— Констанціє? Мері Кетрін?

— Це Гелен Кларк, — прошепотіла Констанція.

— Вона приїхала випити чаю?

— Ні. Такого вже не буде.

Як ми й передбачали, вона обійшла навколо будинку, продовжуючи гукати нас. Коли вона постукала в кухонні двері, ми затамували подих, боячись поворухнутися, бо верхня половина дверей була зі скла, і Гелен Кларк могла зазирнути всередину, але ми заховалися на сходах у погріб, а відімкнути двері їй не вдасться.

— Констанціє? Мері Кетрін? Ви *там*? — Вона поторсала клямку, як зазвичай роблять, коли хочуть потрапити всередину і сподіваються, що двері несподівано відчинять і пропустять їх. — Джиме, — сказала вона, — я *знаю*, що вони там. Я бачу, що на плиті щось вариться. Ти повинен відчи-

нити ці двері, — вона підвищила голос. — Констанціє, вийди й поговори зі мною, я хочу тебе побачити. Джиме, — звернулася вона до чоловіка, — вони там і чують мене, я впевнена.

— Не дивно, що вони тебе чують, — відповів Джим Кларк. — Тебе, певно, й у містечку чують.

— Я думаю, що вчора вони неправильно зрозуміли людей. Констанція, звісно ж, засмутилася, але я маю *пояснити*, що ніхто не хотів їм нашкодити. Констанціє, будь ласка, послухай мене. Ми хочемо, щоб ви з Мері Кетрін тимчасово перебралися до нас, поки ми вирішуватимемо, що з вами робити. Усе гаразд, справді, ми про все забудемо.

— Як гадаєш, вона перекине будинок? — прошепотіла я Констанції, і вона мовчки похитала головою.

— Джиме, ти зможеш вибити двері?

— Звісно ж, ні. Облиш їх, Гелен, вони самі вийдуть, коли схочуть.

— Але Констанція все бере *близько до серця*. Я впевнена, що вона зараз налякана.

— Дай їм спокій.

— Не можна їх залишати, це найгірше, що ми можемо для них зробити. Я хочу, щоб вони вийшли й поїхали зі мною, я подбаю про них.

— Не схоже, щоб вони хотіли вийти, — відказав Джим Кларк.

— Констанціє? Констанціє? Я знаю, що ти там. Вийди й відчини двері.

Я подумала, що ми могли б затулити скло в кухонних дверях тканиною чи шматком картону, щоб Гелен Кларк не зазірала всередину й не видивлялася, що в нас там варилося на плиті. Ми могли б зчепити шпилькою фіранки на кухонних вікнах і тихенько сидіти за столом, а не ховатися в погребі, коли Гелен Кларк знову грюкатиме в наші двері.

— Ходімо, — сказав Джим Кларк. — Вони не відчинять.

— Але я хочу забрати їх до нас.

— Ми зробили все, що могли. Приїдемо іншим разом, коли вони матимуть більше охоти говорити з нами.

— Констанціє? Констанціє, *будь ласка*, відгукнися!

Констанція зітхнула й роздратовано, але майже безшумно забарабанила пальцями по перилах сходів.

— Скоріше б вона вже пішла, — шепнула Констанція мені на вухо, — бо через неї википить мій суп.

Гелен Кларк продовжувала гукати: «Констанціє? Констанціє?», поки обходила будинок дорогою до автівки, наче ми ховалися в лісі, чи на дереві, чи під листком салату або збиралися вистрибнути на неї з-за кущів. Почувши далеке гуркотіння двигуна, ми вийшли з погреба, Констанція зняла суп із вогню, а я підійшла до парадних дверей

упевнитися, що вони справді поїхали і двері надійно замкнені. Я бачила, як їхня автівка звертала з під'їзної доріжки на автостраду, та мені досі здавалося, що я чула голос Гелен Кларк, який гукав: «Констанціє? Констанціє?».

— Вона точно приїздила випити чаю, — сказала я Констанції, повернувшись на кухню.

— У нас тільки дві чашки з ручками, — відповіла Констанція. — Вона вже ніколи не питиме тут чай.

— Добре, що немає дядька Джуліана, інакше комусь би дісталася чашка без ручки. Ти прибереш кімнату дядька Джуліана?

— Мерікицю, — Констанція відвернулася від плити і глянула на мене, — що нам робити?

— Будинок ми прибрали. Їжа в нас є. Ми заховалися від Гелен Кларк. Що *ще* нам робити?

— Де нам спати? Як дізнаватися час? Де взяти одяг?

— А навіщо нам знати час?

— Їжа теж колись скінчиться, навіть консервація.

— Ми можемо спати в моєму сховку біля струмка.

— Ні. Ховатися там можна, але спати треба на справжньому ліжку.

— На сходах валяється матрац. Мабуть, з мого ліжка. Ми можемо стягнути його вниз, вичистити, висушити на сонечку. Один його кут обгорів.

— Гаразд, — сказала Констанція.

Ми підійшли до сходів і гидливо взялися за матрац, він був мокрий і брудний. Ми зтягнули його через передпокії, разом зі скалками і друзками скла, на чисту кухню Констанції аж до самісіньких дверей. Перед тим як відімкнути їх, я обережно визирнула надвір, і навіть коли двері відчинилися, вийшла перша й роззирнулася довкола, але нам нічого не загрожувало. Ми витягли матрац на галявину й залишили на сонці біля маминої мармурової лави.

— Тут сидів дядько Джуліан, — сказала я.

— Сьогодні якраз підхожий день, щоб дядько Джуліан посидів на сонечку.

— Сподіваюся, йому було тепло, коли він помер. Може, перед смертю він згадав сонечко.

— Його шаль була в мене, сподіваюся, він не шукав її. Мерікицю, я посаджу щось тут, на тому місці, де він сидів.

— А я щось закопаю на згадку про нього. Що ти посадиш?

— Квітку, — Констанція нахилилася й ніжно торкнулася трави, — якусь жовту квітку.

— Вона виглядатиме кумедно, якраз посеред галявини.

— Ми знатимемо, навіщо вона тут, а більше ніхто її не побачить.

— І я закопаю щось жовте, щоб дядькові Джуліану було тепло.

— Але спершу, моя ледаща Мерікицю, принеси каструльку води й відчисть цей матрац. А я знову вимию підлогу на кухні.

Я подумала, що ми будемо дуже щасливі. Попереду ще стільки справ, нам треба налагодити новий порядок нашого життя, але я вірила, що ми будемо дуже щасливі. Констанція була бліда й досі побивалася через те, що розгромили її кухню, але вона відшкребла кожну полицю, заново вимила стіл, вікна й підлогу. Наші тарілки хвацько стояли на полиці, а консервні банки й уцілілі коробки з їжею чималим рядком вишикувалися в коморі.

— Я можу навчити Йону ловити нам кроликів для рагу, — сказала я, і Констанція засміялась, а Йона чемно глянув на неї.

— Цей кіт так звик до вершків, ромових тістечок і яєць із маслом, що я сумніваюся, що він зможе спіймати бодай коника, — сказала вона.

— Навряд чи я їстиму рагу з коників.

— Хай там як, а зараз я спечу цибулевий пиріг.

Поки Констанція мила кухню, я знайшла коробку з товстого картону, акуратно розірвала її — вийшло кілька великих картонок, щоб затулити скло на кухонних дверях. Молоток і цвяхи були в сараї, туди їх поклав Чарльз Блеквуд після невдалої спроби полагодити сходинку, і я прибила

картон до кухонних дверей, повністю затуливши скло. Тепер ніхто не міг зазирнути всередину. Іншими картонками я забила вікна — і в кухні стало зовсім темно, зате безпечно.

— Задля безпеки краще не мити вікна, — сказала я.

Констанція жахнулася й заперечила:

— Я не житиму в будинку з брудними вікнами.

Коли ми впоралися з прибиранням, кухня стала ідеально чистою, але не сяяла, бо бракувало світла, і я знала, що Констанція незадоволена. Вона любила сонце, любила все яскраве, любила готувати в гарній світлій кухні.

— Можна не зачиняти дверей, — запропонувала я, — якщо ми завжди будемо насторожі. Щоб ми чули, коли до будинку під'їжджатимуть автівки. А пізніше подумаю, чим би забарикадувати стежки довкола будинку, щоб ніхто не міг дістатися задніх дверей.

— Я впевнена, що Гелен Кларк знову приїде.

— Принаймні тепер вона не зможе зазирнути всередину.

Вечоріло, навіть крізь відчинені двері потрапляло небагато світла. Йона підійшов до Констанції біля плити й почав просити їсти. На кухні було тепло, затишно, звично, чисто. Я подумала, що тут би не завадив камін — ми могли б сидіти біля вогню, а тоді передумала, бо вогонь у нас уже був.

— Піду перевірю, чи замкнені парадні двері, — сказала я. Двері були замкнені, надворі нікого. Коли я повернулася на кухню, Констанція сказала:

— Завтра приберу в кімнаті дядька Джуліана. Від будинку залишилося так мало, що всюди має бути чисто.

— Ти спатимеш там? На ліжку дядька Джуліана?

— Ні, Мерікицю. Я хочу, щоб там спала ти. Це єдине наше ліжко.

— Але мені не дозволяється заходити в кімнату дядька Джуліана.

Якийсь час вона мовчала й допитливо дивилася на мене, а тоді запитала:

— Навіть тепер, Мерікицю, коли дядька Джуліана вже немає?

— Окрім того, я знайшла матрац, відчистила його — а матрац, до речі, з мого ліжка. Я покладу його на підлогу в своєму кутку.

— Дурненька Мерікиця. Однак я боюся, що сьогодні нам обом доведеться спати на підлозі. Матрац до завтра не висохне, а ліжко дядька Джуліана я ще не перестелила.

— Я можу принести зі сховку галузки й листя.

— На мою чисту підлогу?

— То принесу хоча б ковдру й шаль дядька Джуліана.

— Ти підеш зараз? Так далеко?

— Надворі нікого немає, — відповіла я. — Уже майже стемніло, і я можу безпечно вийти. Якщо хто-небудь з'явиться, зачини двері й замкни. Я побачу зачинені двері й перебегаю біля струмка. І візьму з собою Йону, він мене охоронятиме.

Усю дорогу до струмка я бігла, але Йона мене випередив і чекав у сховку. Мені було радісно бігти, а ще було радісно, що, повернувшись до будинку, я побачила відчинені кухонні двері й тепле світло всередині. Ми з Йоною зайшли, я засунула засув, ми були готові зустрічати ніч.

— Тебе чекає смачна вечеря, — сказала Констанція, розпашіла і щаслива, що знову готувала. — Сідай швиденько, Мерікицю. — Оскільки вікна і двері я затулила картоном, їй довелося засвітити лампу під стелею, а наші тарілки вже охайненько стояли на столі. — Спробую завтра відполірувати срібло, — сказала вона, — а також треба зібрати овочі.

— Салат весь у попелі.

— А ще, — сказала Констанція, дивлячись на темні картонні квадрати, які затуляли вікна, — пошукаю завтра якісь фіранки, щоб прикрити твій картон.

— А я завтра забарикадую стежки зі всіх боків будинку. А Йона завтра спіймає нам кролика. Завтра я вгадуватиму для тебе час.

Удалині, біля парадного входу, зупинилась автівка, і ми припинили, дивлячись одна на одну. От зараз ми й з'ясуємо, наскільки ми в безпеці, подумала я, підвелася й перевірила засув на кухонних дверях. Через картон я не бачила, що надворі, а вони не бачили, що всередині. Стукати почали в парадні двері, але я вже не мала часу перевірити тамтешній замок. Стукали недовго, ніби знали, що в тій частині будинку нас немає, і по тому ми почули, як вони, спотикаючись у темряві, обходили будинок до задніх дверей. Пролунав голос Джима Кларка і ще чийсь — я впізнала доктора Леві.

— Нічого не видно, — сказав Джим Кларк. — Темно, хоч в око стрель.

— В одному з вікон видніється смужка світла.

Цікаво, в якому? Де залишилася щілина?

— Вони там, жодних сумнівів, — сказав Джим Кларк. — Більше їм ніде бути.

— Я лише хочу перевірити, чи вони не постраждали, чи здорові. Не хотілося б, щоб вони сиділи там забарикадовані, якщо потребують допомоги.

— А я маю забрати їх до свого дому, — сказав Джим Кларк.

Вони підійшли до задніх дверей. Їхні голоси звучали зовсім поруч, і Констанція схопила мене за руку. Якщо

виявиться, що вони можуть зазирнути всередину, ми сховаємося в підвалі.

— Клятий будинок увесь забитий дошками, — сказав Джим Кларк, і я подумала, що це чудова ідея. Я ж геть забула, що в сараї були дошки, а мені чомусь спав на гадку лише не дуже тривкий картон.

— Міс Блеквуд? — гукнув лікар, і хтось із них постукав у двері. — Міс Блеквуд? Це доктор Леві.

— І Джим Кларк. Чоловік Гелен. Вона дуже за вас непокоїться.

— Ви не постраждали? Ви здорові? Може, вам потрібна допомога?

— Гелен хоче, щоб ви перебралися до нас, чекає на вас.

— Послухайте, — продовжував лікар, і я подумала, що він, певно, стояв упритул до скла, мало не торкаючись його носом. Він говорив доброзичливо й неголосно. — Послухайте, ніхто вам не зашкодить. Ми ваші друзі. Приїхали допомогти і пересвідчитися, що з вами все гаразд, ми не маємо наміру вам докучати. Ми навіть обіцяємо більше вас не турбувати, ніколи, лише скажіть, що з вами все добре. Тільки одне слово.

— Невже вам байдуже, що люди про вас хвилюються? — сказав Джим Кларк.

— Тільки одне слово, — повторив лікар. — Просто скажіть, що все гаразд.

Вони чекали. Я відчувала, що вони притискали обличчя до скла, силкуючись зазирнути всередину. Констанція подивилася на мене через стіл і легенько всміхнулася, а я всміхнулась у відповідь. Наші барикади були надійними, і вони не могли нас бачити.

— Послухайте, — лікар трішки підвищив голос, — послухайте, завтра похорон Джуліана. Ми подумали, що ви маєте знати.

— Там дуже багато квітів, — сказав Джим Кларк. — Вам було б приємно побачити всі ті квіти. Ми надіслали квіти, і Райти, і Каррінгтони. Мені здається, що ви змініте думку про своїх друзів, коли побачите квіти, які ми надіслали Джуліану.

Цікаво, з якого дива нам міняти свою думку через надіслані дядькові Джуліану квіти? Безперечно, завалений квітами й похований у них дядько Джуліан не буде схожим на того дядька Джуліана, якого ми бачили щодня. Можливо, оберемки квітів зігріють мертвого дядька Джуліана? Я спробувала уявити його мертвим, але пригадувала тільки сплячим. А тоді уявила, як Кларки, Каррінгтони й Райти завалюють бідолашного безпомічного мертвого дядька Джуліана горами квітів.

— Ви робите собі тільки гірше, відштовхуючи своїх друзів. Гелен веліла передати вам...

— Послухайте, — я відчула, як вони навалилися на двері, — ми не будемо вас турбувати. Просто скажіть, з вами усе добре?

— Ми вже не будемо сюди приїздити. У друзів теж уривається терпець.

Йона позіхнув. У тиші Констанція повільно, обережно повернулася до столу, взяла намащену маслом булочку й тихенько відкусила шматочок. Я ледве стримала сміх, затуливши рота руками. Констанція жувала беззвучно, ніби лялька, і виглядало це кумедно.

— Чорт забирай, — вилаявся Джим Кларк. Він стукав у двері. — Чорт забирай, — повторив він.

— Востаннє прошу, — сказав лікар, — ми знаємо, що ви там. Востаннє прошу, просто скажіть...

— Ай, ходімо, — обірвав його Джим Кларк. — Тільки марно надривалися.

— Послухайте, — знову сказав лікар, і мені здалося, що він стояв упритул до дверей, — одного дня вам *знадобиться* допомога. Ви захворієте чи поранитесь. І ви *потребуватимете* допомоги. *Тоді* ви миттю...

— Облиште їх, — сказав Джим Кларк. — Ходімо.

Я почула кроки. Вони огинали будинок. А що, як вони просто надурили нас, вдали, ніби йдуть, а самі крадькома повернуться й мовчки підстерігатимуть нас біля задніх

дверей? Я уявила, як Констанція мовчки їсть булочку, а Джим Кларк мовчки прислухається за дверима, і моєю спиною пробіг холодок — раптом у світі вже не буде звуків? Проте автівка біля парадних дверей завелася й поїхала, Констанція з легеньким дзенькотом опустила виделку на тарілку, а я знову змогла дихати і сказала:

— Як думаєш, куди вони відвезли дядька Джуліана?

— Туди ж, куди й інших, — неуважно відповіла Констанція, — у місто. Мерікицю, — вона раптово глянула на мене.

— Що, Констанціє?

— Хочу попросити в тебе пробачення. Учора я вчинила негарно.

Я завмерла й похолола, а тоді поглянула на неї і згадала.

— Я вчинила дуже негарно, — продовжувала вона, — я не мала нагадувати тобі, чому вони померли.

— То й зараз не нагадуй, — я не могла поворухнутися й узяти її за руку.

— Я хотіла, щоб ти забула про це. Я не хотіла про це говорити, ніколи, вибач, що нагадала.

— Я додала його в цукор.

— Я знаю. Я відразу зрозуміла.

— Ти не їси цукру.

— Не їм.

— От я й додала його в цукор.

Констанція зітхнула.

— Мерікицю, — сказала вона, — ми вже ніколи не будемо про це згадувати. Ніколи.

Я досі тремтіла, але Констанція лагідно всміхнулася мені, і я заспокоїлась.

— Я люблю тебе, Констанціє.

— Я теж люблю тебе, Мерікицю.

Йона і сидів, і спав на підлозі, і я теж якось дам собі раду. Хотіла намотити Констанції під ковдру листя і м'якенького моху, але не можна знову бруднити кухонну підлогу. Свою ковдру я розстелила в кутку біля табуретки, бо те місце було мені найріднішим, а Йона видерся на табуретку й дивився на мене згори. Констанція лягла біля плити, її бліде обличчя біліло в темряві кухні.

— Тобі зручно? — запитала я, і вона розсміялася.

— Я стільки часу провела на цій кухні, але донині ще ніколи не пробувала лежати тут на підлозі. Я завше так добре про неї дбала, що вона прийняла мене в обійми.

— Завтра нарвемо салату.

Потихеньку режим нашого життя налагоджувався, воно ставало щасливішим. Прокинувшись уранці, я відразу йшла в передпокій і перевіряла замок на парадних дверях. Найактивнішими ми були в ранкові години, коли біля будинку ніхто не вештався. Ми якось не подумали про те, що ворота були відчинені, стежка знову стала доступною для людей, і до нас почали навідуватися діти. Якогось ранку я стояла біля парадних дверей, визирала надвір крізь вузькі скляні вставки й побачила дітей, вони гралися на галявині перед будинком. Можливо, то батьки послали їх розвідати дорогу, упевнитися, що тут можна ходити, а може, дітей самих тягнуло гратися тут. Але скидалося на те, що біля нашого будинку вони почувалися не дуже затишно, навіть говорили стишеними голосами. Я подумала, що вони, певно, лише вдавали, ніби граються, — адже вони діти, і їм належить гратися, — а насправді шукали тут нас, тільки прикидаючись дітьми. Я вирішила, що виглядали вони непереконливо: рухалися незграбно і, поки я за ними спостерігала, жодного разу не глянули на будинок. Цікаво, коли вони наважаться видертися на ганок і притиснуть свої маленькі мармизи до щілин у віконницях? Підійшла Констанція й визирнула понад моїм плечем.

— Це діти чужаків, — сказала я їй. — У них немає облич.

— У них є очі.

— Уяви, що це пташки. Вони не можуть нас бачити. Вони цього ще не знають, не хочуть у це вірити, але вони вже ніколи нас не побачать.

— Підозрюю, що тепер вони постійно сюди приходитимуть.

— Сюди приходитимуть різні чужаки, але вони не можуть зазирнути всередину. А зараз я б хотіла поснідати.

Уранці на кухні завжди було темно, але я відсувала засув на кухонних дверях, відчиняла їх і впускала сонячне світло. Йона влаштовувався на сходах ганку погрітися на сонечку, а Констанція співала й готувала сніданок. Після сніданку я сідала на сходах біля Йони, а Констанція прибирала кухню.

Забарикадувати підступи до задньої частини будинку виявилось легше, ніж я думала. Я впоралася за одну ніч, поки Констанція присвічувала мені ліхтариком. По обидва боки будинку, дуже близько до його стін, росли дерева й кущі. Єдина в тому місці стежка, звужуючись, вела до кухонних дверей. Я поносила туди дошки й уламки меблів із купи, яку наскладав на нашому ганку містер Гарлер. Така перешкода, звісно, нікого не стримає, діти могли за- просто перелізти її, але гуркіт і шум, якщо хтось надумає

здолати нашу барикаду, привернуть увагу, і в нас буде достатньо часу зачинити й замкнути кухонні двері. Біля сараю я знайшла кілька дощок і сяк-так прибила їх навхрест до кухонних дверей, затуливши скло. Та мені не хотілося прибивати їх в інших частинах будинку, там, де всі могли побачити, як невміло я це робила. Можливо, варто спробувати полагодити зламану сходинку?

— Що насмішило тебе цього разу? — запитала Констанція.

— Я думаю, що ми на Місяці, але тут виявилось не зовсім так, як я уявляла.

— Але тут нам живеться щасливо. — Констанція накривала стіл до сніданку: омлет, грінки та ожинове варення, зварене якогось гожого літа. — Треба припасти якомога більше їжі, — сказала вона. — Город уже зачекався нас, пора збирати врожай. Та й мені буде спокійніше, коли ми матимемо більше припасів.

— Я полечу на крилатому коні й привезу тобі корицю і чебрець, смарагди і гвоздику, золоту парчу й капусту.

— І ревінь.

Ми залишили кухонні двері відчиненими, коли пішли на город, бо звідти добре бачили, чи хтось наближався до барикад, і за потреби могли швиденько добігти до кухні. Я несла кошика з посірілим від попелу салатом, редискою,

помідорами й огірками, а трохи згодом ми збирали ягоди й дині. Зазвичай я їла фрукти та овочі відразу з грядки, ще вологими від роси, але попіл нашого будинку був мені не до смаку. Хоча майже весь бруд і попіл уже звіяло вітром, повітря в саду було свіжим і чистим, але дим просочився в землю, і мені здавалося, що він залишиться там навіки.

Щойно ми подбали про свою безпеку, Констанція пішла прибирати кімнату дядька Джуліана. Вона зняла з ліжка простирадло й ковдру, випрала в кухонному умивальнику і вивісила на сонечко.

— Що ти робитимеш із паперами дядька Джуліана? — запитала я, а вона замислено сперлася руками на край умивальника.

— Мабуть, поскладаю їх у коробку, — врешті відповіла Констанція. — А коробку, певно, віднесу в погріб.

— І законсервуєш їх?

— Законсервую. Йому було б приємно, що до його записів поставилися з повагою. Мені б не хотілося, щоб дядько Джуліан думав, буцімто його папери не збереглися.

— Краще піду перевірю парадні двері.

Тепер діти частенько приходили на нашу галявину, грали у свої безшумні ігри, але не дивилися на будинок, вони незграбно бігали й без причин давали одне одному ляпаси. Щоразу перевіряючи парадні двері, я завжди визирала

подивитися, чи були там діти. Нерідко нашою стежкою ходили різні люди, зрізали шлях, і їхні ноги ступали там, де колись бували тільки мої ноги. Мені здавалося, що вони ходили стежкою без особливого бажання, наче хотіли показати, що це справді можливо, і лише кілька зухвалих ненависників неодноразово топтали нашу стежку.

Після обіду, поки Констанція прибирала в кімнаті дядька Джуліана, я замріяно сиділа на порозі біля сплячого Йони й дивилася на безтурботний і безпечний сад.

— Глянь, Мерікицю, — Констанція вийшла з купою одягу, — глянь, дядько Джуліан мав два костюми, пальто й капелюх.

— Колись він ходив своїми ногами, сам про це розповідав.

— Я погано пам'ятаю, яким він був колись, як він одного дня пішов купити собі костюм — певно, то один із цих костюмів, хоча жоден із них не виглядає зношеним.

— У що він був одягнений їхнього останнього дня? Яку він того вечора мав краватку? Думаю, він залюбки б додав цю інформацію до своїх записів.

Вона з хвилину дивилася на мене без усмішки.

— Навряд чи це був якийсь із цих костюмів. Коли я забирала його з лікарні, дядько Джуліан був у піжамі й халаті.

— Можливо, зараз йому б здався один із цих костюмів.

— Певно, його поховали в старому костюмі Джима Кларка. — Констанція рушила до погребу, але зупинилася. — Мерікицю?

— Що, Констанціє?

— Ти розумієш, що ці речі дядька Джуліана — єдиний одяг, який залишився в будинку? Усі мої і твої речі згоріли.

— А також усі їхні речі на горищі.

— Я маю тільки цю рожеву сукню, яка зараз на мені.

Я оглянула себе.

— А я маю коричневу.

— Твою вже треба прати й лагодити. Мерікицю, як ти *примудряєшся* так дерти одяг?

— Я зроблю собі костюм із листя. Відразу візьмуся до роботи. А замість гудзиків будуть жолуді.

— Мерікицю, я не жартую. Нам доведеться носити одяг дядька Джуліана.

— Мені не дозволяється торкатися речей дядька Джуліана. На зиму я зроблю собі підкладку з моху та шапку з пташиного пір'я.

— На Місяці можеш вдягати що заманеться, міс Ви-гадниці. На Місяці можеш носити хутряний костюм, як у Йони, я й слова не скажу. Але тут, у нашому будинку, ти вдягнеш стару сорочку дядька Джуліана і, можливо, навіть його штани.

— Або його халат для лазні й піжаму. Ні, мені не дозволяється торкатися речей дядька Джуліана, я носитиму листя.

— Дозволяється. Я тобі дозволяю.

— Ні.

Констанція зітхнула.

— Що ж, — сказала вона, — тоді я вдягну його одяг, — вона зупинилася, засміялася, глянула на мене і знову засміялась.

— Констанціє? — не второпала я.

Вона перекинула речі дядька Джуліана через спинку стільця і, продовжуючи сміятись, пішла до комори й висунула одну з шухляд. Я зрозуміла, що вона там шукала, і теж засміялася. Повернувшись, Констанція поклала біля мене купку скатертин.

— Це згодиться для модниці Мерікиці. Ось, дивись, як тобі така — з обляміркою із жовтих квітів? Або ця — картата червоно-біла? Дамаст, боюся, занадто жорсткий для вбрання, тим паче ця скатертина вже заштопана.

Я підвелася і приклала до себе червоно-білу картату скатертину.

— Можеш вирізати дірку для моєї голови, — сказала я. Мені сподобалося.

— Але я не маю приладдя для шиття. Доведеться тобі підв'язувати її мотузкою або носити вільно, як тогу.

— А дамастова скатертина слугуватиме мені плащем.
У кого ще є такий плащ?

— Ох, Мерікицю. — Констанція впустила скатертину, яку тримала в руках, і обійняла мене. — Що ж я наробила своїй маленькій Мерікиці? Ні даху над головою, ні їжі. І скатертина замість сукні. Що я *наробила*?

— Констанціє, я люблю тебе, Констанціє.

— Одягнена у скатертину, ніби лялька.

— Констанціє. Ми будемо дуже щасливі, Констанціє.

— Ох, Мерікицю, — вона не випускала мене з обіймів.

— Повір мені, Констанціє. Ми будемо дуже щасливі.

Я відразу вдягнула скатертину, щоб Констанція не встигла передумати. Я вибрала картату червоно-білу, і коли Констанція вирізала дірку для голови, я підперезалася замість пояса мотузкою із золотою китицею від штори з вітальні, і вийшло, як на мене, дуже гарно. Констанція спершу засмутилася, розчаровано відвернулася, побачивши мене, і взялася енергійно терти в умивальнику мою коричневу сукню, а мені моє вбрання подобалось, я пустилася в танок, і невдовзі Констанція знову всміхнулася й навіть засміялась.

— Робінзон Крузо носив звірині шкури, — сказала я. — У нього не було барвистого одягу із золотим паском.

— Маю сказати, що ти ще ніколи не була такою барвистою.

— Ти носи шкури дядька Джуліана, а мені до вподоби моя скатертина.

— Якщо не помиляюся, колись твоєю новою сукенку застеляли на стіл, коли влітку снідали на галявині. У їдальні цю картату червоно-білу скатертину, звісно ж, не застеляли.

— Часом я буду сніданком на галявині, іншим разом — святковою вечерею при свічках, а деколи...

— Мерікиця-нечупара. У тебе гарна сукенка, але замурзане личко. Ми втратили майже все, юна леді, але принаймні досі маємо чисту воду і гребінець.

Прибирання в кімнаті дядька Джуліана мало один вдалий наслідок: мені вдалося вмовити Констанцію витягнути його інвалідний візок надвір і підсилити ним мою барикаду. Було незвично дивитись, як Констанція котила порожній візок, і я спробувала уявити в ньому дядька Джуліана зі складеними на колінах руками, але про дядька Джуліана нагадували тільки вичовганий візок і хустинка під подушкою. Візок добряче підсилив мою барикаду, він грізно дивився на непроханих гостей порожнім місцем мертвого дядька Джуліана. Я боялася, що дядько Джуліан міг зовсім зникнути, адже його папери сховали

в коробку, візком підперли барикаду, зубну щітку викинули, і навіть запах дядька Джуліана вивітрився з його кімнати, але Констанція посадила в пухку землю на галевині, там, де він зазвичай сидів, кущ жовтих троянд, а я одного вечора побігла до струмка й закопала біля води золотий олівець із ініціалами дядька Джуліана, аби струмок нашіптував його ім'я. Йона взяв собі за звичку ходити до кімнати дядька Джуліана, хоча раніше ніколи туди не заходив, і я туди не потикалася.

Гелен Кларк приїздила до нас ще двічі, стукала, гукала, благала відповісти, але ми сиділи тихенько. Коли вона побачила, що не може обійти моїх барикад, то крикнула біля парадних дверей, що вже не повернеться. І не поверталася. Якогось вечора, можливо, коли Констанція посадила трояндовий кущ для дядька Джуліана, ми сіли вечеряти й раптом почули легенький стукіт у парадні двері. Гелен Кларк стукала значно гучніше, тож я підвелася й крадькома побігла в передпокій перевірити, чи замкнені парадні двері, а Констанція з цікавості пішла за мною. Ми нишком припали до дверей і прислухалися.

— Міс Блеквуд, — тихенько покликали знадвору. Цікаво, чи він підозрював, що ми стояли зовсім поруч. — Міс Констанціє? Міс Мері Кетрін?

Надворі ще не зовсім стемніло, але всередині ми за-
леде могли бачили одна одну, тільки наші обличчя біліли
на тлі дверей.

— Міс Констанціяє, — сказав голос. — Послухайте мене.

Певно, він роззирався довкола — чи ніхто, бува, за ним
не стежив.

— Послухайте, — повторив він. — Я приніс курку.

Він тихенько постукав у двері.

— Сподіваюся, ви мене чуєте, — сказав він. — Я приніс
курку. Її приготувала моя дружина, гарненько підсма-
жила. А ще тут є трохи печива й пиріг. Сподіваюся, ви
мене чуєте.

Очі Констанції округлилися від подиву. Я витріщилася
на неї, а вона на мене.

— Щиро сподіваюся, що ви мене чуєте, міс Блеквуд.
Я зламав один із ваших стільців, вибачте, будь ласка. — Він
знову постукав у двері, зовсім тихо. — Ну, — додав він, —
тоді залишу кошик на ганку. Сподіваюся, що ви почули
мене. Бувайте.

Боязкі кроки почали віддалятися, і через хвилину Кон-
станція сказала:

— Що робитимемо? Відчинимо двері?

— Пізніше, — відповіла я. — Вийду, коли зовсім стемніє.

— Цікаво, який там пиріг? Як думаєш, не гірший за мої?

Ми доїли вечерю й дочекалися темряви, коли нас уже точно не могли побачити. Вийшли у передпокій, я відімкнула двері й визирнула. Кошик стояв на порозі, накритий серветкою. Я занесла його всередину й замкнула двері, а Констанція забрала кошик на кухню.

— З чорницями, — сказала вона. — Смачний, ще теплий.

Вона ніжно, з любов'ю вийняла курку, загорнуту в серветку, і невеликий пакетик печива.

— Усе ще тепле, — сказала вона. — Певно, вона пекла і смажила після вечері, щоб він відразу приніс. Цікаво, чи вона спекла два пироги — для нас і для своєї сім'ї? Вона швиденько все загорнула, ще тепле, і веліла йому віднести нам. А печиво не дуже хрустке.

— Я віднесу кошик назад і залишу його на ганку, аби він знав, що ми його знайшли.

— Ні, ні, — Констанція схопила мене за руку. — Спочатку я виперу серветки. Інакше що його дружина про мене подумає?

Часом приносили домашню копчену грудинку, фрукти або консервацію, далеко не такі смачні, як у Констанції. Та здебільшого приносили смажену курку. Іноді траплялися торти чи пироги, частіше — печиво, деколи картопляний чи

капустяний салат. Якось принесли каструльку яловичого рагу, яке Констанція розібрала на складові й перемішала відповідно до власних правил приготування рагу. А часом залишали каструльки із запеченою квасолею або макаронами.

— На найбільшу церковну вечерю неносять стільки, як нам, — сказала якось Констанція, оглядаючи буханець домашнього хліба, який я принесла на кухню.

Вони завжди приносили їжу вечорами, крадькома і залишали на ганку. Ми припускали, що чоловіки поверталися додому з роботи, і на них уже чекали наготовані дружинами кошики. Можливо, вони приходили затемна, аби їх ніхто не впізнав, потай один від одного, бо соромилися приносити нам їжу відкрито. Констанція стверджувала, що готувало багато жінок, і навіть розрізняла їхні страви.

— Оця, — пояснювала вона мені, куштуючи запечену квасолю, — додає забагато томатного соусу, а вчорашня додає більше патоки.

Часом ми знаходили в кошиках записки: «Це за тарілки», «Вибачте за фіранки», «Вибачте за арфу». Ми завжди залишали кошики на порозі, але виносили їх, коли добряче стемніє, впевнившись, що поблизу нікого немає. А по тому я завжди ретельно перевіряла, чи замкнуті парадні двері.

Виявилося, що мені більше не дозволялося ходити до струмка, — тепер там був дядько Джуліан, і ця місцина була занадто далеко від Констанції. Я не заходила далі узлісся, а Констанція — далі городу. Мені вже не дозволялося закопувати речі і торкатись каміння. Щодня я оглядала дошки на кухонних вікнах і, помітивши щілини, прибивала нові. Щоранку я найперше перевіряла, чи замкнені парадні двері, а Констанція мила кухню. Ми довго сиділи біля парадних дверей, особливо вдень, коли галявиною ходили люди. Ми сідали по обидва боки дверей, навпроти скляних вставок, які я теж затулила картоном, залишивши крихітні щілини, аби ніхто не міг нас бачити. Ми дивилися, як граються діти, як ходять люди, чули їхні голоси, бачили чужі обличчя з витрішковатими очима й лихими роззявленими ротами. Одного разу приїхала групка людей на велосипедах: дві жінки, чоловік і двоє дітей. Вони залишили велосипеди на під'їзній доріжці, полягали на траві, висмикували травинки, відпочивали й говорили. Діти гасали галявиною, кружляли поміж дерев і кущів. Того дня ми дізналися, що спалений дах нашого будинку обвило плющем, бо одна із жінок крадькома зиркнула на будинок і сказала, що плющ заховав усі сліди пожежі. Вони рідко дивилися

на будинок прямо, радше краєм ока, через плече або крізь пальці.

— Подейкують, що то був гарний старий будинок, — сказала одна із жінок, які сиділи на нашій траві. — Я чула, що колись він був тутешньою окрасою.

— А зараз скидається на склеп, — озвалась інша.

— Тсс, — сказала перша жінка й кивнула на будинок. — Я чула, — продовжила вона вже голосніше, — що там є дуже гарні сходи. Начебто вирізьблені в Італії.

— Вони тебе однаково не чують, — засміялася друга жінка. — Та й навіть якщо чують, хіба не байдуже?

— Тс-с!

— Ніхто достеменно не знає, чи там узагалі хтось є. Місцеві можуть наплести що завгодно.

— Тс-с. Томмі, — гукнула вона хлопчику, — не наближайся до тих сходів.

— Чому? — хлопчик позадкував.

— Бо там живуть дві леді. І їм це не сподобається.

— Чому? — хлопчик зупинився біля підніжжя сходів і через плече кинув швидкий погляд на парадні двері.

— Леді не люблять маленьких хлопчиків, — сказала друга жінка. Вона була з лихих людей, я бачила збоку її рот, він нагадував зміїну пащеку.

— Що вони зі мною зроблять?

— Спіймають і примусять з'їсти цукерку з отрутою. Я чула, що багато неслухняних хлопчиків занадто близько підходили до будинку — і більше їх ніхто не бачив. Вони ловлять маленьких хлопчиків і...

— Тс-с. Етель, ну *направду*.

— А маленьких дівчаток вони люблять? — до них наблизилася дівчинка.

— Вони ненавидять і хлопчиків, і дівчаток. Але річ у тім, що дівчаток вони *їдять*.

— Етель, припини. Ти лякаєш дітей. Це неправда, мої любі, вона просто дражниться.

— Не бійтеся, вони виходять тільки вночі, — сказала лиха жінка і зловісно глянула на дітей, — і в темряві полюють на маленьких діток.

— Є там хтось чи немає, — раптом втрутився чоловік, — а я не хочу, щоб діти наближалися до того будинку.

Чарльз Блеквуд з'явився лише раз. Він приїхав автівкою з якимось чоловіком пізнього вечора, коли ми ще сиділи біля парадних дверей, хоча всі чужаки вже порозходилися. Констанція підвелась і сказала: «Пора варити картоплю», і саме цієї миті на під'їзну доріжку звернула автівка, тож ми залишились подивитися. Чарльз і його супутник вийшли з автівки й рушили до сходів. Вони

дивилися вгору, але не могли бачити нас усередині. Я пригадала той день, коли Чарльз уперше приїхав сюди, він так само стояв, задерши голову й роздивляючись будинок, але цього разу йому не вдасться проникнути всередину. Я потягнулася до дверей і торкнулася замка, аби впевнитися, що він міцний, а Констанція повернулася до мене й кивнула — вона теж знала, що Чарльз уже ніколи сюди не зайде.

— Бачите? — сказав Чарльз біля підніжжя сходів. — Ось будинок, усе, як я розповідав. Виглядає не так уже й погано, тим паче з цим плющем. Але дах згорів, і всередині все розграбовано.

— А леді там?

— Звісно, — Чарльз засміявся, і я пригадала його сміх, його велике біле обличчя, яке витріщалося на мене, і з-за дверей побажала йому смерті. — Забарикадувалися там, чорт забирай, з усіма грішми.

— Ви *впевнені*?

— У них там стільки грошей, що вони й самі не знають скільки. Вони закопані довкола, сейф набитий грішми, і лише Богові відомо, де ще вони їх заховали. Вони взагалі не виходять, забарикадувалися там із грішми.

— Послухайте, — сказав чоловік, — адже вони вас знають?

— Аякже. Я їхній кузен. Якось тут навіть гостював.

— Як гадаєте, чи зможете вмовити одну з них поговорити з вами? Може, підійти до вікна або що, аби я її сфотографував?

Чарльз замислився. Подивився на будинок, перевів погляд на свого супутника.

— Якщо ви продасте це фото в журнал або ще кудись, я отримаю половину вартості?

— Домовилися, даю слово.

— Тоді спробую, — сказав Чарльз. — Краще сховайтеся за автівкою, щоб вони вас не бачили. До незнайомця вони точно не вийдуть, — чоловік відійшов до автівки, вийняв фотокамеру і причаївся так, що ми його вже не бачили.

— Готовий, — гукнув він, і Чарльз піднявся сходами на ганок.

— Конні? — гукнув він. — Агов, Конні? Це Чарльз, я повернувся.

Я подивилася на Констанцію й подумала, що це вперше вона побачила справжнього Чарльза.

— Конні?

Тепер вона знає, що Чарльз — привид і демон, що він із чужаків.

— Забудьмо все, що сталося, — сказав Чарльз. Він підійшов упритул до дверей і говорив улесливо, з ноткою благання в голосі. — Станьмо знову друзями.

Я бачила його ноги. Однією він нервово вистукував по підлозі.

— Не знаю, що я тобі зробив, — сказав Чарльз — я вже давно чекаю, коли ти запросиш мене повернутися. Мені насправду шкода, якщо чимось тебе образив.

Якби ж він міг бачити, що було всередині, міг бачити, що ми сиділи по інший бік дверей, слухали його й дивилися на його ноги, поки він вимолював у дверей пробачення за кілька футів над нашими головами.

— Відчини двері, — говорив він лагідно. — Конні, відчини двері, це ж я, твій кузен Чарльз.

Констанція подивилася вгору, туди, де мало бути його обличчя, і недобре посміхнулася. Певно, саме цю посмішку вона приберегла для Чарльза на той випадок, якби він знову до нас припхався.

— Сьогодні вранці я був на могилі старого Джуліана, — сказав Чарльз. — Я приїхав навідати його могилу і ще раз побачити тебе. — Він трохи почекав і продовжив надламанним голосом: — Я поклав квіти... на могилу старого. Він був гарною людиною й до мене добре ставився.

За ногами Чарльза я побачила, що його супутник вишов із-за автівки з фотокамерою.

— Послухайте, — гукнув він. — Даремно надриваєтеся. Я не можу стовбичити тут весь день.

— Невже ви не розумієте? — Чарльз відвернувся від дверей, але голос досі звучав надламанно. — Я *маю* ще раз її побачити. Адже це я в усьому винен.

— Що?

— А чого, на вашу думку, дві старі дівки забарикадувалися в такому будинку? Бог свідок, — сказав Чарльз, — я не хотів, щоб усе так обернулося.

Я злякалася, що Констанція озветься до нього або засміється вголос, тому торкнулася її руки — застерегти, щоб вона мовчала, але Констанція не дивилася на мене.

— Якби ж я міг з нею *поговорити*, — сказав Чарльз. — А ви й так можете зробити фото, зі мною на порозі будинку. Або як я стукаю в двері — я можу відчайдушно стукати в двері.

— Та хоч розпластайтеся на порозі зі сльозами на очах, — відказав чоловік і відніс до автівки фотокамеру. — Для мене це однаково марнування часу.

— А як же гроші? Конні! — вигукнув Чарльз. — Заради Бога, відчини двері.

— А знаєте, — гукнув чоловік уже з автівки, — закладаюся, що ви вже ніколи не побачите тих срібних доларів.

— Конні, — не вгамовувався Чарльз, — ти не знаєш, що зі мною робиш. Я не заслужив такого ставлення. *Прошу тебе*, Конні.

— Підете до міста пішки? — запитав чоловік і зачинив дверцята автівки.

Чарльз відійшов був від дверей, але повернувся.

— Гаразд, Конні, — сказав він, — я піду. Але якщо ти мене зараз спровадиш, то більше ніколи не побачиш. Я не жартую, Конні.

— Я їду, — сказав із автівки його супутник.

— Я не жартую, Конні, справді не жартую. — Чарльз почав спускатися східцями, але продовжував говорити через плече. — Ти бачиш мене востаннє. Я йду. Та одне твоє слово — і я залишуся.

Я злякалася, що він не встигне вчасно піти. Я не знала, як довго Констанція зможе стримуватися, чи встигне він дійти до автівки?

— Прощавай, Конні, — сказав Чарльз, спустився, відвернувся й повільно побрів до автівки.

На якусь мить мені здалося, що він зупиниться втерти хустинкою очі чи висякати носа, але його супутник гукнув: «Покваптеся», і Чарльз востаннє озирнувся, сумовито махнув рукою й сів до автівки. Тільки тоді Констанція розсміялася, і я теж. Я побачила, що Чарльз в автівці рвучко обернувся, ніби почув наш сміх, та авто вже зрушило з місця й покотило під'їзною доріжкою, а ми реготали, обійнявшись, у темному передпокої, нашими

щоками котилися слъози, а відлуння сміху підіймалося сходами до неба.

— Я така щаслива, — Констанція нарешті перевела подих. — Мерікицю, я така щаслива.

— Я ж казала, що тобі сподобається на Місяці.

Якось у неділю після церковної служби біля нашого будинку зупинилась автівка Каррінгтонів. Вони тихенько сиділи й дивилися на будинок, наче думали, що ми вийдемо, якщо нам знадобиться їхня допомога. Часом я думала про вітальню і їдальню, закриті навіки, про безладно розкидані по підлозі гарненькі мамині речі, про пилюку, яка потроху їх укривала. Та в нашому будинку з'явилися нові окраси, так само як і нові порядки. Обгорілі й поламані фрагменти, що залишилися від наших колись таких гарних сходів, з часом теж стали нам рідними, адже ми бачили їх щодня. І дошки на кухонних вікнах стали частиною будинку, ми їх теж любили. Ми були дуже щасливі, хоча Констанція постійно боялася, що розіб'ється одна з наших чашок із ручками і комусь доведеться взяти чашку без ручки. У нас з'явилися улюблені місця: наші стільці біля столу, наші ліжка, наші куточки біля парадних дверей. Констанція прала мою червоно-білу картату скатертину й сорочки дядька Джу-

ліана, які носила сама, і поки вони сохнули в саду, я вдягала скатертину з жовтою облямівкою, яка виглядала дуже гарно з моїм золотим паском. Мамині коричневі туфлі чемно стояли в моєму кутку на кухні, бо теплими літніми днями я ходила босоніж, як Йона. Констанція не любила рвати квіти, але на кухонному столі в нас завжди стояла ваза з трояндами чи маргаритками, що, правда, вона ніколи не зрізала троянд із куща дядька Джуліана.

Часом я думала про свої блакитні скляні кульки, але тепер мені не дозволялося виходити на довгу галявину. Мабуть, ті шість кульок, що їх я закопала, аби вони захищали будинок, якого більше не було, не мали жодного стосунку до того будинку, де ми жили тепер і були дуже щасливі. Моїми новими чарівними оберегами стали замок на парадних дверях, дошки на вікнах і барикади по кутках будинку. Бувало вечорами, у темряві, ми помічали на галявині якісь рухи, чули шепіт:

— Не треба, раптом леді дивляться.

— Думаєш, вони можуть бачити в темряві?

— Подейкують, вони бачать усе, що робиться довкола. Іноді лунав сміх, він розчинявся в теплом мороці.

— Скоро її прозвуть «Стежкою закоханих», — сказала Констанція.

— На честь Чарльза, жодних сумнівів.

— Найменше, що він міг би зробити, — серйозним голосом відповіла Констанція, — вистрелити собі в голову на під'їзній доріжці.

З розмов чужаків ми зрозуміли, що зовні вони бачили лише порослу плющем велику руїну, яка вже й не була схожа на будинок. Вона височіла на півдорозі між містечком і автострадою, посеред стежки, і ніхто не бачив наших очей, які визирали поміж листя.

— Не можна підходити до дверей, — лякали одне одного діти. — Якщо підійдеш, леді схоплять тебе.

Якось хлопчик, якого під'юджували інші, наблизився до підніжжя сходів, повернувся до будинку, він тремтів і мало не плакав, здавалося, зараз утече, а тоді тремтячим голосом крикнув: «Мерікицю, — каже Конні, — чаю не скуштуєш?» — і дав драпака, а за ним усі інші. Того вечора ми знайшли на порозі кошик зі свіжими яйцями й запискою: «Вибачте, він не хотів вас образити».

— Бідолаха, — сказала Констанція, перекладаючи яйця в миску, щоб віднести до холодильника. — Мабуть, від страху забився під ліжко.

— Певно, його добряче відшмагали, щоб знав, як поводитись.

— На сніданок буде омлет.

— Цікаво, чи могла б я з'їсти дитину, якби мені випала така нагода?

— Сумніваюся, що зможу її приготувати, — відповіла Констанція.

— Бідолашні чужаки, — сказала я. — У них стільки страхів.

— Ну, — зауважила Констанція, — я боюся павуків.

— Ми з Йоною подбаємо про те, щоб жоден павук до тебе не наблизився. Ох, Констанціє, ми з тобою дуже щасливі.

Літературно-художнє видання

Ширлі Джексон
МИ ЗАВЖДИ ЖИЛИ В ЗАМКУ

Серія «Художня література»

Дизайн обкладинки *Аліни Белякової*
Літературні редактори *Лев Марків, Сергій Осока*
Випускова редакторка *Світлана Бондаренко*
Художня редакторка *Юлія Вернигора*
Коректорки *Анастасія Ковалишин, Тетяна Стриженко*

ТОВ «Видавництво «Жорж»
Свідоцтво ДК №5162 від 28.07.2016
61051, Україна, м. Харків, вул. Котельниківська, 5
+38(057) 727-04-94, office@zhorzh.com.ua

Підписано до друку 17.11.2021
Формат 60×84/16 (135 × 180 мм)
Ум. друк. арк 13, 95
Папір офсетний. Друк офсетний
Замовлення №59-11. Наклад 2000 прим.
Термін придатності необмежений

Надруковано у ТОВ «ТРИАДА-ПАК»
м. Харків, пров. Сімферопольський, 6
Тел. +38(057)703-12-21

www.triada-pack.com,
email: sale@triada.kharkov.ua
ISO 9001:2015 No UA228351,
FAMO TRIADA LLC (065445)

ШИРЛІ ДЖЕКСОН народилася 1916 року в Сан-Франциско. Закінчила факультет журналістики Сиракузького університету. Уже під час навчання почала писати перші статті та оповідання. Після одруження зі Стенлі Гаймоном, майбутнім професором і літературним критиком, переїхала в містечко Норт-Беннінгтон у штаті Вермонт. У пари народилося четверо дітей.

Статус домогосподарки і багатодітної матері не завадив захопленню Джексон літературною творчістю. Популярність їй принесло оповідання «Лотерея» (1948), а найвідомішим серед її творів став роман «Привиди Дому на пагорбі» (1959), тричі екранізований. Творчість Ширлі Джексон надихнула багатьох сучасних авторів: Стівена Кінга, Ніла Геймана, Донну Тартт. У доробку письменниці — шість романів, кілька десятків оповідань і навіть книжки для дітей.

Ширлі Джексон померла у 1965 році від серцевої недостатності.

ШЕДЕВР ГОТИЧНОГО САСПЕНСУ. ДЖОЙС КЕРОЛ ОУТС

Роман Джексон настільки моторошний,
що... кров холоде в жилах від самого читання. Додайте до
цього один з найкращих у художній літературі образів
оповідачки, що не викликає довіри, —
і від книжки годі відірватися.

Марлон Джеймс

Якщо ви не читали «Ми завжди жили в замку»...
ви пропустили щось неймовірне.

Ніл Гейман

Дивовижно проникливе бачення життя... тонко
прописана загадкова історія.

«The New York Times»

Ми завжди жили в замку
(КМ) Ширлі Джексон

Клубна ціна
190.00 грн

0 2 8 0 4 9 8

Ціна
210.00 грн

Видавництво «Жорж»
www.zhorzh.com.ua

www.facebook.com/zhorzh

@ZhorzhClub

9 786177 853991